

Torsdagen den 26 oktober

Kl. 10.00

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

---

*Val av ytterligare
suppleanter i ut-
skott*

§ 1 Val av ytterligare suppleanter i utskott

Företogs val av en suppleant i vart och ett av finans-, försvars-, social-, trafik- och jordbruksutskotten.

ANDRE VICE TALMANNEN: Enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag har valberedningen enhälligt föreslagit Sven-Olov Träff till suppleant i finansutskottet, Eric Krönmark till suppleant i försvarsutskottet, Ingegerd Troedsson till suppleant i socialutskottet, Bo Turesson till suppleant i trafikutskottet och Esse Petersson till suppleant i jordbruksutskottet.

Kammaren utsåg till

suppleant i finansutskottet

Sven-Olov Träff (m)

suppleant i försvarsutskottet

Eric Krönmark (m)

suppleant i socialutskottet

Ingegerd Troedsson (m)

suppleant i trafikutskottet

Bo Turesson (m)

suppleant i jordbruksutskottet

Esse Petersson (fp)

§ 2 Justerades protokollen för den 18 innevarande månad.

§ 3 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens kammare

Härmed anhåller jag om ledighet från mitt uppdrag som riksdagsledamot under perioden den 6 november – den 31 december 1978 för att tjänstgöra som statssekreterare i statsrådsberedningen.

Stockholm den 26 oktober 1978

Daniel Tarschys

Kammaren biföll denna ansökan.

Andre vice talmannen anmälde att *Ylva Annerstedt* (fp) skulle inträda som ersättare för *Daniel Tarschys* under hans ledighet från riksdagsmannaupdraget.

§ 4 Om regeringsmedlemmars ägarintressen i industriföretag

Statsministern *OLA ULLSTEN* erhöll ordet för att besvara *Lars Werners* (vpk) den 23 oktober anmälda fråga, 1978/79:64, och anförde:

Herr talman! *Lars Werner* har angett att en regeringsmedlem har visat sig vara en av de största intressenterna i ett företag som levererar stora mängder ammunition till försvaret. *Lars Werner* har därvid frågat mig om jag anser det godtagbart att en regeringsmedlem har ägarintresse i ett företag som i stor utsträckning är beroende av leveranser till staten och om detta är ägnat att skapa tilltro till regeringen.

Lars Werners uppgifter är så till vida riktiga att försvarsministern har haft en post aktier i ett företag, som i sin tur bl. a. äger ett aktiebolag som levererar varor till försvaret. I samband med inträdet i regeringen har försvarsministern sålt dessa aktier. Han har också, liksom andra statsråd, lämnat alla uppdrag i bolagsstyrelser. Om något ärende rörande det nämnda företaget skulle behöva prövas av regeringen kommer försvarsministern inte att delta i handläggningen. Dessa åtgärder måste undanröja varje tvekan om regeringens opartiskhet.

LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Jag tackar statsministern för svaret. Men så enkelt som han vill göra det för sig är det knappast, därför att frågan rymmer principer som man inte på detta nonchalanta sätt att svara kommer ifrån.

Jag sade redan i remissdebatten i går att det i och för sig inte är särskilt egendomligt eller överraskande att statsråd i *Ola Ullstens* regering har ägarintressen i svenska företag. Det är inte överraskande eftersom sambandet mellan folkpartiet och det privata näringslivet inte är någonting nytt. Vad som emellertid är överraskande är att statsministern både i sitt svar här i dag och i debatten i går inte ser detta som ett problem, utan anser det vara naturligt att i regeringen ha medlemmar som har bindningar till företag som regeringen har affärer med eller som är föremål för stödåtgärder från regeringens sida.

I Sverige finns inga regler för detta. Grundlagen talar om att statsråd inte får inneha uppdrag eller utöva verksamhet som kan rubba förtroendet för honom.

Nog är det väl uppenbart för en mycket bred allmänhet att om statsministern till försvarsminister utser en person som är aktieägare i en av de få ammunitionsfabriker som levererar ammunition till försvaret, så innebär det att förtroendet för honom rubbas. Och det är inte bara förtroendet till försvarsministern som rubbas utan även förtroendet till statsministern och till hela regeringen, eftersom det här förhållandet måste skapa lojalitetskon-

flikter på grund av dubbla intressen.

I det konkreta fall jag har frågat om blir det heller inte bättre av att försvarsministern undanhöll för statsministern, när han tillfrågades om statsrådsposten, att han hade direkta ägarintressen i Norma Projektilfabrik. Det var naturligtvis i högsta grad omdömeslöst, en omdömeslöshet som jag anser delas av statsministern, som borde ha varit ytterligt tveksam till att välja en försvarsminister som var styrelseledamot i företaget – så mycket talade han ju ändå om. Enbart detta borde ha varit grund nog för att hålla Lars De Geer utanför regeringen.

Inte i det här ändras ju av att De Geer, sedan pressen fått reda på de direkta ägarintressena i företaget, gjorde sig av med aktierna – alltså inte förrän då!

Jag vill direkt fråga statsministern: Finns det flera statsråd i regeringen som har direkt eller indirekt anknytning till privata företag som regeringen i en eller annan form har affärer med? Jag vill också fråga statsministern, om han är beredd att redovisa vilka aktieposter industriministern innehar, som enligt pressuppgifter är för känsliga att diskutera just nu.

Statsministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Jag har svarat på den fråga som Lars Werner har ställt, och av svaret framgår att försvarsministern inte längre har några intressen i det företag som har åberopats. I ett nyligen utsänt pressmeddelande har regeringen dessutom angivit vilka allmänna principer som kommer att tillämpas i det här avseendet. De innebär bl. a. att samtliga statsråd kommer att publicera sina aktieinnehav – f. ö. inte bara sina egna utan också sin makes/makas och sina minderåriga barns.

I övrigt kan sägas om detta pressmeddelande, som Lars Werner har tillfälle att ta del av, att det innebär att den nuvarande regeringen inför starkare garantier för oväld än man någonsin tidigare har ansett sig nödsakad att göra i Sverige.

LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Att man, som statsministern säger, skapar hårdare regler ändrar ingenting i sak. Bara valet av statsråd är ju avslöjande. Man väljer statsråd i en krets som ända fram till att de har inträtt i regeringen har direkta ägarintressen i och direkta bindningar till företag som regeringen antingen gör affärer med eller på ett eller annat sätt skall stödja.

Hur skall regeringen kunna göra trovärdigt att inga utomstående intressen spelar in, om man vill göra affärer med Norma Projektilfabrik? Genom den omdömeslöshet som statsministern och försvarsministern har visat kan det till slut bli de anställda som får betala kalaset. Bara det visar att det hade varit klokare och smakligare att De Geer hade stannat utanför regeringen.

Men jag vill upprepa min fråga: Varför vill inte statsministern redovisa om det är flera statsråd som har sådana här bindningar, som kan bli besvärande i det praktiska regeringsarbetet, därför att de inte kan delta i handläggningen av

Torsdagen den
26 oktober 1978

*Om åtgärder för
att förhindra över-
grepp i samband
med polisaktioner*

vissa frågor, och anser han inte att det rubbar tilltron till regeringen på grund av dubbla lojaliteter?

Statsministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Som jag nyss nämnde kommer Lars Werner och alla andra att få en fullständig redovisning av alla statsråds aktieinnehav.

Får jag sedan också påminna Lars Werner och andra om att det faktiskt inte är något kriminellt att äga aktier i Sverige. Det är dessutom inte heller rimligt att begära att människor som har aktier och som på det viset bidrar till att bygga upp det svenska näringslivet av det skälet skulle uteslutas från politiska uppdrag.

LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Jag har aldrig sagt att det är kriminellt att äga aktier, men jag har frågat: Kan inte detta förhållande rubba tilltron till regeringen, och kan det inte uppstå dubbla lojaliteter i regeringen, om man väljer personer som har direkta eller indirekta ägarintressen i företag som regeringen har att göra med?

Jag förstår att statsministern inte tycker att det här är någonting märkligt, eftersom det finns sådana bindningar mellan folkpartiet och det privata näringslivet. Innehållet i det svar som statsministern har gett här visar ju att han icke anser det vara besvärande att i regeringskretsen ha medlemmar med direkta ägarintressen i företag som regeringen i någon form har affärer med.

Vidare anser statsministern uppenbarligen att det inte spelar någon praktisk roll i regeringsarbetet, om de här medlemmarna på grund av sina bindningar och lojaliteter i viss utsträckning inte kan delta i regeringsarbetet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om åtgärder för att förhindra övergrepp i samband med polisaktioner

Justitieministern SVEN ROMANUS erhöll ordet för att besvara *Eva Hjelmströms* (vpk) den 12 oktober anmälda fråga, 1978/79:33, och anförde:

Herr talman! Eva Hjelmström har frågat mig om jag med anledning av aktionen i Mullvaden avser att vidta några åtgärder för att förhindra ett upprepande av de övergrepp, som enligt henne ägde rum, och därmed också förbättra polisens egen arbetsmiljö.

Enligt 2 § i polisinstruktionen skall polisen upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Det åligger härvid polisen att bl. a. vidta de åtgärder som behövs när den allmänna ordningen och säkerheten har kränkts.

I det aktuella fallet har polisen således enligt sin instruktion varit skyldig att på fastighetsägarens begäran medverka till att en besittningskränkning

---

*Om åtgärder för
att förhindra över-
grepp i samband
med polisaktioner*

upphörde.

Med anledning av en uppgift i Eva Hjelmströms fråga vill jag erinra om att jag i skrivelse den 26 september i år till Eva Hjelmström och Carl-Henrik Hermansson uttalat att jag varken kan eller vill uttala mig om detaljer i fråga om planläggning eller genomförande av den särskilda åtgärden vid utrymningen. Såvitt jag kunnat finna genomfördes emellertid den samlade aktionen på ett tillfredsställande sätt.

Självfallet är jag i fortsättningen liksom hittills beredd att verka för att arbetsmiljön för polisen förbättras. Åtskilligt har gjorts och görs fortlöpande i det syftet. Såvitt jag hittills kan bedöma finns det inte anledning att ge dessa strävanden någon ändrad inriktning med anledning av utrymningen av de fyra byggnaderna i kvarteret Mullvaden.

Vad som har sagts nu utesluter naturligtvis inte att bl. a. den utvärdering som polisen själv gör, liksom de undersökningar som genomförs i fråga om särskilda fall, kan ge underlag för ytterligare överväganden i de nu aktuella hänseendena.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Almarna 1971, Kungstorget 1976, Ålidhem 1976 och Mullvaden 1978 – historien upprepar sig, historien om hur vreda medborgare rest sig och protesterat mot beslut fattade av prestigefyllda politiker, som hänsynslöst kört över folkviljan och som beslutat skövla delar av vår historia och kultur.

I samtliga dessa fall kallades polisen in för att med våld genomdriva dessa maktfullkomliga beslutfattares s. k. lag och ordning.

Samtidigt som Per-Olof Hanson och John-Olle Persson fejt gömde sig i Stockholms stadshus reds sympatisörer till "mullvadarna" ner, trakasserades de omkringboende – däribland många barn – och förstördes mullvadarnas tillgångar utan att den s. k. lagen ingrep.

Spekulationer i fastigheter av skumma bostadshajar är tillåtna i vårt s. k. rättssäkerhetssamhälle, skövling av natur och kulturhistoria är tillåten och förgiftning av luft och människor är också tillåten. Men, herr talman, de som protesterar mot detta är laglösa. De möts av en halvmilitariserad ridande polis med piskor, batonger och hundar, och deras tillgångar får förstöras med lagens goda minne. Kriminalisera i stället spekulationerna i bostäder, men tillåt protester av det slag det varit fråga om vid almarna, i Ålidhem och på söder i Stockholm! Det kräver en levande demokrati.

Det yttersta politiska ansvaret faller självfallet på de uppblåsta kommunalpolitikerna, som vägrat att ens diskutera med mullvadarna. Men detta får inte innebära att landets högste ansvarige för rättssäkerhetsfrågorna sitter med armarna i kors utan att göra något för att undvika polisvåldet. Justitieministern påstår sig värna om polisens arbetsmiljö. Det gör vi också, men det bästa sättet att göra det är att inte tillåta övergrepp av det slag som förekom i Mullvaden, utan tvärtom utvidga de demokratiska fri- och rättigheterna till att omfatta protester av det slag som det här har varit fråga om.

*Om åtgärder för
att förhindra över-
grepp i samband
med polisaktioner*

Jag skulle vilja sluta med en fråga till justitieministern med anledning av det som han sade allra sist: Får man uppfatta det beskedet så att han nu tar de här frågorna på allvar och är beredd att ge polisen ändrade instruktioner i sådana fall?

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Som jag redan har framhållit är polisen enligt sin instruktion bl. a. skyldig att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Det är också viktigt att polisen främjar ett gott samarbete med allmänheten. Vad som nu sagts kan ibland upplevas som en besvärande rollkonflikt i det särskilda fallet, men enligt min uppfattning är uppgifterna i ett vidare perspektiv väl förenliga.

Jag tror alltså att den stora allmänheten inser att polisen i vissa situationer måste tillgripa våld för att upprätthålla den ordning och säkerhet för medborgarna som det är samhällets uppgift att garantera.

Polisen har en svår och grannliga roll i samhället. Den repressiva naturen i en del av polisverksamheten medför att polisen lätt utsätts för kritik. Polisen måste också finna sig i att vara utsatt för en fortlöpande ingående granskning, även om det många gånger upplevs som pressande.

Men vi har å andra sidan alla ett ansvar, och det är ett viktigt led i det sammanhanget att arbetsmiljön för polisen förbättras, så att olika angrepp på polisen inte utan vidare godtas som fakta. Vi måste sträva efter att våra ställningstaganden byggs på vad som har visats vara objektivt klarlagt. I fallet Mullvaden finns det en rad anmälningar som rör enskilda fall, och de är nu föremål för utredning. Innan utredningen är slutförd kan jag inte göra något uttalande om resultatet.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Det kan inte vara ur rättssäkerhetssynpunkt tillfredsställande att demonstranter rids ner, att sympatisörer – i det här fallet till mullvadarna – skadas av piskor och batonger, att, som det också inkommit anmälningar om till justitiebudsmannen, de omkringboende och däribland många skolbarn trakasserades och att mullvadarnas tillgångar efter det att den s. k. ockupationen hade upphört skövlades och vandaliserades utan att polismakten ingrep.

Herr talman! Det finns ett omfattande missnöje ute bland folk mot spekulationer i fastigheter, mot hyreshajar, mot, som jag framhöll tidigare, den skövling av vår natur som försiggår runt om i landet.

När folk protesterar mot detta tillgriper man alltså polismakten för att med våld slå ned de här protesterna. Jag tycker det ur rättssäkerhetssynpunkt är allvarligt. En levande demokrati kräver att sådana här protester blir tillåtna. Annars kommer maktlösheten att sprida sig bland folket, och det är ur demokratisk synpunkt oerhört allvarligt.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
26 oktober 1978

Om regeringens kriminalpolitik

Justitieministern SVEN ROMANUS erhöill ordet för att besvara *Håkan Winbergs* (m) den 20 oktober anmälda fråga, 1978/79:61, och anförde:

Herr talman! Håkan Winberg har frågat mig om den nuvarande regeringens kriminalpolitiska inriktning kommer att skilja sig från den förra regeringens och – om så är fallet – i vilket avseende.

I de regeringsförklaringar som den tidigare regeringen har avgett 1976, 1977 och innevarande år har kriminalpolitiken berörts. Bortsett från uttalanden med sikte på särskilda förslag till riksdagen har de tre regeringsförklaringarna i denna del gett uttryck för en vilja att intensifiera kampen mot brottsligheten. Den enskildes trygghet till liv och egendom måste förstärkas. I förgrunden när det gäller brottsbekämpningen står vålds- och narkotikabrotten samt den organiserade och den ekonomiska kriminaliteten. Polisen tillförs ökade personella resurser. Kriminalvården förbättras i syfte att främja återanpassning. Frivården spelar därvid en stor roll.

Denna kriminalpolitiska inriktning, som torde ha en bred parlamentarisk förankring, ligger fast. Min förhoppning är därför att de kriminalpolitiska frågorna skall kunna avgöras av riksdagen i stor enighet på samma sätt som i allmänhet har varit fallet hittills.

HÅKAN WINBERG (m):

Herr talman! Jag ber först att få tacka justitieministern för svaret på min fråga.

Jag tror att det har avgivits sex regeringsförklaringar av den nya typ som lämnas i och med att den nuvarande regeringsformen trädde i kraft 1975. Två av dem har avgivits av den socialdemokratiska regeringen, tre av den borgerliga trepartiregeringen och en av den nu tillträdande folkpartiregeringen.

De två socialdemokratiska regeringsförklaringarna innehöll ingenting om kriminalpolitiken. De tre borgerliga regeringsförklaringarna innehöll åtskilligt, men den senast avlämnade förklaringen innehåller ingenting.

Den socialdemokratiska regeringen förde en dålig kriminalpolitik. Trepartiregeringen tog åtskilliga initiativ i fråga om kriminalpolitiken, och det var bra. Mot denna bakgrund är man litet orolig när man konstaterar att i den nu avgivna regeringsdeklarationen inte finns någonting om kriminalpolitiken. Låt mig citera vad som sades i den regeringsförklaring som lämnades så sent som den 3 oktober i år:

”På det kriminalpolitiska området behövs ytterligare åtgärder mot bl. a. narkotikabrottsligheten samt den organiserade ekonomiska kriminaliteten. Förslag kommer att läggas fram om utvidgad rättshjälp.”

Nu säger justitieministern att den kriminalpolitiska inriktningen ligger fast, och det är bra. Men jag ställer fortfarande frågan: Varför står det ingenting om det i regeringsförklaringen?

En regeringsdeklaration är väl ändå inget papper, där det av en slump står det ena eller det andra. Just mot bakgrund av att det inte stod någonting i de

socialdemokratiska regeringsförklaringarna och att det då inte heller gjordes något kan man klart få intrycket att intresset för ett engagemang inom det kriminalpolitiska området är mindre i folkpartiregeringen än det var i trepartiregeringen.

Därför är min följdfråga till justitieministern: Varför står det ingenting om kriminalpolitiken?

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Som svar på den ytterligare fråga som Håkan Winberg har ställt till mig vill jag först och främst framhålla att den nuvarande regeringens regeringsförklaring är mycket mer kortfattad än de tidigare. Det räcker alltså att säga att man inte räknar upp lika många punkter som i tidigare regeringsförklaringar. Beträffande själva sakfrågan, den kriminalpolitiska inriktningen, får jag hänvisa till svaret, vilket innebär att det är samma inriktning som förr.

HÅKAN WINBERG (m):

Herr talman! Jag vill bara ge justitieministern den repliken att flera särskilda frågor som ligger kriminalpolitiken nog så nära, så till vida att de också hör till justitieministerns ansvarsområde, faktiskt omnämns i regeringsförklaringen. Jag tar som exempel våra fri- och rättigheter, som omnämns i den nya regeringsförklaringen, liksom i de gamla. Frågor som gäller data och byråkrati togs upp i de gamla förklaringarna och omnämns i den nya. Det är mot denna bakgrund där område efter område är upptaget i den måhända något kortare nya regeringsdeklarationen som jag är oroad för kriminalpolitiken eftersom den saknas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om utredning angående säkerhetspolisens verksamhet

Justitieministern SVEN ROMANUS erhöll ordet för att besvara *Bertil Måbrinks* (vpk) den 20 oktober anmälda fråga, 1978/79:63, och anförde:

Herr talman! Bertil Måbrink har – under hänvisning till ett hos justitiiekanslern anhängigt ärende rörande bl. a. förfarandet med uppgifter som säkerhetspolisen har inhämtat vid telefonavlyssning – frågat mig om jag är beredd att

1. medverka till en parlamentarisk utredning, sammansatt av företrädare från samtliga fem riksdagspartier, för att utreda säkerhetspolisens verksamhet vad gäller åsiktsregistrering, telefonavlyssning och utlämnande av uppgifter från personregister,
2. tillse att handlingarna i det ärende som har nämnts nyss offentliggörs.

Beträffande den första frågan får jag hänvisa till att den särskilda polisverksamhet som rikspolisstyrelsen bedriver genom sin säkerhetsavdel-

---

*Om utredning
angående säker-
hetspolisens verk-
samhet*

ning redan nu är föremål för översyn. Denna översyn, som beslutades av rikspolisstyrelsen i plenum den 6 juni i år, sker genom styrelsen för rikspolisstyrelsen, i vilken ingår representanter för de fyra största riksdagspartierna. Översynen omfattar säkerhetsavdelningens verksamhet i dess helhet.

Tvångsmedelsregleringen vid förundersökning i brottmål m. m. ses samtidigt över av en parlamentariskt sammansatt kommitté. Ett spörsmål som enligt direktiven för kommittén skall beaktas särskilt är frågan om i vilken utsträckning den information som erhålls vid användande av ett tvångsmedel skall få utnyttjas när den avser en annan brottslig verksamhet än den som har legat till grund för beslutet om tvångsåtgärd. Kommitténs uppgift är i den delen att söka en generell lösning för olika typer av tvångsmedel, såsom telefonavlyssning, brevkontroll, husrannsakan och ingripande enligt bevissäkringslagen (1975:1027) för skatte- och avgiftsprocessen. En av utgångspunkterna för arbetet är att den enskildes integritet skall stärkas.

Med hänsyn till att de frågor som Bertil Måbrink har tagit upp sålunda redan utreds, anser jag inte att det finns behov av att tillkalla en ny kommitté för ändamålet. Det beslut som justitiekanslern meddelar i det nu aktuella ärendet kommer säkerligen att uppmärksammas i de båda utredningarna.

Vad beträffar Bertil Måbrinks andra fråga vill jag erinra om att justitiekanslern ännu inte har meddelat något beslut i det ärende som åsyftas. Jag har ingen möjlighet att nu uttala mig om i vilken utsträckning handlingarna i ärendet måste hållas hemliga sedan detta har avgjorts. Den frågan får prövas i vanlig ordning enligt bestämmelserna i sekretesslagen (1937:249).

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret.

Med jämna mellanrum framkommer kritik mot säpos verksamhet för att den skulle strida mot fastställda lagar. I regel har justitieministrarna – de må ha varit socialdemokrater eller borgerliga – viftat undan sådana uppgifter genom att hänvisa till pågående utredningar eller genom att meddela att utredning inte givit belägg för att säpo använt olagliga metoder. Man har också hänvisat till att fyra av riksdagens fem partier är representerade i rikspolisstyrelsen. Trots detta har emellertid anklagelser mot säpo fortsatt att förekomma, och fall av olaglig åsiktsregistrering och fotografering har anmälts.

Det senaste som hänt är att en högre tjänsteman inom säpo inte längre kunnat tiga utan har slagit larm om fall där telefonavlyssning förekommit på grund av misstanke om brott. Dessa telefoner har också använts av helt oskyldiga människor, vilkas telefonsamtal också blivit avlyssnade och införda i register – register som är 20 år gamla men fortfarande finns hos säpo. De uppgifter som sålunda har tagits upp i fråga om dessa oskyldiga personer har använts mot dessa personer när de sökt arbete. Det har hänt att vederbörande mist arbeten som de innehaft.

Nu säger justitieministern att en kommitté har tillsatts, i vilken det ingår representanter för rikspolisstyrelsen och de fyra största riksdagspartierna. Det

kan inte vara en tillfredsställande ordning, för jag vill påstå att det är de som är parter i målet som nu skall utreda verksamheten. Vi menar att vad man måste göra för att en gång för alla reda ut dessa påstådda olagligheter är att tillsätta en fempartikommission, i vilken de fem riksdagspartierna ingår. Denna kommission bör få till uppgift att grundligt gå igenom säpos register och de former som säpo använder vid registrering. Jag kan inte förstå varför justitieministern är motståndare till en sådan lösning. På det sättet skulle vi kanske kunna få slut på hela den otillfredsställande ordning som nu gör att människor oroar sig för rättssäkerheten i det här landet.

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Det som Bertil Måbrink sist talade om är just det som utreds av justitiekanslern. Hans utredning är ännu inte färdig. Det pågår alltså inte bara utredningar inom rikspolisstyrelsen med dess parlamentariska representanter och den särskilda utredning, tvångsmedelsutredningen, som särskilt skall se efter hur sådant här material kommer fram och används, utan det pågår också en utredning av JK beträffande just det fall som Bertil Måbrink talar om. Den utredningen är ännu inte avlämnad av justitiekanslern.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Detta har vi hört många gånger tidigare. År efter år har vi fått sådana här besked, men samtidigt har vi kunnat konstatera att det inte blivit någon rätsida när det gäller säpos övertramp. Det har ständigt kommit in uppgifter om nya sådana. Det går inte att fortsätta på det här sättet.

Varför inte vidta den åtgärd som jag nu nämnt? Det är inte bara vårt parti utan också en hög tjänsteman inom säpo som har sagt att det enda vettiga måste vara att få till stånd en parlamentarisk fempartikommission, som grundligt går igenom allt det här. Det är den enda möjligheten att få slut på säpos övertramp.

Tidigare har JO utrett, och justitieministern har då hänvisat till vad JO har sagt. Men det har ju inte hjälpt! Olagligheterna har fortsatt.

Man kan naturligtvis också diskutera hur man skall kontrollera att inte säpo går vid sidan om fastställda lagar.

Det är alltså två saker som krävs: dels att man tillsätter en fempartikommission som grundligt utreder registreringsverksamheten, dels att man får till stånd ordentliga kontrollåtgärder. Båda dessa åtgärder är nödvändiga från demokratisk synpunkt och från rättssäkerhetssynpunkt.

Jag kan inte förstå varför vi inte skulle kunna vidta dessa åtgärder och kanske i fortsättningen slippa hela den här debatten.

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Jag tycker att det är påfallande att Bertil Måbrink säger att det här äntligen måste utredas när det faktiskt aldrig tidigare förekommit så många samtidigt pågående utredningar som just nu. JK behandlar utredningen och är som det synes tämligen snart färdig med sitt utlåtande.

Klagomålen över att säpos verksamhet inte utreds f. n. har därför inte någon som helst grund.

Nr 23

Torsdagen den
26 oktober 1978

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag är inte nöjd, justitieministern. Jag redogjorde i mitt första inlägg för vad som har hänt under årens lopp. Bl. a. är rikspolisstyrelsen med och utreder de här sakerna, och rikspolisstyrelsen är ju part i målet. Det kan väl ändå inte vara tillfredsställande att rikspolisstyrelsen skall utreda om dess egen verksamhet fungerar bra, om det förekommit några oegentligheter osv. Det innebär bara att oegentligheterna kommer att fortsätta. Genom att konsekvent vägra att tillsätta en parlamentarisk fempartikommission visar man att man inte har viljan att en gång för alla göra slut på dessa övertramp.

Om de arkeologiska utgrävningarna på Helgeandsholmen i Stockholm

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om de arkeologiska utgrävningarna på Helgeandsholmen i Stockholm

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM erhöll ordet för att besvara Daniel Tarschys (fp) den 19 oktober anmälda fråga, 1978/79:57, och anförde:

Herr talman! Daniel Tarschys har bett mig redogöra för hur jag ser på möjligheterna att fullfölja utgrävningarna på Helgeandsholmen i Stockholm och bevara de fynd som påträffats i samband med dessa utgrävningar.

Fasta fornlämningar är skyddade enligt bestämmelser i lagen (1942:350, omtryckt 1976:442) om fornminnen. Bestämmelserna innebär i korthet att ingen får förändra, ta bort eller skada fast fornlämning utan tillstånd. Sådant tillstånd meddelas av länsstyrelsen. En förutsättning för att exploatering av ett markområde med fasta fornlämningar skall medges är ofta att en arkeologisk utgrävning företas. Utgrävningen bekostas i allmänhet av exploatören.

I fråga om den s. k. riksplan på Helgeandsholmen i Stockholm har byggnadsstyrelsen för riksdagens räkning ansökt om tillstånd hos länsstyrelsen att få ta bort och undersöka kulturlagren i en omfattning som motsvarar hela underbyggnaden för ett planerat garage. Länsstyrelsen har bifallit ansökan. Enligt länsstyrelsens beslut skall kulturlagren undersökas ned till orörd mark. Riksantikvarieämbetets uppdragsverksamhet utför undersökningen i samarbete med Stockholms stadsmuseum. Undersökningen bekostas av riksdagen. Ett beslut om undersökningarnas slutliga omfattning kan väntas först när man har kunnat kartlägga läge och omfattning av samtliga byggnader och kulturlager.

Av min redogörelse framgår att frågan om utgrävningarnas omfattning och utsträckning i tiden i första hand är en fråga mellan riksdagen genom byggnadsstyrelsen i egenskap av exploatör och länsstyrelsen i samråd med

Torsdagen den
26 oktober 1978

*Om lagstiftning
rörande säkerheten
vid brunnar*

riksantikvarieämbetet och statens historiska museer.

Enligt vad jag har inhämtat har byggnadsstyrelsen angivit att utgrävningarna bör vara avslutade under våren 1979. F. n. pågår diskussioner mellan berörda parter om undersökningens omfattning.

Utgrävningarna på Helgeandsholmen ger oss möjligheter att förbättra våra kunskaper om äldre svensk historia, särskilt tillkomsten och utvecklingen av landets huvudstad. Från kulturhistoriska och antikvariska utgångspunkter är det därför angeläget att utgrävningarna får fullföljas på ett sätt som gör det möjligt att utvinna så mycket som möjligt av den information som det aktuella markområdet innehåller.

Vid utgrävningarna har bl. a. påträffats delar av den gamla stadsmuren från 1400-talet. Enligt vad jag har erfarit utförs f. n. genom byggnadsstyrelsens försorg en teknisk undersökning för att klarlägga förutsättningarna för att bevara denna mur.

Vad gäller hantering och bevarande av fynd i övrigt från bl. a. utgrävningarna på Helgeandsholmen avser jag att föreslå regeringen att hos riksdagen lägga fram förslag om ökade resurser för historiska museet.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret. Jag tillhör dem som var emot beslutet i våras att flytta tillbaka till Helgeandsholmen, och jag hoppas egentligen innerst inne fortfarande att vi kan stanna kvar i det här huset. Men det är ett önskemål som jag får rikta till kollegerna här i kammaren. Det är riksdagens sak att bestämma var den vill hålla hus.

Tydligen är det, enligt Jan-Erik Wikström, också riksdagens sak att bestämma hur länge utgrävningarna på Helgeandsholmen skall fortgå. Därför vill jag både till riksdagen och till regeringen, eftersom ansvarsförhållandena tycks vara splittrade, rikta den uppmaningen och förhoppningen att utgrävningarna får fortgå så länge att vi får full klarhet om vad det finns kvar på Helgeandsholmen. Det är ju väldigt intressanta fynd som har kommit i dagen, och därför är det mycket viktigt att utgrävningarna inte avbryts i förtid för att man skall hinna med ett uppgjort tidsschema. Dessutom hoppas jag att båda parter gör allt för att bevara allt som kan bevaras, antingen på platsen eller på något lämpligt museum.

Jag ber återigen att få tacka för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om lagstiftning rörande säkerheten vid brunnar

Kommunministern BERTIL HANSSON erhöll ordet för att besvara Gudrun Sundströms (s) den 18 oktober anmälda fråga, 1978/79:52, till bostadsministern, och anförde:

Herr talman! Gudrun Sundström har frågat bostadsministern om hon överväger att ta initiativ till en lagstiftning som reglerar säkerheten vid

---

*Om lagstiftning
rörande säkerheten
vid brunnar*

brunnar. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

En allmän regel om säkerhet vid brunnar finns redan i allmänna ordningsstadgan (1956:617). I 5 § andra stycket föreskrivs att vid brunnar skall vidtas sådana skyddsanordningar som med hänsyn till platsens belägenhet och övriga omständigheter kan anses påkallade. Bestämmelsen gäller såväl i tätorter som på landsbygden. Tillämpningsområdet är inte begränsat till allmän plats utan avser även andra områden.

Jag är väl medveten om att brunnar utgör stora olycksrisker för barn. Enligt samarbetskommittén mot barnolycksfall har de senaste sex åren ett 50-tal barn ramlat ner i brunnar utan säkerhetslock, i åtta fall med dödlig utgång. Kommittén har föreslagit regeringen att en utredning tillsätts rörande möjligheten att förse samtliga typer av brunnar med säkerhetslock. Kommitténs framställning har den 16 september 1977 överlämnats till barnolycksfallsutredningen.

Olycksfallsstatistiken visar att säkerhetsförhållandena beträffande brunnar inte är tillfredsställande. Jag vill emellertid peka på att våra kunskaper om hur barnolyckor i detalj fördelas på olika olycksmiljöer och olyckstyper är bristfälliga. Barnolycksfallsutredningen beräknas kring årsskiftet lägga fram förslag om bl. a. registrering av barnolycksfall. Först därefter blir det möjligt att mer systematiskt vidta åtgärder för att minska eller eliminera olycksrisker.

Från bostadsministern har jag inhämtat att bostadsdepartementet fortlöpande studerar olycksmiljöer och olyckstyper som har samband med utformningen av bostäder och annan bebyggelse och att hon ämnar ta de initiativ som befinner sig nödvändiga.

Ordningsstadgeutredningen har i uppdrag att se över allmänna ordningsstadgan. Översynen är främst av lagteknisk karaktär. Utredningsuppdraget är emellertid så utformat att jag utgår från att utredningen kommer att överväga frågan om bestämmelserna i stadgan behöver ändras för att risker för olycksfall i samband med brunnar skall kunna undvikas.

Några särskilda initiativ till lagstiftning anser jag f. n. därför inte nödvändiga.

GUDRUN SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga. Den har vandrat litet grand mellan olika statsråd. Men man får ju vara optimist och ändå tro att vi tillsammans skall kunna nå resultat.

Statsrådet har pekat på att det ofta förekommer att brunnar står ganska öppna, vilket är farligt för barnen i omgivningen. Just av denna orsak har jag ställt min fråga. Jag har på nära håll i min hemkommun och på andra platser observerat att brunnar står öppna. Det är mycket lockande för barn att vistas och klättra i dessa brunnar. Även trafiken omkring dem medför att barnen befinner sig i en farlig miljö.

Vi har ju i detta land en samarbetskommitté mot barnolycksfall. Den har varit mycket verksam när det gäller att få ut en allmän information om de faror som barn kan utsättas för. Kommittén har också påpekat för olika myndig-

Torsdagen den
26 oktober 1978

*Om lagstiftning
rörande säkerheten
vid brunnar*

heter att man måste förändra barns omgivning om man skall kunna åstadkomma en tryggare tillvaro för dem. Jag skulle faktiskt önska att våra planerare ute i kommunerna och även inom regeringen med större allvar tog upp barnens utsatta situation till behandling så att inte byråkratiseringen förhindrar initiativ i denna fråga.

Såsom statsrådet nämnde har många olycksfall med barn inträffat. Senast läste jag i tidningen en artikel om en nioårig pojke, som ramlade ner i en tre meter djup brunn. Han satt fastklämd i två och en halv timmar. Man kan förstå vilka ångestkänslor ett sådant barn utsätts för. De finns säkerligen kvar för all framtid inom denne pojke. Lyckligtvis blev det inget dödsfall med anledning av denna olycka. Men såsom statsrådet sade har åtta barn förolyckats genom att ramla ner i brunnar. Det är, herr statsråd, tragedier, som vi aldrig kan reparera. Därför är detta allvarliga saker.

Jag noterar med tacksamhet att statsrådet förklarar att han är intresserad av denna fråga och att barnolycksfallsutredningen skall komma under regeringens syn. Jag hoppas att detta medför en framgång för mina strävanden i detta ärende.

Kommunministern BERTIL HANSSON:

Herr talman! Jag vill utöver svaret ge litet dagsfärsk information som ansluter till de synpunkter Gudrun Sundström framförde.

Det är utan tvivel så att informationsfrågan är väldigt viktig, och det kan därför vara värt att notera att vi efter nyår har att räkna med en ny publikation från Svenska vatten- och avloppsverksföreningen som ger råd om utformning och skötsel av bl. a. brunnar.

I den nya byggnormens VA-del, som kommer under våren 1979, ingår också krav på låsbara lock på brunnar inom tomtmark.

Självfallet måste man även beakta det som fru Sundström anförde, nämligen risken för en byråkrati i samband med att man reglerar dessa frågor. Den risken finns med tanke på att det varje år tillkommer ungefär 120 000 nya brunnar i samband med bebyggelse och planläggning, men allvaret i de frågor det här gäller skall icke på något sätt förringas.

GUDRUN SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Enligt uppifter finns det i Norge en särskild s. k. brunnslag, i vilken man reglerar den här säkerheten.

Jag tror att det skulle vara möjligt att även i vårt land ta ett liknande initiativ som skulle tillförsäkra lekande barn en större trygghet.

Kommunministern BERTIL HANSSON:

Herr talman! Norrmännen har förvisso en särskild lag om brunnar. Huruvida en sådan är nödvändig också i vårt land tycker jag man får bedöma sedan ordningsstadgutredningen har övervägt frågan. Jag sade i svaret att jag utgår från att utredningen kommer att göra det, och ja, kan förstärka detta med att säga att jag har förvissat mig om att så kommer att ske.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Om åtgärder mot barkborreskador i Värmland

Nr 23

Torsdagen den
26 oktober 1978

*Om åtgärder mot
barkborreskador
i Värmland*

Jordbruksministern ERIC ENLUND erhöll ordet för att besvara *Gunnar Olssons* (s) den 18 oktober anmälda fråga, 1978/79:41, och anförde:

Herr talman! Gunnar Olsson har frågat mig om regeringen avser att sätta in några extra åtgärder för att söka förhindra att barkborreangreppen ytterligare sprider sig i de delar av Värmland som blivit värst utsatta.

De omfattande angreppen av granbarkborre i Syd- och Mellansverige utlöstes i samband med stormfällningar i slutet av 1960-talet. Sedan dess har en avsevärd mängd granskog dödats eller avverkats i samband med bekämpningsåtgärder. Värst drabbade har skogarna i Värmland varit.

Enligt skogsvårdslagen är skogsägarna skyldiga att vidta bekämpningsåtgärder vid insektsangrepp av den stora omfattning det här är fråga om. Men aldrig så omfattande bekämpningsinsatser kan vara verkningslösa, om inte förebyggande åtgärder vidtas kontinuerligt för att hålla tillbaka mängden skadeinsekter som normalt finns i skogarna. Fr. o. m. i år gäller därför nya av riksdagen beslutade bestämmelser om förebyggande åtgärder mot härjning av barkborrar.

Ett omfattande bekämpningsarbete har utförts under hela 1970-talet. För detta ändamål har regeringen hittills ställt sammanlagt 34 milj. kr. till skogsägarnas förfogande. Problemet med bekämpningsåtgärderna har emellertid varit att insektsforskarna har varit osäkra om hur åtgärderna bäst bör utföras. I samarbete med forskare från Norge har man i somras prövat en ny bekämpningsmetod som bl. a. innebär att särskilda lockämnen används. Enligt vad jag har erfarit är förhoppningarna stora om att denna metod skall kunna lösa problemen i varje fall delvis. Dessutom fordras en helhjärtad insats av skogsvårdsstyrelser och alla skogsägare i berörda områden.

Det är för tidigt att nu uttala sig om särskilda insatser från regeringens sida mot de nu aktuella insektsangreppen. Omfattningen av nästa års bekämpningsbehov och därmed behovet av statligt stöd kan nämligen inte bedömas förrän den pågående, av staten bekostade inventeringen har slutförts och värderats.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Enlund för svaret på min fråga, som kom att bli det första frågesvar som den nye jordbruksministern lämnade. Jag tror dock att svaret kommer att tas emot med besvikelse av framför allt skogsvårdsstyrelsen i Värmlands län, en skogsvårdsstyrelse som anser sig redan nu behöva 14,5 milj. kr. för att kunna genomföra effektiva bekämpningsåtgärder.

Det råder inte längre några delade meningar om huruvida norra Värmland är att betrakta som ett katastrofområde eller inte. Förklara Nordvärmland som katastrofområde och kalhugg hela området, krävdes för en tid sedan vid en uppvaktning hos skogsvårdsstyrelsen.

Efter det att jag ställt frågan, har jag haft anledning att på ort och ställe konstatera förödelsen. På en sträcka av närmare sju mil kan man se milslånga

Torsdagen den
26 oktober 1978

---

*Om åtgärder mot
barkborreskador
i Värmland*

stråk av brun, död granskog. Ibland står de döda träden som öar i en skog som fortfarande växer.

Alla är eniga om att vidtas det inte nu kraftfulla åtgärder, så hotas stora delar av den värmländska granskogen av att dödas av granbarkborren, med långsiktiga problem både för den enskilde och för det allmänna.

Jag har ställt den här frågan mot bakgrund av det som skogsvårdsstyrelsen i Värmlands län skriver i denna promemoria. Jag hinner här bara återge deras resursbehov utan att gå in på vilka åtgärder som erfordras.

Resursbehovet belöper sig till inte mindre än 14,5 milj. kr. Mellan 4 000 och 5 000 markägare måste kontaktas och instrueras genom direkta besök på fastigheten. För att klara den uppgiften har skogsvårdsstyrelsen uppgett att 30 man med minst förmans kompetens måste anställas under en tid av tio månader. 100 kontaktmän måste anställas på deltid, och för varje dag som flyginventeringen pågår upptäcks nya områden som snabbt måste kalavverkas.

Jag anser att jordbruksministerns svar här inte på något sätt skapar de ekonomiska förutsättningar som behövs för att genomföra en brett upplagd bekämpning. Detta vill jag beklaga, eftersom dessa medel behövs redan i nuläget.

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! Det råder säkerligen inga delade meningar mellan Gunnar Olsson och mig när det gäller kravet på åtgärder mot insektsangreppen. Även jag har på ort och ställe sett problemen och förstår deras innebörd.

Men för dagen kan vi inte säga mer än att vi måste bedöma omfattningen av bekämpningsbehovet för nästa år sedan vi gjort inventeringen och slutvärderat den.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Det resursbehov som skogsvårdsstyrelsen här angivit, 14,5 milj. kr., gäller ju arbeten som redan nu skall sättas i gång. Jag nämnde besöken hos mellan 4 000 och 5 000 markägare, och jag nämnde de övriga insatser som måste göras nu i samband med inventeringen. Detta är arbeten som måste ske omedelbart. Det är bekämpningsåtgärder som också ger sysselsättning.

Jag förstår inte hur skogsvårdsstyrelsen i Värmlands län skall kunna klara dessa uppgifter om inte regeringen är beredd att redan i nuläget sätta in extra åtgärder. Det är nu dessa pengar behövs.

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! Skogsvårdsstyrelsen i Värmlands län har ännu inte gjort någon framställning till regeringen, och en sådan kan man inte göra förrän man slutfört den inventering jag har nämnt tidigare.

Torsdagen den
26 oktober 1978

---

*Om förbudet mot
användning av
DDT i skogsbruket*

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Om jag till jordbruksministern överlämnar denna promemoria med dessa anslagsäskanden, då finns det svart på vitt på att dessa pengar behövs, och då kanske det finns möjligheter att gå in redan nu och sätta till medel.

Detta är en sammanställning skogsvårdsstyrelsen gjort. Av denna framgår att det inte är tilltaget i överkant. Vad som redovisas behövs för att klara problemen.

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! Det kan vi ta ställning till när vi fått in framställningar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Om förbudet mot användning av DDT i skogsbruket

Jordbruksministern ERIC ENLUND erhöll ordet för att besvara *Ove Karlssons* (s) den 18 oktober anmälda fråga, 1978/79:48, och anförde:

Herr talman! Ove Karlsson har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd vidta för att se till att förbudet mot att använda DDT i skogsbruket efterlevs.

Användningen av bekämpningsmedel, däribland DDT, regleras i lagstiftningen om hälso- och miljöfarliga varor. För att få användas måste ett bekämpningsmedel vara registrerat hos produktkontrollnämnden. År 1975 förbjöds all fortsatt användning av DDT som bekämpningsmedel. Om någon bryter mot förbudet skall åtgärder självfallet vidtas på samma sätt som när det gäller brott mot all annan lagstiftning. Enligt vad jag erfarit pågår också i något fall polisutredning i anledning av påstådd användning av DDT.

Det är naturligtvis angeläget att en effektiv tillsyn kan upprätthållas över efterlevnaden av de föreskrifter som reglerar användningen av hälso- och miljöfarliga varor. För den centrala tillsynen svarar i första hand naturvårdsverket, yrkesinspektionen och arbetarskyddsstyrelsen. På regional och lokal nivå har bl. a. länsstyrelserna och hälsovårdsnämnderna viktiga uppgifter i tillsynsarbetet. Jag utgår från att berörda tillsynsorgan har sin uppmärksamhet riktad på bl. a. den fråga som Ove Karlsson har tagit upp och att åtgärder omedelbart vidtas om misstanke uppkommer om att någon bryter mot förbudet att använda DDT.

OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på min fråga. Det har ju, som också framgår av svaret, sedan några år rått förbud mot användande av DDT i skogsbruket. Från fackligt håll – framför allt från skogsarbetareförbundets sida – har man vid två kongresser och vid åtskilliga andra tillfällen ur arbetarskyddssynpunkt klart uttalat sig mot användning av DDT.

När det under senare tid börjat komma uppgifter om att det ändå används DDT – det allvarligaste fallet inträffade för några veckor sedan i Värnamo-

Torsdagen den
26 oktober 1978

*Om utbyggnaden
av barnomsorgen*

trakten – tycker jag det är mycket oroande. När man smygvägen försöker återinföra ett förbjudet preparat tycker jag att vi måste reagera. Då är det verkligen farligt för dem som arbetar med det och på så sätt utsätts för fara utan att kunna skydda sig mot den.

Krav har också börjat komma om att DDT på nytt borde släppas fritt för att man på så sätt skulle komma till rätta med insektskador i skogen. Det oroar mig också mycket. Eftersom det förekommer försök till överträdelser är tiden uppenbarligen inte mogen att frisläppa preparatet. Det vore bra om jordbruksministern verkligen säger ifrån i den här frågan.

Allt tyder på att vissa människor har så dåligt omdöme att de är beredda att utsätta arbetare för faran av DDT-behandlade plantor utan att upplysa om att det är sådana man hanterar och heller då inte upplysa om vilka skyddsåtgärder man bör vidta. Den som hanterar dessa plantor kan ju inte heller genom egna initiativ vidta åtgärder för att skydda sig.

Jag skulle vilja fråga statsrådet om han delar min uppfattning att bara misstanken om försök att använda DDT i skogsbruket smygvägen är tillräcklig för att under lång tid framåt kunna avfärda alla försök att återinföra DDT i skogsbruket.

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! Jag delar helt Ove Karlssons uppfattning beträffande användningen av DDT och kan bara hänvisa till det beslut som riksdagen fattade i våras, när man avlog motionskrav om möjligheter till utökade dispenser.

Jag hoppas att min hållning därmed är helt klarlagd.

OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Uppenbart är att det krävs ytterligare påpekanden när det gäller tillsynsfrågan, eftersom överträdelser sker och tillsynsmyndigheten inte klarar av att kontrollera i tillräcklig utsträckning. Därför hoppas jag att man också i från tillsynshåll är beredd att verkligen följa upp dessa frågor så att inga överträdelser i fortsättningen sker.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Om utbyggnaden av barnomsorgen

Socialministern GABRIEL ROMANUS erhöll ordet för att besvara *Mats Hellströms* (s) den 18 oktober anmälda fråga, 1978/79:46, och anförde:

Herr talman! Mats Hellström har frågat mig på vilket sätt jag avser medverka till att den av riksdagen uppsatta målsättningen för barnomsorgens utbyggnad skall kunna förverkligas.

Genom en särskild enkät som gjorts av den statliga planeringsgruppen för barnomsorg i samarbete med Svenska kommunförbundet under augusti-september i år har uppgifter insamlats om facknämndernas nu uppgjorda

planer för barnomsorgsutbyggnaden. Enkäten visar att facknämndernas planer innebär att ca 89 000 daghemsplatser och 39 000 fritidshemsplatser beräknas tillkomma under femårsperioden. För de första tre åren av planeringsperioden överensstämmer utbyggnaden av daghem med överenskommelsen med kommunerna. Däremot understiger utbyggnaden av fritidshem den överenskomna utbyggnaden med 6 000 platser för den första treårsperioden. Utöver överenskommelsen beräknas drygt 18 000 platser i familjedaghem tillkomma under samma treårsperiod.

Enligt min mening är det nödvändigt att den av riksdagen i samförstånd med Kommunförbundet uttalade målsättningen för barnomsorgens utbyggnad uppfylls.

Målet måste vara att alla barn har en trygg omvårdnad när föräldrarna förvärvsarbetar och att de får den stimulans till utveckling som förskolan kan ge. Bristen på daghemsplatser är också ett av de väsentligaste hindren för jämställdhet mellan kvinnor och män.

Det pågår f. n. ett arbete inom regeringskansliet för att analysera utbyggnaden av barnomsorgen, statsbidragssystemet m. m. Jag har även för avsikt att jämsides härmed inbjuda Svenska kommunförbundet till överläggningar om barnomsorgens utbyggnad.

MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret på min fråga.

Som framgår av svaret visar de färskaste kommunplanerna att man inte kommer att nå målet 100 000 daghemsplatser och 5 000 fritidshemsplatser om man inte går utöver de planer som kommunerna f. n. arbetar med. Särskilt allvarligt kan detta kanske sägas vara på fritidshemssidan, där man inte hunnit med i utbyggnadstakten, som socialministern redovisade. Om jag inte är fel underrättad är det dessutom på det sättet att de färskaste planerna innebär en svag nedrevidering fram till 1981 av det som man bedömde skulle kunna klaras för bara något halvår eller något år sedan. Det skulle alltså för fritidshemmens del se ännu sämre ut än det gjorde för en tid sedan.

Det är klart att detta är extra viktigt. Jag tror att det här kommer att bli en av 1980-talets stora frågor inom barn- och familjepolitiken, därför att det är nu många föräldrar som får plats för sina barn på daghem och som sedan kommer att önska plats på fritidshem för barnen när dessa fyllt sju år. Trycket på fritidshemmen ökar ju i takt med att daghemsutbyggnaden ökar och därmed allt fler föräldrar kan vara kvar ute på arbetsmarknaden och inte vill tvingas avbryta sina arbeten när barnen fyller sju år. Eftersläpningen på fritidshemssidan är alltså, tror jag, en av de stora frågorna inför 1980-talet, och där är läget sämre än på daghemssidan, även om det inte heller på daghemssidan är så att man kommer att uppnå målen.

Jag menar att vi har förlorat dyrbar tid. Den förre socialministern var utomordentligt passiv i dessa frågor. Vi fick från socialdemokraternas sida gång på gång här i kammaren peka på att sedan denna planering startade vet vi vilka kommuner som släpar efter. Vi har sagt att regeringen har ett ansvar för att tillsammans med Kommunförbundet ta upp diskussioner med dessa

kommuner, som vi alltså vet vilka de är. Och om man ser på de planer som kommunerna har lagt fram sedan lagstiftningen kom till kan man mycket grovt uppdelna de eftersläpande kommunerna i två grupper. Av tidsskäl gör jag uppdelningen i två grupper – man kan också göra en finare uppdelning. För det första är det, kan man säga, glesbygdskommuner och några andra kommuner som har utomordentligt stora ekonomiska och andra svårigheter och utan tvivel har en väldigt besvärlig situation när det gäller att klara saken. För det andra är det kommuner som inte kan sägas skilja sig näringsgeografiskt eller på annat sätt ekonomiskt från sina grannar men där den politiska viljan helt enkelt saknas, trots riksdagens och Kommunförbundets beslut.

I fråga om den första gruppen menar vi socialdemokrater, i vårt barn- och familjepolitiska program, att man nu bör överväga ett glesbygdstöd i någon form inom förskolans ram. I fråga om den andra gruppen måste regeringen och Kommunförbundet ta upp diskussioner och peka på att om inte förbättringar kommer till stånd är det nödvändigt att regeringen överväger en tvingande lagstiftning. Tvingande lagstiftning kan ha svagheter, men kommunerna måste ha klart för sig att om de kommuner som släpar efter nu och saknar politisk vilja, inte klarar uppgiften, så måste regeringen införa tvingande lagstiftning. Detta bör kommunerna få klart för sig.

Jag vill, eftersom min talartid är slut, fråga socialministern om han i de överläggningar, som han avser att hålla med Svenska kommunförbundet, ämnar föra in frågan om hur man skall närma sig de kommuner, där politisk vilja uppenbart saknas, och diskutera hur dessa kommuner skall förbättra sitt läge på området.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Jag vill påminna om att den här överenskommelsen mellan staten och Kommunförbundet representerar en delvis ny metodik för att påverka kommunerna, som vi också har sett på andra områden, och som påbörjades av den socialdemokratiska regeringen. Detta är naturligtvis ett testfall. Vi får se om denna metodik fungerar, alltså att staten och Kommunförbundet träffar en överenskommelse där Kommunförbundet åtar sig att påverka kommunerna om staten uppfyller vissa villkor. I detta fall har staten uppfyllt sin del; vi har infört det nya statsbidragssystem som ingick i överenskommelsen. Det innefattar också bl. a. en successiv höjning av statsbidragen med hänsyn till personalkostnaderna.

Frågan är då om kommunerna uppfyller sin del. Vi kan konstatera att när det gäller daghemmen har man för de första tre åren uppfyllt sin del. När det gäller de två år som är kvar ligger man under planeringen, och det är oroande. Vi kan ändå se att utbyggnaden enligt planerna har ökat något på sista tiden.

Jag håller helt med Mats Hellström om att utvecklingen beträffande fritidshemmen är mer oroande. Jag vill än en gång understryka att det är nödvändigt att planerna hålls. Det är ett glädjande faktum att det finns en bred enighet om den saken här i kammaren, och den enigheten bör väl också avspeglas i kommunerna.

När det gäller överläggningarna är det självklart att man bl. a. måste diskutera vad man skall göra i den mån planerna inte hålls.

MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill bara som en kommentar till det senaste säga att eftersläpningen i planerna framöver på daghems- och fritidshemssidan inte är jämnt spridd över landet. Tvärtom har planerna visat att de kommuner som är bäst ställda i fråga om daghem också är de som bygger ut mest för framtiden, medan de som ligger sämst till bygger ut minst. Riskerna är alltså stora för att klyftorna ökar. Jag hoppas att socialministern tar upp även detta med Kommunförbundet.

Jag är glad över att socialministern är beredd, till skillnad från den förre socialministern, att gå in och diskutera med Kommunförbundet kommun för kommun, hur man kan tackla de kommuner som uppenbart saknar politisk vilja och där det alltså inte är fråga om en ekonomisk situation som gör det orimligt. Från socialdemokratisk sida menar vi att man där måste överväga ett glesbygdsstöd i någon form inom förskolans ram.

Jag vill också fråga socialministern när han avser att redovisa resultatet av överläggningarna med Kommunförbundet inför riksdagen. Skall någonting ske fram till 1981 är det ganska bråttom. Vi socialdemokrater har också föreslagit att man skall öka statsbidragskostnaderna så man täcker personalkostnaderna – alltså tre fjärdedelar av de totala kostnaderna – i samband med den totala översynen av de ekonomiska relationerna mellan stat och kommun i den kommunalekonomiska utredningen. Den frågan är också viktig att ta upp när man diskuterar hur man kan påverka kommunerna att uppnå de målsättningar som riksdagen och Kommunförbundet har ställt upp.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! När det gäller den sista frågan vill jag bara säga att vi avser att ta upp överläggningarna relativt snart i höst och att de naturligtvis måste bedrivas med skyndsamhet. När det blir tillfälle att redovisa dem för riksdagen är för tidigt att säga nu. Men självklart är att det måste ske i sådan tid att man kan påverka fullföljandet av planerna.

När det slutligen gäller vad diskussionerna skall innehålla, är det självklart att man måste se inte bara på rikssiffrorna utan också på vad som ligger bakom dessa i olika kommuner. Möjligen till skillnad från Mats Hellström tycker jag inte det är något problem att klyftorna mellan kommunerna ökar – att några bygger ut snabbare är bara bra. Men ett problem är att man på vissa håll släpar efter.

MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Det måste väl ändå vara ett socialt problem att klyftorna ökar, dvs. att tillgången till barnomsorg blir allt ojämnare fördelad över landet. Men det är bra om den nya regeringen, till skillnad från den förra, tar upp konkreta diskussioner med Kommunförbundet. Såvitt jag har kunnat förstå av de

redogörelser som vi under stora svårigheter har lyckats pressa fram här i riksdagen förde den tidigare regeringen inga konkreta resonemang om läget i de olika kommunerna, utan det var på ett mycket allmänt plan man diskuterade prognoser för framtiden.

Det är nödvändigt att nu ta itu med två saker: man skall dels stötta de kommuner, särskilt i glesbygden, som faktiskt har stora svårigheter att med nuvarande ekonomiska ramar klara en utbyggnad av barnomsorgen, dels ta upp en politisk diskussion med de kommuner som måste få klart för sig att om de enbart på grund av bristande politisk vilja, till skillnad från sina grannkommuner, låter bli att bygga ut daghem och fritidshem, så riskerar de därmed att man nödgas införa en tvingande lagstiftning. En sådan lagstiftning har kanske inte den smidighet som den nuvarande överenskommelsen har, men den kan bli nödvändig i ett läge där experimentet med en överenskommelse inte lyckas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 13 Föredrogs och hänvisades

Skrivelse

1978/79:17 till utrikesutskottet

§ 14 Allmänpolitisk debatt (forts.)

THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Gårdagens debatt handlade i stor utsträckning om näringspolitik och regional- och arbetsmarknadspolitik, och naturligtvis kommer även dagens debatt att domineras av dessa frågor. En aktiv statlig näringspolitik är en central politisk fråga, om man skall främja den industriella utvecklingen och åstadkomma full sysselsättning. Till detta krävs en aktiv och samordnad planering från samhällets sida.

Sysselsättningspolitiken har under den borgerliga regeringens tvååriga styre gått i baklås, inte minst på grund av Åslingdoktrinen tro på att de fria marknadskrafterna själva kan lösa problemen. Samma förhållande är det inom regional- och arbetsmarknadspolitik. Branschkriser och krisorter har varit ett stående tema. Låt vara att vi har haft en långvarig internationell lågkonjunktur, men den politiska handlingsförlamningen har förvärrat situationen.

Sysselsättningen inom tillverkningsindustrin har minskat totalt i landet med 100 000 arbetstillfällen. Nu råder det undersysselsättning inte enbart i de så att säga industrisvaga regionerna, utan följden har blivit att de industrialiserade områdena drabbas i betydande grad. Västmanlands län tillhör de hårdast drabbade.

Vårt län är landets mest industrialiserade. 40 % av de förvärvsarbetande återfinns i tillverkningsindustrier. Motsvarande rikssiffra är 20 %. Nu präglas länet av de allra största flyttningsförlusterna i landet, och antalet arbetstill-

fällen hos våra bärande industrier har minskat betydligt. Oftast har det skett via s. k. naturlig avgång och har sålunda inte varit föremål för massmedias insyn och omtanke.

Gruv- och strukturfrågorna inom hela järnhanteringen har medfört svårigheter även för stora delar av länets verkstadsindustri, vars produktresurser ger service åt länets övriga järn- och stålhantering.

Som en följd av den pågående omstruktureringen inom den svenska industrin har vårt län under de senaste åren förlorat över 9 000 personer i nettoflyttning, varav en relativt stor del är ungdom. Under de senaste åren har antalet arbetsökande i länet ökat med 40 %, och av dessa är flertalet ungdomar.

Den framtida utvecklingen pekar tyvärr på en fortsatt utflyttning, enär det inte finns tillräckligt många sysselsättningstillfällen. Våra länsmyndigheter har i många sammanhang till såväl regering som centrala ämbetsverk framfört målinriktade förslag till åtgärder. Låt mig, herr talman, få tona fram några av tankegångarna:

Regionalpolitiska och sysselsättningspolitiska insatser måste i första hand inriktas på länets stålorter: Hallstahammar, Surahammar, Norberg, Fagersta och Skinnskatteberg. Till denna kategori bör även Köping räknas. Utvecklingen i den norra länsregionen, Salaregionen – som också omfattar Heby – bör noggrant följas. Även utvecklingen i regioncentrumet Västerås är på sikt oroande.

När det gäller tillämpningsvillkor för statligt lokaliseringstöd tillhör Fagersta- och Salaregionen den s. k. grå zonen. Det finns sakskäl som talar för att stödet, till dess en positiv utveckling åstadkommes, bör utformas enligt de villkor som gäller inom det inre stödområdet. Detta bör i första hand gälla Fagerstaregionen.

Av de kommuner som ligger utanför den s. k. grå zonen har länsstyrelsen i en hemställan till industriministern den 21 juni 1978 anført att det är ytterst angeläget att Hallstahammar jämställs med kommun inom gränsområde till allmänt stödområde. Tyvärr har vi icke fått något svar på denna framställan.

De synpunkter och åtgärdspaket som länsstyrelsen framfört i rapporten Regional utvärdering av stålindustrins framtida utveckling, som tillkom på direkt uppdrag av regeringen, äger fortfarande tillämpning i alla delar.

När den nu malmbaserade ämnestillverkningen av kolstål upphör vid Fagersta AB, vore det ytterst olyckligt om gruvdriften vid Bäckegruvan nedlades. Ekonomiska resurser bör, om framställning härom föreligger, ställas till förfogande för att möjliggöra aktualiserade prospekteringsarbeten. Det är en svaghet av den borgerliga regeringen att inte ha kunnat diskutera samordningsfrågorna med de mellansvenska specialstålsföretagen. En samverkan mellan företagen i vad avser råjärnsproduktion skulle skapa förutsättningar för ett metallurgiskt centrum för specialstålindustrin i Spännarhyttan i Norberg. Därmed skulle också fortsatt gruvdrift i de mellansvenska gruvorna möjliggöras.

Vi hoppas också på en samordning av de mindre handelsstålverken och

hoppas att den sker på sådant sätt att den garanterar anställningstrygghet och bevarande av sysselsättning på berörda orter.

I vad mån folkpartiregeringen kommer att bryta upp från Åslingdoktrinen återstår att se. För oss socialdemokrater framstår det som nödvändigt för att man skall kunna lösa t. ex. Västmanlands läns problem.

Det är angeläget att även de mindre företagen kan få nödvändiga resurser för att möjliggöra en intensifierad produktutveckling. Därför är det väsentligt att utvecklingsfonderna i länen utbyggs, inte minst i Västmanlands län.

I vårt län ligger AB Asea-Atom som har en särskild kompetens i vad gäller utvecklingen av kärnkraft för såväl elproduktion som värmeproduktion. När vi nu synes få en energipolitik i vårt land, bör det finnas en chans att tillvarata detta företags utvecklingsmöjligheter och därmed också skapa ett betydande antal arbetstillfällen för andra företag i länet och landet i övrigt. Här bör skapas ekonomiska resurser, så att forskningen om alternativa energikällor kan utvecklas. Företagen i Västmanland har resurserna.

Nedläggningen av F 1 i Västerås – om den nu aktualiseras – oroar oss, ty en nedläggning skulle få betydande konsekvenser för länet som helhet. En nedläggning innebär att vårt län skulle bli det enda länet i riket utan militärt fredsförband.

Det vore naturligare att lokalisera annan statlig verksamhet till länet än att i nuvarande situation göra indragningar.

Detta blev en mörk bild av sysselsättningsläget i mitt hemlän. Tyvärr är situationen sådan. Naturligtvis finns det företag och enstaka branscher som kan beskrivas i ett ljusare tonläge, men det behövs i dag kraftfulla samhälleliga insatser för att utveckla svensk industri, i stället för den form av avveckling som vi hittills fått uppleva. Kommunerna i vårt län har av tradition ett ensidigt näringsliv och på många av våra industriorter är man beroende av enstaka större företag – det är en av orsakerna till dagens hårda verklighet.

Herr talman! Det är därför som vi kräver ökade samhälleliga insatser för att bemästra dagens situation.

ESSE PETERSSON (fp):

Herr talman! Ett öppet samhälle med fria människor är en grundläggande förutsättning för en funktionsduglig demokrati, dvs. en demokrati som i varje läge strävar efter att med gemensamma krafter bygga ett allt mänskligare samhälle. Detta samhälle måste för den enskilda människan betyda frihet, trygghet och rättvisa inom den totala samhällsgemenskapen. Människan får inte bara lovas utan måste själv uppleva sig stå i centrum för samhällets skilda aktiviteter. Människan kan aldrig vara till för samhället, utan samhället är i varje situation till för människan. Detta gäller inte människorna som ett odefinierbart kollektiv, utan som enskilda individer. Varje människas unika resurser skapar speciella förutsättningar och möjligheter. I stället för att förkväva är det samhällets uppgift att stimulera till utveckling av varje människas djupt personliga särdrag. Detta garanterar både äkthet och mångfald, som leder till ett personligt målmedvetet engagemang i skilda

aktiviteter för uppbyggnad och utveckling inom den totala samhällsgemenskapen.

Varje samhälle i utveckling måste ständigt vara på vakt mot kallhamrad teknokrati och byråkratiskt manipulerande. Ingen har rätt att göra sig bred på den andres bekostnad. Samhällsapparaten får aldrig bli ett egenvärde, utan den har endast en uppgift så länge den fungerar som människans tjänare. Samhället är vi själva tillsammans och inte något främmande och opreciserat. Därför krävs det av medborgarna att både kunna styra och kontrollera vår samhällsapparat i dess helhet.

Demokratiseringen av vårt samhälle har växt fram steg för steg, oftast under hårt motstånd från konservativa grupper, både till höger och till vänster. Motståndet har haft mera att göra med gruppegoistiskt tänkande i den aktuella situationen än med idépolitisk konsekvens. Detta är inte enbart historia, utan har sin högaktuella tillämpning i dagsläget. Detta gäller främst den pågående demokratiseringsprocessen på kommun- och landstingsplanen. Här gäller det att föra besluten närmare medborgarna för påverkan och avgörande.

På regional nivå har vi i Sverige ett dubbelkommando i den offentliga beslutsprocessen som i övrigt saknas, både på lokal- och på riksnivå. Det är ett i grunden föråldrat system att statsmakten måste utöva sin makt och myndighet genom länsstyrelsen och att folket får besluta i vissa frågor genom landstingen. Här krävs äntligen ett radikalt nytänkande utan ständiga förhållningar. Nödvändigt är att den regionala beslutanderätten förläggs till de folkvalda landstingen. Det är medborgarna i den egna regionen som direkt skall kunna påverka och kontrollera utveckling och beslut. Genom de allmänna valen kan människorna inom respektive region då direkt påverka och utkräva ansvar. Detta är självklarheter på både lokal- och riksnivå, men är det tyvärr inte på det regionala planet och måste därför nödvändigtvis snarast bli det. Ett första steg är att överflytta länsplaneringen i dess helhet från länsstyrelsen till landstingen. Länsdemokratikommitténs förslag att endast överflytta beslutanderätten över länsplaneringen till landstingen, samtidigt som länsstyrelsen skall fortsätta att svara för planens utarbetande, är en högst tveklaktig lösning, ur både principiell och praktisk synpunkt.

Länsstyrelsen i sin nuvarande form som statsmaktens förlängda arm ner på länsplanet har helt enkelt inget existensberättigande i vår direkt medborgarförankrade demokratiska beslutsprocess. En del av de uppgifter som nu åvilar länsstyrelsen och som givetvis bör ligga kvar på regional nivå kan med fördel överföras till landstingen och vissa andra uppgifter kan direkt överföras till lokal nivå på så sätt att kommunerna själva får utöva tillsyn och beslutanderätt. Några andra enheter som t. ex. skatte- och rättsväsendet bör bli självständiga förvaltningar. Detta har påbörjats genom de regionala domstolarnas samordning i fristående förvaltningsdomstolar, länsrätterna, som beräknas komma att förverkligas från den 1 juli 1979. En annan viktig regionalpolitisk fråga var företagarföreningarnas förvandling till utvecklingsfonder samtidigt som de överfördes från länsstyrelsen till landstingen den 1 juli 1978. Länsdemokratin måste i sin helhet förverkligas och får inte bli

någon halvmesyr bara för att länsstyrelsernas landshövdingestolar skall räddas som lämpliga utnämningssubjekt.

Det öppna samhällets demokrati kräver också fria människor. Det gäller ett samhälle som ger möjligheter och skapar förutsättningar för utveckling av de personliga resurserna. Samtidigt måste vi konstatera att tiotusentals människor i Sverige årligen förslavas av drogkonsumtion i olika former och att mer än 16 personer dagligen dör på grund av detta. Här krävs det att kunna skapa mening i meningslösheten så att människan har möjlighet att bearbeta den egna situationen i stället för att tillgripa drogflykten. Ingen som börjar med alkohol eller annan narkotika gör det för att själv bli beroende. Den vanliga kommentaren är ju att det bara är de andra som hamnar i ett kroniskt drogberoende, men själv kommer jag naturligtvis att klara min normala drogkonsumtion – även om den i själva verket är starkt stigande för att tillfredsställa den driftsmässiga önskan om verklighetsflykt.

För den drogberoende har den mänskliga friheten blivit helt verklighetsfrämmande. Därför krävs verkningsfulla åtgärder från varje samhälle som är socialt medvetet för att komma till rätta med de tilltagande drogskadorna med det åtföljande mänskliga lidandet. Detta kan endast ske genom att man tränger tillbaka den totala alkoholkonsumtionen, samtidigt som narkotika-konsumtionen måste helt stoppas, och detta innan etablissemangen kommer i samma beroendeställning till narkotikan som det redan är i alkoholfrågan. Här krävs bl. a. höjd alkoholbeskattning, reklamstopp och inköpsregistrering för att det skall bli möjligt att fortsätta den minskning av den totala alkoholkonsumtionen som mellanölets slopande den 1 juli förra året innebar. Den legalisering av smålangning av narkotika som nu sker kan inte få fortsätta om vi menar allvar med narkotikabekämpningen. Kriminalvårdsanstalterna måste i sin helhet göras drogfria. Drogmissbrukaren skall inte stämplas som vare sig ett fysiskt eller ett psykiskt sjukdomsfall. Den drogberoende skall helt enkelt avgiftas och rehabiliteras från sin missbruks-situation. Här krävs också vårdskyldighet om man inte är motiverad för ett frivilligt vårdprogram. Ett samhällssystem som låter människor droga sig till döds utan att ingripa är i stark social förruttnelse.

Av fria människor i ett öppet välfärdssamhälle krävs även global solidaritet. Vårt bistånd till den fattiga världen måste växa och får inte stagnera. Vi har ingen rätt att uppträda som självupptagna egoister i världens kornbod. I stället för att ta för sig i överflöd gäller det att dela med sig till de fattiga och svältande människorna i vår värld. U-landsbiståndets omfattning under senare år har ständigt ökat och överstiger nu 1 % av BNP, trots att vi levit i ett kärvt ekonomiskt klimat. Självklart är att biståndsverksamheten inte får vara någon form av konjunkturregulator. Utvecklingsbiståndet bör riktas mot de fattigaste länderna, dels i form av katastrofhjälp, dels i form av biståndsprojekt som hjälp till självhjälp. Satsningarna på de olika ideella organisationernas utvecklingsprojekt i u-länderna är värdefulla och bör från statens sida utvecklas. För att hålla diskussionen kring u-landsbiståndet levande krävs informationssatsningar i massmedia, även på lyckade biståndsprojekt, gärna sådana som genomförs i samarbete med skilda ideella organisationer.

Herr talman! Jag har här uppehållit mig kring temat "Det öppna samhället med fria människor i solidarisk gemenskap".

För det första: Nödvändigt är att den regionala samhällsutvecklingen i sin helhet blir medborgarstyrd och utvecklas till en fullständig länsdemokrati.

För det andra: De tilltagande drogskadorna måste av ett socialt ansvarsmedvetet samhälle resolut bemötas genom att den totala drogkonsumtionen kraftigt trängs tillbaka.

För det tredje: Solidariteten får inte göra halt vid vårt lands gränser utan den måste vara global i vår föränderliga värld, där biståndsprojekten är nödvändiga pusselbitar i u-ländernas utvecklingsprogram.

GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Stora delar av svenska folket anser att priserna har stigit för mycket under de senaste åren. Både LO och TCO har givit uttryck för det i sina samtal med den nya regeringen.

Det är naturligtvis främst det samlade prisläget som man bör mäta, men det kan också finnas skäl att mäta enstaka utgifters stegring för hushållen, därför att det ger en bättre bild av trycket på olika grupper i befolkningen.

Under januari–september 1977 steg livsmedelspriserna med 17 %. Sett i förhållande till de relativt måttliga lönejusteringarna 1978 ger detta bakgrunden till oerhört många hushålls bekymmer. Men nu säger man från borgerligt håll med tröst och kanske inte så lite stolthet i rösten, att under 1978 har livsmedelspriserna endast stigit med 4 %. Det är naturligtvis bra att prisökningen har minskat, men kvar står ändå att konsumtionsmöjligheterna inte har ökat. Därför måste vi slå fast att en stimulans som ger ökat konsumtionsutrymme och ökade möjligheter för barnfamiljerna är på sin plats på kort sikt. Vi bör snarast möjligt få en rejäl ökning av barnbidragen på kort sikt – alltså gärna en engångsökning.

Men vad som alltför sällan uppmärksammas är hushållens stora ökning av kostnaderna för offentliga tjänster, ofta i borgerligt styrda kommuner och landsting. Nära en femtedel av höjningarna av konsumentprisindex under de första nio månaderna 1978 utgörs av ökningen av priset på offentliga tjänster. Därför är det naturligtvis bra att vi nu på riksdagens bord har en proposition om särskilt statsbidrag till kommuner och landsting under 1979. Propositionen är ju knuten till en rekommendation om oförändrad kommunalskatt. Men framtiden ter sig inte ljus för kommunerna. De har fått ålägga sig stor återhållsamhet med att förverkliga olika utbyggnadsplaner, och många taxor och avgifter för kommunala tjänster har fått höjas.

En annan uppseendeväckande prishöjning har skett på hyresområdet. För dem som bor i hyreshus har hyreskostnaderna under de första nio månaderna 1978 stigit med nära 11 %, medan boendekostnaderna för egnahemsägare på grund av diskontosänkningen har sjunkit.

Det är allvarligt att hushåll med många personer, boende i flerfamiljshus med hyresrätt och med större behov av offentliga tjänster, under de senaste tolv månaderna har drabbats mycket hårt. Alla borgerliga partier måste bära skulden för detta, även om man satt in en del åtgärder för att dämpa

Torsdagen den
26 oktober 1978

---

*Allmänpolitisk
debatt*

prishöjningarna.

Det låter så offensivt när man i den nya regeringsförklaringen säger att den sociala marknadshushållningen skall förstärkas genom åtgärder som ökar konkurrensen och motverkar maktkoncentration. Men hur ser verkligheten ut?

Några års närkamp med prisfrågor har dock lärt mig att den fria marknadsekonomin, där efterfrågan och tillgång samt effektivitet skulle vara avgörande för priserna, inom många branscher redan är överspelad på grund av en mängd fusioner, monopolställning, multijättar eller olika former av gränsskydd. Det dämpar konkurrensen och snedvrider marknadsföringen. I dag är faktiskt en effektiv priskontroll och en ökande producentpåverkan och konsumentupplysning de bästa vapnen i kampen mot prisökningar och sådana kvalitetsförsämringar som i realiteten innebär prishöjningar. Vi måste slå fast att de vackra gamla liberala ekonomiska teserna inte passar att spikas upp på dagens varuhusport.

I regeringsförklaringen erkänns det att det finns stora brister på det sociala området och inom utbildningen, inom barnomsorgen och på äldreomsorgen alla områden. På dessa områden kan önskemål och ekonomiska krav komma att bli mycket påfrestande för kommunerna. Det är allvarligt för medborgare med behov av samhällets stöd – oavsett om det är på grund av låg eller hög ålder eller på grund av sjukdom och sociala problem – att kommuners och landstings ambitioner år efter år hålls på sparlåga. Det kommer troligen också på sikt att påverka kvaliteten i utbyggnaden inom de prioriterade sektorerna och öka maktlösheten och väntan hos sjuka, barn och barnföräldrar samt utslagna och deras familjer. Det rimmar illa med bl. a. folkpartiets löfte i valet 1976, att inga skattesänkningar får drabba omsorgen om de svaga i samhället.

När Esse Petersson för några minuter sedan här från talarstolen gjorde sig till tolk för uppfattningen att man när det gäller länsstyrelsernas planering kanske borde lämna över fler uppgifter till landstingen ville jag höja ett varnande finger. Landstingen har så stora uppgifter på sjukvårdsområdet och det sociala området – och kan dessutom komma att få ökande uppgifter just på det sociala området – så att de inte har möjlighet att ta itu med problemen kring de utslagna i samhället. Jag tror att det är viktigt att vi bibehåller treenigheten stat–landsting–kommun. Vi har fortfarande stora behov av en allt övergripande planering som också ligger nära kommunerna.

Esse Petersson talade om hur viktigt det är att man minskar alkoholkonsumtionen. Jag kan i och för sig hålla med honom om det, men jag kan inte hålla med om att det sätt han föreslog var det rätta. Om man bara inriktar sig på att stänga av tillgången på alkohol skingrar man röken men man släcker inte elden.

Missbrukare är nämligen ofta förlorare i samhället. Vi måste alltså se till att röja undan orsakerna till att de känner sig som förlorare, orsakerna till att de inte klarar upp sin tillvaro. En solidaritet som kan ge verklig trygghet måste innebära att man genomför reformer med en verklig inlevelse i människornas vardag.

På den socialdemokratiska partikongressen tog vi upp frågor kring de utslagna i samhället och kring den framtida sociallagstiftningen. Vi föreslog åtgärder som skulle kunna innebära att de många medborgarna får större ansvar för medborgare med bekymmer men också att det ansvar som de utslagna själva måste visa får en bättre chans att under frivilliga former leda till att de tillsammans med samhället kan finna goda vägar för behandling och stöd.

Herr talman! Det var intressant att lyssna till debatten här i går. Bl. a. hörde vi det ena f. d. statsrådet efter det andra spela upp refränger om sin egen regeringstid och dess goda resultat för landet. Man drog fram alla de framtidsvisioner man hade som man nu inte hann föra ut i livet. Egentligen borde siffror om arbetslöshet, prisstegringar och reformstopp utgöra en makaber kuliss till denna något tragikomiska föreställning. Och i redovisningen över vad man hade gjort smög det sig också in fel som var så allvarliga att de måste påpekas från kammarens talarstol.

Thorbjörn Fälldin t. ex. berömde sig av att pensionärerna under hans regeringstid fått det så bra. Vi måste då tala om för honom och för väljarna att orsaken till att pensionärerna fått det så bra under de senaste åren är att vi före den 1 oktober 1976 hade fattat beslut om en hel del reformer som till viss del slagit igenom först under de senaste åren, t. ex. anknytningen av pensionerna till konsumentprisindex, som innebär att man får ersättning för inflationen, en ständig utökning av det antal pensionärer som får ATP – en reform som genomfördes mot de borgerliga partiernas önskan – och ett större skattefritt belopp utöver folkpensionen. Den solglimten i en annars dyster ekonomisk höstrapport från väljarnas vardag kom verkligen från en röd soluppgång.

Jag vill varna politiker för att i fortsättningen skriva nekrologer över sin egen politik.

ESSE PETERSSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Grethe Lundblad tycker att landstingen har tillräckligt med uppgifter och kanske får ytterligare på sjukvårdsområdet och det sociala området. Det är naturligt att hon med utgångspunkt från sin socialistiska syn anser att man skall ha kvar länsstyrelsen som statens fogdearm ut på regional nivå även i fortsättningen. Det är ett uttryck för den principiella skillnaden mellan oss, som hon själv var inne på. Vi har kommuner, vi har regionala myndigheter och vi har staten. Men det är då alldeles självklart att vi också skall ha den folkliga förankringen i samtliga led. Vi skall ha medborgarstyrelsen, först på kommunal nivå i kommunfullmäktige, sedan på regional nivå i form av landstingen och sedan på riksnivå i riksdagen.

När det gäller drogerna är det ju ett typiskt sätt att flyta från problemet att säga, att vi skall undanröja orsakerna och i avvaktan på det skall vi inte tränga tillbaka konsumtionen. Förbättringar är någonting som sedan skall komma av sig självt i en framtid. Men om vi vill komma till rätta med alkoholskadorna och drogskadorna över huvud taget, är vi också nödsakade att tränga tillbaka konsumtionen. I det alkoholpolitiska beslutet har man också kommit överens om att sådan är verkligheten.

Vad jag visade på är några av de åtgärder som vi är tvungna att vidta, om vi menar allvar med det solidariska samhället, där vi vill ge människor möjlighet att vara fria från ett drogberoende.

GRETHE LUNDBLAD (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker det är märkligt att en representant för det nuvarande regeringspartiet varnar för staten, för det är ju egentligen regeringen som bär fram den politik som staten står för. Åtminstone har jag alltid, fast jag arbetat mycket med sociala frågor på kommunal nivå, ansett att staten för människor med problem kan vara som en god och varm hand att hålla i. Vi har nämligen ofta fått generella reformer, som har beslutats av riksdagen och genomförts genom regeringens försorg och som har varit till stor nytta för många människor och kunnat lösa en del av de generella problem som kanske ligger till grund för mycket missbruk.

Liksom Esse Petersson anser också jag att vi skall försöka att på ett vettigt sätt begränsa alkoholkonsumtionen, men inte genom så drastiska åtgärder att de i alldeles för stor utsträckning drabbar även de människor som brukar men inte missbrukar alkohol. Vi har många gånger försökt begränsa alkoholkonsumtionen, men vi har misslyckats. Vi har fått en större grupp av missbrukare, ju mer vi har försökt att begränsa konsumtionen. Efter många års arbete bland missbrukare tror jag att vi verkligen måste ta itu med levnadsförhållandena för den lilla grupp som är missbrukare och analysera dem för att komma till botten av det stora problem som alkohol- och drogmissbruk i dag är.

ESSE PETERSSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var glädjande att höra Grethe Lundblad erkänna att drogberoendet i vårt samhälle är ett stort problem. Grethe Lundblad har kanske mer än de flesta här i kammaren haft möjligheter att under en lång följd av år med anknytning till regeringsmakten kunnat påverka de bakomliggande orsakerna, men det är just det som inte har skett i tillräcklig omfattning. Vi har ändå fått se att vi i det här läget är nödsakade att vidta fler åtgärder, även i begränsningssyfte, för att klara problemet med drogkonsumtionen. Slopandet av mellanölet var väl ett typexempel på hur man kan tränga tillbaka den totala alkoholkonsumtionen. Man fick ju en sänkning av den totala alkoholkonsumtionen, omräknad i ren alkohol, med drygt 10 % och i ungdomsgrupperna med över 12 %.

När det gäller regeringens värdefulla reformer förutsätter jag att riksdag och regering fattar sådana reformbeslut som är av värde för människorna. Men det innebär ju inget svar på frågan om hur beslutsprocessen i vårt samhälle skall se ut. Där har man från socialdemokratisk sida halkat snett, om man verkligen vill hävda att dess förslag skall vara medborgarförankrade. Det är ingen direkt medborgarförankring där ett indirekt valt statligt organ styr i länen. Länsförvaltningen skall vara medborgarstyrd, då är det folket i regionen som skall kunna utse och avskeda dess ledamöter i allmänna val.

GRETHE LUNDBLAD (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att länsstyrelserna under de senaste åren alltmer har närmat sig en ytterligare medborgarförankring genom att ständigt utarbeta länsplaner som går ut på remiss. Länsstyrelserna når mycket längre ut än landstingens beredande organ. Alla fackföreningar och organisationer får yttra sig över länsplanerna. Det leder till att väldigt många värdefulla synpunkter kommer in.

Det behövs en enormt aktiv planering för jobb och näringsliv ute i länen. Det är då nödvändigt att ha kvar den stora kunskap som har samlats hos länsstyrelserna. Det vore farligt att i detta läge kasta bort länsstyrelsernas stora erfarenhet.

Jag skall inte ytterligare förlänga debatten, men jag vill framhålla att det för de människor som har det svårt i samhället är viktigt med en rejäl planering för arbete åt alla. Länsstyrelsen med landshövdingen i spetsen har i dag på många håll gjort enormt stora insatser för att hålla kvar arbeten åt människorna inom länet. Med den utformning landstingen i dagens läge har tror jag inte att de skulle kunna göra samma insatser på just detta område.

Andre vice talmannen anmälde att Esse Petersson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

ARNE PERSSON (c):

Herr talman! Jag skall ägna några minuter åt en del synpunkter på den framtida vägpolitiken. Vårt transportsystem är av största betydelse för landets näringsliv och för den stora mängd av människor som dagligen på ett eller annat sätt måste ta sig fram till arbetsplatser, skolor eller andra ställen.

Väg- och gatunätet är vårt största transportsystem. I vårt land finns totalt ca 400 000 kilometer vägar och gator. Som jämförelse kan nämnas att järnvägsnätet utgör 11 400 kilometer. Vägnätet är sålunda 35 gånger längre än järnvägsnätet. Det är då helt klart att transporten på landets vägar är utomordentligt viktig för landets utveckling och för människornas välfärd. Inget får försummas när det gäller att hålla vägstandarden uppe. Utbyggnader och förbättringar är nödvändiga.

Den borgerliga trepartiregeringen insåg också detta. Regeringen Fälldin aviserade en trafikpolitisk proposition till vårriksdagen. För vägverket är det angeläget att skrivningen i denna proposition blir så konkret som möjligt, så att riktlinjerna kan läggas till grund för vägverkets långsiktiga planering.

Det är helt nödvändigt att i en vägpolitik ange minimikraven för väghållningen, dvs. att den nuvarande väg- och väghållningsstandarden i förhållande till trafiken skall vidmakthållas. I sammanhanget bör klart framhållas angelägenheten av att trafiksäkerheten ökas så att olyckskurvan minskar, att vägkapitalet bevaras – dvs. att inte en nedslitning av vägarna sker samtidigt som underhållet eftersätts – samt att andelen belagd väg ökar. Det är angeläget att påminna den nya regeringen härom, inte minst med tanke på

Nr 23

Torsdagen den
26 oktober 1978

---

*Allmänpolitisk
debatt*

Torsdagen den
26 oktober 1978

---

*Allmänpolitisk
debatt*

det nu aktuella budgetarbetet.

I regeringens direktiv till upprättande av flerårsplaner för väginvesteringar under den närmaste tioårsperioden 1979–1988 angavs bl. a. att åtgärder på det mindre och medelstora vägnätet, vilka underlättar jord- och skogsbrukets samt det övriga näringslivets transporter, skulle prioriteras. Även åtgärder för att minska trafikinskränkningar under tjallossningstid angavs. Det är också att notera att motorvägar skulle ingå i flerårsplanerna endast såsom mindre kompletteringar och sammanbindningar av det nuvarande vägnätet. Dessutom skulle åtgärder vidtas för att förbättra den kollektiva trafikstandarden.

Dessa direktiv innebär att väginvesteringens inriktningen i första hand skall avse det trafiksvaga vägnätet. Under tidigare år har väginvesteringarna varit inriktade i första hand på det trafikintensiva vägnätet, och det mindre och medelstora vägnätet har eftersatts. Man tycks inte på rätt sätt ha uppfattat det mindre vägnätets betydelse som trafikleder för människor och näringsliv ute i landet. Jag vågar dock påstå att trepartiregeringen insåg detta, liksom samtidigt nödvändigheten av åtgärder för ökad trafiksäkerhet på det trafikstarka vägnätet såväl på investerings- som på underhållssidan.

De satsningar som under 1960- och 1970-talen gjorts på det trafikstarka vägnätet har inneburit att det trafiksvaga vägnätet blivit eftersatt. Det är därför angeläget att på sätt som skett i de nämnda direktiven vrida investeringsinriktningen mera emot det senare vägnätet utan att för den skull eftersätta det trafikstarka.

De åtgärder som är aktuella på det trafiksvaga vägnätet har i stor utsträckning karaktären av bärighetshöjande åtgärder som möjliggör att 10/16 tons axel-/boggtryck kan tillåtas under hela året. Det är dessutom nödvändigt att vidta åtgärder för att öka andelen belagd väg. Målinriktningen bör vara att förstärka och belägga samtliga grusvägar som har en trafik större än 250 fordon per dygn samt att förse övriga grusvägar med trafik större än 125 fordon per dygn med enklare beläggning. Då sådana åtgärder är genomförda återstår dock fortfarande ca 25 000 km grusvägar av statsvägnätet att belägga.

En inriktning på sådana åtgärder som jag nu beskrivit bör inrymmas i uttalanden om den framtida vägpolitiken.

Herr talman! Sammanfattningsvis vill jag framhålla att det när det gäller vägpolitiken i det här landet är angeläget att det slås fast att vägdriften får en sådan inriktning och sådana resurser att genom en rationell verksamhet det i vägnätet investerade kapitalet ej äventyras samt att den önskade ökningen av trafiksäkerheten uppnås.

Jag vet att driften av vägar och gator enligt vägverkets uppfattning bör ske så att en i förhållande till trafikvolym likvärdig standard vad avser trafiksäkerhet, reshastighet, miljö etc. kan upprätthållas på vägnätet i – och det vill jag understryka – landets alla delar. Detta var också trepartiregeringens målsättning, och jag förusätter att denna omfattas också av den nya regeringen.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Olof Palme konstaterade när han öppnade vår nyligen hållna partikongress att vi under de senaste två åren haft en industriell avveckling i stället för en industriell utveckling. Det är de framtida jobben som inte kommer till stånd.

Precis så har vi upplevt utvecklingen i mitt hemlän under de två senaste åren. Vi har i Värmland haft en utveckling som inneburit och alltjämt innebär ett hot mot de industrisysselsatta.

Det har under den här allmänpolitiska debatten redan talats en hel del om kriser och svårigheter i näringslivet, och det kommer säkert att bli ännu mer av detta innan debatten är slut. Det är kanske inte så konstigt om människorna ute i landet känner en oerhört stor oro över det som nu sker, och vi som ombud för dessa människor har all anledning att föra fram deras oro.

Den besvärliga arbetsmarknadssituationen finns i snart sagt alla landsdelar, och fortfarande saknar vi, trots en liten ljusning i konjunkturerna, någon s. k. överhettad region.

Herr talman! Värmland har i alla tider haft svårt att ge sin befolkning trygga jobb. Det började redan i samband med den stora emigrationen och har sedan fortsatt. Den ungdom som växer upp får sin utbildning, men den har inte möjlighet att få utkomst i sitt eget hemlän.

Emigrationen innebar att över 100 000 värmlänningar rycktes upp från sin hembygd för att delta i den industriella uppbyggnaden på annat håll. Så har den värmländska arbetskraften i aktiv ålder fått acceptera att ge sig av, och tjänstemännen på våra arbetsförmedlingar har fått skicka iväg den ena unga familjen efter den andra.

När vi i mitten på 1960-talet tyckte oss ha funnit mönstret till en framgångsrik regional- och lokaliseringspolitik, tändes en viss förhoppning. Vi blev också det län som begåvades med de största regionala satsningarna, och vi har många gånger från vårt län haft anledning betona vad den socialdemokratiska regeringens regionalpolitik betytt för oss i Värmland.

Men nu har vi två år bakom oss, som med fog kan betecknas som de svåraste sedan 1930-talet— två års erfarenhet som hårdhänt påmint oss om vad det vill säga att bo i ett län med ensidigt näringsliv.

Några av våra 16 kommuner tillhör de mest företagsensidiga kommunerna i hela landet.

Bransch efter bransch har sviktat, och jag behöver här inte upprepa det som vi befärad skall följa i spåren på samgåendet mellan Uddeholm och Billerud.

Vi har i dag i vårt län ca 135 000 förvärvsarbete av en total befolkning på runt 285 000. Arbetslösheten i dag uppgår till nära 6 000 personer. Av dessa är 2 500 ungdomar. Allt fler i vårt län ställer sig frågan: Får jag behålla mitt arbete? Vad händer med den ort där jag bor?

Det är någonting helt annat än de frikostiga löften om nya jobb som centerns företrädare i Värmland basunerade ut hösten 1976. 12 000 var den andel nya jobb som centern gick ut och lovade för vårt län. Vi har under den

borgerliga trepartiregeringens olycksaliga tid inte ens kunnat behålla de jobb som fanns.

Löftena om en decentraliserad näringspolitik, vart tog de vägen? Centern gick ut och sade att nu skulle vi få se på annat. Och nog har vi i Värmland fått se på annat.

Tidningarnas förstasidor har fyllts av rubriker om varsel och uppsägningar, och ännu har vi tydligen inte sett slutet på bekymren. Fortfarande får vi nedslående rapporter. Det senaste är att Electroluxkoncernen hotat med att arbetsstyrkan vid Ero-Frys AB i Arvika kan komma att bantas med omkring 200 personer fram till 1980. Vi ser allvarligt på detta, och i kväll kommer LO-sektionen i västra Värmland att sammanträffa med företagets verkstadsklubb och diskutera den uppkomna situationen.

LO-sektionens representantskap i norra Värmland var under förra veckoslutet samlat till möte med anledning av sysselsättningsläget i den norra länsdelen. Man gav då uttryck för den starka oron beroende på att näringslivet i Nordvärmland baseras på skogen och dess hantering.

I de här områdena har Uddeholm avverkat sitt skogsinnehav mycket hårt, och nu är man i färd med att sälja skogsmarken. LO-sektionen kräver i anledning därav, att lantbruksnämndens beslut i Uddeholms fastighetsaffärer inte får ske utan ingående utredningar och ställningstaganden.

Det här för mig nu, herr talman, över till det avsnitt i mitt anförande som rör vår enda förnyelsebara råvara, nämligen skogen.

I ett läge då vi har svårt att bereda människorna arbete, måste vi från samhällets sida gå in och kräva en höjd sysselsättningsgrad i skogen. Kort sagt: Skogsägarna måste satsa på en effektivare skogsvård dels för att åstadkomma en bättre skogshygien, dels för att hjälpa till att skaffa fram arbetstillfällena i stället för dem som försvinner inom industrin.

Här finns möjligheter att få till stånd ett stort antal dagsverken om bara viljan är god.

Skogsvårdsstyrelsen i Värmlands län gick på tisdagen ut med ett upprop till 16 000 skogsägare, där det konstaterades att ambitionsnivån är på tok för låg när det gäller plantering, markberedning och röjning. Planteringen måste fördubblas, röjningen måste mer än tredubblas, heter det i skogsvårdsstyrelsens uppmaning. Det är inget tvivel om att det här åtgärdsprogrammet, om det blir genomfört, skulle komma att ge en mycket god sysselsättningseffekt.

Vi har i vårt parti haft en arbetsgrupp, som arbetat jämsides med 1973 års skogsutredning och vars arbete utmynnar i en ny skogsvårdslag där kraven på skogsägarna har skärpts. Och det är inte en dag för tidigt, att vi får ett instrument att ta till mot dem som medvetet missköter sitt skogsinnehav. Vi vet att majoriteten av de svenska skogsägarna vårdar sitt skogsinnehav, men en minoritet – en betydande sådan vill jag hävda – uraktlåter att medverka till att skaffa fram råvaran till vår industri.

Kravet på skogsägarna – oavsett om det är bolag, kyrkan, sterbhus eller enskilda – måste skärpas, och jag vidhåller mitt gamla krav på att det borde finnas en vanhävdslag att tillgå när t. ex. ett sterbhus av många kända skäl

vägrar att ställa upp på kravet att hushålla med råvaran, som i framtiden inte kommer att räcka till för den industrikapacitet vi tillåter växa fram.

Får vi inte till stånd avverkningsplaner, som omfattar all skog, oavsett ägandeförhållande, då äventyras sysselsättningen på många orter i vårt land, inte minst i mitt eget län.

Omkring 1 000 orter i landet är mer eller mindre beroende av skogsindustrin. Ensidaiga skogsindustriorter finns det många också i Värmland. Ta platser som Svancholm, Grums, Skoghall, Deje, Bäckhammar, Syslebäck, Edane och Ambjörby. Härutöver finns naturligtvis också flera mindre samhällen eller byar som är ensidigt beroende av skogsindustri, främst då sågverk.

En inventering visar att antalet sysselsatta i Värmland i skogsbruket är 4 133 personer, inom sågverk, hyvlerier, skivindustrin 3 768 och inom pappers- och massaindustrin 6 377, eller tillsammans 14 278 personer.

Det är sålunda bortåt 15 000 värmlänningar som har sin utkomst från skogshanteringen och detta trots den starka rationaliseringsvåg som dragit fram över länet, framför allt då i norra länsdelen. Inom t. ex. Torsby kommun fanns för 15 år sedan mellan 1 500 och 2 000 heltidsarbetande på Uddeholms norra revir. I dag finns ca 200 heltidsarbetande kvar.

Skall vi kunna hålla den svenska sysselsättningen uppe i skogsbruket, måste vi öka arbetsinsatserna i skogen. Det räcker inte med att 1978 ryta till om de onormalt höga virkespriserna 1975 och 1976. Vi måste driva en intensiv propaganda för att åstadkomma ett uthålligt skogsbruk, söka få till stånd en så jämn avverkningstakt som möjligt.

Till sist, herr talman: Skogsnäringen kan te sig ljus för framtiden. Men ändå – på den ena orten efter den andra, som är beroende av skogsnäringen, känner människor oro för sin framtid. Den oron är välgrundad, därför att vi har tillåtit en kraftigare utbyggnad av industrin än vad råvaran tillåter. En sådan obalans mellan tillgång och efterfrågan på skog kan lätt ge upphov till kraftiga prishöjningar på vedråvaran.

Ransonering och priskontroll kan i sådana situationer helt enkelt bli nödvändig, men för mig har en effektivare skogsvård alltid varit och kommer alltid att vara det primära kravet på alia dem som har förmånen att äga skog. Det är här jag anser att vi i första hand bör skärpa tonen. Allt detta för att vi för framtiden skall kunna åstadkomma en ansvarsfull skogspolitik omkring den enda förnyelsebara råvara som vår nation äger.

BERTIL JONASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Förhållandena i Värmland är givetvis besvärliga, det skall vi ha klart för oss. Vi är väl allesammans besjälade av en önskan att göra vårt allra bästa, inte minst på skogens område.

Jag begärde ordet här när Gunnar Olsson sade att ledningen för centern i Värmlands län gick ut 1976 och lovade 12 000 arbeten. Detta är ett helt felaktigt påstående, Gunnar Olsson. Vi har sagt att vi har en målsättning på 400 000 nya jobb i Sverige fram till 1985. På en förfrågan sade jag att denna målsättning för Värmlands del skulle kunna beröra 12 000. Även den

målsättningen gäller 1985.

Nu är naturligtvis Värmland särskilt drabbat, speciellt då av strukturförändringarna och allt vad som genom lågkonjunktur och annat på olika sätt ligger bakom. Men det är vi helt klara över, och det är inte beroende på regeringsskiftet, Gunnar Olsson.

Det är inte riktigt så enkelt som Gunnar Olsson här velat göra gällande – det var det jag ville säga.

GUNNAR OLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Nej, det är tvärtom på det sättet, att det är inte så enkelt som Bertil Jonasson vill göra gällande.

Centern gick ju ut i valrörelsen och lovade att om centern fick komma till regeringsmakten skulle det skaffas fram 400 000 nya jobb i det här landet. Då gick Bertil Jonasson som distriktsordförande för centern i Värmland ut och sade att han ansåg att därav borde vi ha en andel på omkring 12 000 jobb i Värmland. När Bertil Jonasson sedan i lokalradion blev ansatt för detta löfte mildrade han löftet till en målsättning.

Det är hela sanningen, Bertil Jonasson.

BERTIL JONASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom Gunnar Olsson nu säger att jag har gått ut i Värmland och lovat 12 000 nya jobb försäkrar jag på min heder att jag aldrig varit ute på någon plats och resonerat om den saken.

Nu ställer jag frågan så här, Gunnar Olsson, och jag anser att Gunnar Olsson är skyldig att svara: Var i Värmland var jag och uttryckte detta om 12 000 nya jobb?

För det första gjorde jag det aldrig, för det andra var det en målsättning. Första gången jag konfronterades med siffran var på Värmlandsradion, där de frågade om 400 000 nya jobb för Sverige. När de ställde frågan hur många det kan bli utslaget på Värmland, så gjorde jag för första gången en beräkning i huvudet och sade att det skulle kunna röra sig om ungefär 12 000. Men detta är en målsättning som vi har, och den skall icke förvrängas.

GUNNAR OLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Går vi tillbaka till valrörelsen 1976 och summerar vad centern sade i inledningsskedet finner vi att löftet var 12 000 nya jobb till Värmland. Det var när Bertil Jonasson blev pressad på detta i lokalradion som han mildrade det till en målsättning.

Sedan är det att konstatera att vi har inte fått 12 000 nya jobb. Vi har inte fått ett enda nytt jobb. Vi har inte ens kunnat behålla de jobb vi hade när centern gick ut i valrörelsen.

Det är kontentan av det löftet.

KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Socialdemokraternas agerande i löntagarfondsfrågan är så fullt av motsägelser och brist på logik att det är närmast häpnadsväck-

ande.

I slutet av februari i år överlämnade arbetsgruppen från LO-SAP efter ett års arbete sin rapport Löntagarfonder och kapitalbildning. Publiceringen blev bland de mest storslagna man hittills sett. Med mobilisering av större delen av partitoppen höll man presskonferenser i de flesta län. I Uppsala, Katrineholm, Jönköping, Kalmar, Göteborg, Hagfors, Härnösand och andra orter berättade man vitt och brett om vilka krisdrabbade företag som skulle räddas med LO-SAP-förslaget om löntagarfonder. Det var Hälleforsnäs, Facit, Saab, Husqvarna, Volvo, Södra skogsägarna, LME Olofström, PLM Surte, Wäfveribolaget, Uddeholm, Gränges, Stora Kopparberg, Munksjö, SKF Stål, Fagersta, hela skogsindustrin, NCB, MoDo och många andra. Alla dessa industrier och företag skulle alltså kunna gå en ljus framtid till mötes bara det fanns kollektiva löntagarfonder.

Denna magnifika introduktion följdes sedan upp av tidernas största rådslag med 65 000 deltagare runt om i landet. För alla dessa och för många, många andra rättrogna socialdemokrater måste det ha kommit som en kalldusch när partiledningen så plötsligt lade locket på och frankt förklarade att fonderna var en fråga för 1980-talet.

Hur kan man från socialdemokratiskt håll först vitt och brett tala om hur många krisdrabbade företag och orter man skulle kunna rädda med hjälp av kollektiva löntagarfonder, och sedan känna så litet samhällsanda och ansvar för landet att man några månader senare skjuter hela frågan på framtiden? Om man hade trott på sitt eget budskap skulle man naturligtvis försökt genomföra löntagarfonderna så fort det någonsin var möjligt och därmed, enligt egen uppfattning, rädda sysselsättningen för tusentals människor. Vilken insats för landets bästa hade man då inte kunnat göra!

Jag konstaterar också att min företrädare här i talarstolen, Gunnar Olsson, inte sade ett ord om löntagarfonder som ett medel att avhjälpa den sysselsättningskris i Värmland som han ägnade huvuddelen av sitt anförande åt att beskriva.

På ett annat område inom fondproblematiken är socialdemokraternas agerande lika ologiskt – men för den skull inte särskilt förvånande. Socialdemokraterna har tagit kraftigt och entydigt avstånd från det fördelaktiga lönsparande som riksdagen beslöt om i våras.

I korta drag går reformen ut på att den som har arbetsinkomst den 1 oktober i år på fördelaktiga villkor har möjlighet att varje månad spara lägst 75 och högst 400 kr. Med tanke på hur mycket inflationen genom åren urholkat värdet av sparandet, är det högst rimligt att spararna nu får en favorit.

Motiveringen till det socialdemokratiska motståndet har sagts vara att detta bara var en reform för dem som har ekonomiska möjligheter att spara varje månad. "Hundratals skattemiljoner till de redan rika", rubricerades en artikel i LO-tidningen, och fortsättningsvis heter det: "Det skattesubventionerade lönsparandet, som regeringen inför den 1 oktober, kommer att leda till en omfördelning av hundratals skattemiljoner till förmån för en grupp med så god ekonomi att den kan utnyttja statens frikostiga erbjudande."

Hur kan det då komma sig att man motsätter sig ett för den enskilde

löntagaren fördelaktigt sparande men själva föreslår att samma löntagare skall avstå 3 % av sin lön till kollektiva fonder? För en normalinkomsttagare innebär det att man varje månad måste avstå från ca 150 kr.

Socialdemokraterna säger alltså ja till ett kollektivt tvångssparande utan någon möjlighet för enskilt bestämmande över sparbeloppet, men kategoriskt nej till att motsvarande belopp frivilligt sparas på för den enskilde fördelaktiga villkor.

Tydligare kan det inte understrykas hur litet förståelse socialdemokraterna har för den enskildes behov och förmåga att själv få råda över hur den egna arbetsinkomsten skall användas. Denna förmåga att begripa sitt eget bästa är emellertid så stark att samtliga opinionsundersökningar visar att kollektiva löntagarfonder saknar stöd hos folkmajoriteten.

De gjorda mätningarna visar också att ju mer människor sätter sig in i fondfrågorna, desto mer föredrar man individuella fonder.

Det kan emellertid konstateras att rörelsen ingalunda är enig bakom kravet på kollektiva fonder. Det får trots allt betraktas som ett sundhetstecken att man inom partiet, i likhet med vad som skett när det gäller kollektivanslutningen, börjar ifrågasätta vad som centralt beslutas och beslutats. Assar Lindbeck är en sällsamt självständig och frispråkig socialdemokratisk ekonomiprofessor. Han säger bl. a.: "Individuella andelar – annars får vi funktionärsvälde." Han är också förvånad över att LO och TCO så litet betonar den enskilde löntagarens intresse. Mot påståendet att vårt lands industri blir slagkraftigare och effektivare genom större löntagarmakt i näringslivet svarar Lindbeck: "Om nu fackfunktionärerna är sådana överdängare i företagsamhet, måste man förvånas över att de inte kört igång egna industrier för länge sedan! Varför har de inte tagit chansen att öppet demonstrera sin talang för innovationer och dessas kommersiella utnyttjande? Pengar har ju inte fattats och fackets lånemöjligheter torde vara goda" – så långt Assar Lindbeck, vars tidningsartikel, som jag här citerat, är nästan lika kritisk mot det egna partiet som Astrid Lindgrens Pomperiposabrev i Expressen innan 1976 års val.

"Arbetarrörelsen har ingenting vunnit om vi ersätter den privata maktkoncentrationen med en annan. Den må vara statlig eller facklig. Fonderna kommer att förstöra kapitalmarknaden i Sverige."

Den salvan, som även om den är lösryckt ur ett större sammanhang måste betraktas som ganska förödande, kommer från två mycket prominenta socialdemokrater, nämligen borgarrådet och socialdemokraternas starke man i Stockholm, John-Olle Persson, samt professor Sten Johansson, till nyligen redaktör för partitidskriften Tiden.

Jag skall inte trötta med fler citat utan nöjer mig med att säga att flera andra kända namn inom rörelsen, såsom Nils Elvander, Hasse Ericson och Agne Gustafsson, kritiserar de kollektiva fonderna.

Sverige är ett litet land, och det händer väl ganska ofta att vi hämtar impulser utifrån, lika väl som utlandet tar fasta på vad man tycker att vi är föregångsmän i, exempelvis vår sociala välfärd. Det kan därför vara av intresse att se hur långt andra länder har kommit när det gäller löntagarfonder

och om det finns något land där kollektiva fonder existerar. I Storbritannien och Norge säger resp. LO nej till fondförslag med ungefär samma motivering: Finns det pengar skall de användas till löner och inte till aktieköp.

I Västtyskland och Österrike har debatten om löntagarfonder tystnat sedan den ekonomiska krisen bröt ut. I Västtyskland gick annars det socialdemokratiska förslaget ut på individuella andelar, som dock skulle vara spärrade i sju år. I Frankrike införde man redan för tio år sedan ett system med vinstdelning i företag med mer än 100 anställda. Även här har man individuell anknytning, där andelarna är spärrade i fem år. I USA har man det mest decentraliserade systemet, där andelarna i allmänhet kan lösas in före pensioneringen. Finns det då något land som praktiserar ett löntagarfondsystem som någorlunda liknar det förslag som LO-SAP lagt fram? Jo, det finns faktiskt ett land, och det är Peru.

Moderata samlingspartiet säger entydigt nej till löntagarfonder vare sig de är i LO-SAP:s, i TCO:s eller i någon annan kollektiv tappning. Vi gör det därför att förslaget hindrar den hittillsvarande marknadsekonomin, skapar en omfattande intressekonflikt när facket blir både fack och arbetsgivare, snedvrider konkurrensen, skadar nyföretagandet, ökar byråkratin och dessutom inte skapar några nya pengar.

Vi vill i stället ha individuellt sparande, spritt ägande, fri konkurrens och social marknadsekonomi. Vi har inget att erinra mot ett vinstandelssystem med individuella andelar. Därtill behövs ingen lagstiftning, utan ett flertal exempel inom vårt näringsliv visar att företagen inom sig kan lösa de frågorna. Inför 1980-talet behöver vårt näringsliv förvisso mycket nytt kapital, men det kan skapas på ett bättre sätt än genom kollektiva fonder.

Moderata samlingspartiet vill gärna diskutera löntagarfonder med socialdemokraterna, och därför inbjöd vi i juni månad socialdemokraterna till riksomfattande debatter i denna fråga. Det har nu snart gått fem månader, och vi har ännu inte fått svar på vårt brev. Tydligare kan socialdemokraternas osäkerhet i fondfrågan inte demonstreras.

BIRGITTA JOHANSSON (s):

Herr talman! I den senaste regeringsdeklarationen fick vi här från denna talarstol höra hur den senaste regeringen såg på sysselsättningen:

”Människors vilja till arbete är ett lands främsta tillgång. Regeringen ser det som en huvuduppgift att bekämpa arbetslöshet.”

Det var stora ord och vackra tankar – vi får se om orden kan ges sin rätta innebörd.

Socialdemokratin och fackföreningsrörelsen anser det självklart att slå vakt om den fulla sysselsättningen. Redan tidigt riktade de fackliga organisationerna krav mot samhället om att ta ansvar för en ekonomisk politik som siktade mot full sysselsättning. Detta samhällsansvar har inte alltid ansetts självklart. Under 1920- och 1930-talen hävdade många politiker och ekonomer att samhälleliga stödåtgärder på arbetsmarknaden innebar störningar i marknadens naturliga process och förhindrade en sund utveckling. Ännu i dag finns det många som hävdar detsamma. Den ekonomiska politik som

förs inom landet och som vissa andra europeiska regeringar för tyder på att dessa tankar fortfarande har stor spridning.

Att uppnå en hög produktion är inte nog. Det är heller inte tillräckligt med en produktion som är hög genomsnittligt, så att en del har mycket arbete och andra inget arbete alls. Vi måste skapa ett samhälle med jämn sysselsättning för män och kvinnor, för unga och äldre och för dem som arbetar i olika yrken, branscher och delar av vårt land.

Att ha ett arbete är inte bara ett medel för försörjning. Det är normalt en förutsättning för ett meningsfullt liv. Därav följer också att det inte är nog att ställa krav på ekonomisk ersättning för det utförda arbetet. Av avgörande betydelse är också under vilka förhållanden arbetet utförs. Det är därför som arbetsmarknadspolitiken kompletteras av en arbetsmiljölagstiftning. Och det är därför som löneavtalen måste följas av medbestämmandeavtal. Den enskilde medborgaren skall inte bara ha ett arbete. Han eller hon skall också ha ett arbete som av honom eller henne upplevs som meningsfullt och stimulerande.

Mina partikamrater i Skaraborgs län har tidigare i den allmänpolitiska debatten talat om de problem som finns i mitt län. Skaraborgs län är kanske inte det län som man direkt förknippar med stora kriser, som varvs-, stål- och tekokriser, men indirekt har Skaraborgs län drabbats mycket hårt den senaste tiden. Jag vill därför inför kammarens ledamöter belysa en bransch som kan – observera: kan – bli en ny krisbransch, nämligen möbelindustrin.

Svensk möbelindustri kännetecknas av en utpräglad koncentration till enstaka kommuner. Den största koncentrationen finns i Tibro, som svarar för en femtedel av landets möbeltillverkning. Möbelindustrin började växa fram i Tibro på 1920-talet. Mot den bakgrunden finns det en fin möbeltradition och ett gediget möbelkunnande. Vi vet att de människor som arbetar inom möbelindustrin har en mycket stor yrkesskicklighet, samtidigt som det finns en utvecklad produktionsteknik.

Den marknad som Tibro Möbler har att arbeta på är till största del den svenska marknaden. En ort som svarar för 20 % av landets totala möbeltillverkning och endast har 12 % av den totala möbelexporten får problem i det kärva ekonomiska läge som har kännetecknat de senaste åren. Vi vet väl alla att när den privata konsumtionen och byggandet i vårt land minskar så finns det inte samma behov av att gå ut och köpa möbler. För att överleva gäller det då för Tibroföretagen att söka sig ut på exportmarknaden. Men med det kärva ekonomiska läge som kännetecknar många länder är det vissa svårigheter med exporten. Tibroföretagen har begränsade resurser för att åstadkomma den erforderliga exportökning som är så nödvändig för deras existens.

Tibro behöver hjälp av statsmakterna. Länsstyrelsen, utvecklingsfonden och det lokala facket håller tillsammans med industriverkets branschexperter på att kartlägga Tibros problem. Denna arbetsgrupp kommer att ställa krav på samhällsstöd, och jag hoppas att den folkpartiregering som finns nu i dag är förstående inför problemen.

Vi socialdemokrater i Skaraborgs län vill genom detta inlägg i den

allmänpolitiska debatten uppmärksamma vårt läns problem. Och vi kommer även i fortsättningen att aktivt bevaka vårt läns utveckling.

Statsrådet EVA WINTHER:

Herr talman! Ungefär en tredjedel av de europeiska industriländernas befolkning i unga åldrar kommer om några årtionden att bestå av andra och tredje generationens invandrare. Sverige avviker inte från detta mönster. Det finns nu ungefär en miljon personer i den svenska befolkningen som antingen har invandrat till Sverige under efterkrigstiden eller är barn eller barnbarn till dem som invandrat. Det är nog inte många av oss infödda svenskar som är medvetna om att var åttonde svensk antingen är invandrare eller har en nära anknytning till invandrare. Jag tror också att det är ett okänt faktum för många politiker.

Tidigare trodde vi att invandringen var en tillfällig företeelse, men miljonen invandrare och invandrarättlingar här i Sverige visar att de flesta av invandrarna har kommit för att stanna. "Vi importerade arbetskraft men vet nu att vi fick hit människor", som en känd schweizisk författare har uttryckt det. Invandrarna har varit en stor tillgång för Sverige, inte en belastning. De har hjälpt till att bygga upp det svenska välfärdssamhället. De har samma rätt som vi andra till den trygghet de är med om att skapa. Det har den liberala regeringen också slagit fast i sin regeringsförklaring.

Min uppfattning är att människor skall ha rätt att flytta från ett land till ett annat. Det är principiellt riktigt att det finns möjligheter att lämna det land där man råkat födas för att söka sig en framtid någon annanstans. Både individen och hans nya hemland har att vinna på den rätten och de möjligheterna.

Det finns dock en gräns för hur många invandrare ett land kan ta emot, särskilt om man vill förverkliga de mål för invandrapolitiken som vi har satt upp. I riksdagen har de politiska partierna enats om målen jämlikhet, valfrihet, samverkan. För att kunna nå de målen fordras en kontrollerad invandring, så att vi kan ge de människor som kommer hit ett fullvärdigt och tryggt liv. Därför har vi ställt upp kravet att arbete och bostad skall ha ordnats i förväg för den som vill komma hit från ett utomnordiskt land. Kort sagt: Det är inte bara en fråga om att släppa in människor över våra gränser; det är också en fråga om att ge dem en möjlighet till ett hyggligt liv i Sverige.

Det finns också andra skäl som talar för en restriktivitet i fråga om invandring av arbetskraft. Vi vill värna om möjligheterna för kvinnor, ungdomar och handikappade att få ett arbete. Det är särskilt viktigt under ett kärvt ekonomiskt klimat.

Men flyktingströmmarna i världen har aldrig varit så stora som nu. I Afrika finns omkring 4 miljoner flyktingar, i Asien över 3 miljoner. I Latinamerika flyr tiotusentals människor undan terror och förtryck i sina egna länder. Vi måste därför fortsätta att ta vår del av ansvaret och ge flyktingar och förföljda en tillflyktsort. Vi måste föra en generös flyktingpolitik, men vi kan naturligtvis inte ta emot alla som begär att få komma hit. Vi måste ha kvar rätten att från fall till fall pröva om de skäl som åberopas är tillräckligt starka för att medge asyl.

Nr 23

Torsdagen den
26 oktober 1978

---

*Allmänpolitisk
debatt*

De människor som får stanna här skall ges bostad, arbete, utbildning, hälsovård och annan social service. Vi vill också att de skall känna sig hemmastadda, vi vill att svenskar och invandrare skall kunna leva i samförstånd. Det här är inte lätt, och därför vill jag tala litet i dag om hur vi tar emot invandrarna och ta upp några av de svårigheter som känns som en utmaning inför framtiden. Vi har en moralisk och politisk förpliktelse att ge oss i kast med dessa frågor.

Mötena mellan majoritetsbefolkningen och minoriteternas värderingar och kulturmönster kan helt klart ge upphov till problem. Det tycks inom varje folkgrupp finnas ett visst mått av kulturell och språklig intolerans. Den förstärks då människor är otrygga och bekymrade över problem som finns, t. ex. i en lågkonjunktur eller i en ansträngd ekonomi. Invandringen medför också en risk för att diskriminering och motsättningar på etnisk grund uppstår. Så har skett också här hos oss, som hittills varit ganska förskonade från sådant. Massmedia har rapporterat om olika uttryck av främlingshat och mobbning i skolorna och raggarråk i flera städer.

Vi saknar en allmän överblick över i vilken utsträckning det förekommer diskriminering på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung eller trosbekännelse. Vi har vidtagit åtgärder, vi har stiftat lagar mot diskriminering etc., men vi vet mycket litet om vilka effekter våra försök att stävja fördomar har fått. Min företrädare som invandrarminister har därför tillkallat en utredare för att undersöka behovet av åtgärder för att förebygga sådana fördomar och sådan diskriminering som jag talat om. Vi måste också mobilisera alla opinionsbildande krafter och inte minst oss själva som politiker för att bekämpa fördomar och förebygga motsättningar och ställa upp på invandrarnas och minoriteternas sida. Vi måste söka skapa en gemenskap mellan oss och invandrarna för att nå det samförstånd vi har som målsättning.

Ett område där vi måste göra stora insatser är arbetsmarknaden. Inte mindre än en tredjedel av alla dem som deltar i arbetsmarknadsutbildningen är invandrare. De senaste siffrorna från arbetskraftsundersökningarna visar trots detta på en hög arbetslöshet, särskilt bland de unga invandrarna. Medan 7 % av de svenska medborgarna i åldern 16–19 år är arbetslösa är inte mindre än 14 % av de utländska ungdomarna utan arbete. För de utländska flickorna i samma ålder är situationen allvarligare – nästan 17 % är arbetslösa. Det är högst oroväckande siffror. Vi har vidtagit olika åtgärder för att ge ungdomarna arbete efter utbildning, men vi måste söka motivera de unga invandrarna att i högre grad än vad som nu sker skaffa sig en bättre utbildning. Det gäller att se till att dessa ungdomar får möjlighet att utveckla sig och ta ansvar för sig själva och det svenska samhället.

Ett annat område där vi måste fortsätta våra ansträngningar är hemspråksutbildningen och hemspråksundervisningen. Redan nu får kommunerna statsbidrag för att hjälpa invandrabarnen att utveckla sitt hemspråk i förskola och skola fr. o. m. det att barnen fyllt sex år. Men på sikt måste målet vara att även barn i ännu yngre åldrar kan få träning i sitt hemspråk. Det bör inte få förekomma att barn på daghem tas om hand endast av personer som inte kan

tala med dem på deras eget språk. Forskning och erfarenhet har visat oss det första språkets betydelse för barnets känslomässiga och intellektuella utveckling. "Halvspråkighet" kan längre fram i livet leda till främlingskap och identitetslöshet. "Halvspråkighet" ger inte ett gott underlag för utbildning och arbete men väl för rotlöshet, normkonflikter, psykiska besvär och aggressivitet mot yttervärlden. Invandrarbarnens och ungdomarnas utveckling är av största vikt för vårt framtida samhälle. Man brukar tala om den "andra generationens" situation. Den observeras alltmer i den internationella debatten, och vi har all anledning att se till att invandrarungdomarnas villkor här i Sverige blir lika goda som våra inhemska ungdomars.

Så till sist ännu en fråga som berör mig som ansvarig för både invandrar- och jämställdhetsfrågorna i regeringen. Det är invandrarkvinnornas situation. Många av dem har lyckats finna sig väl till rätta, men det finns kvinnor – särskilt de som kommer från kulturer, helt olika den svenska kulturen – som har det svårt här i Sverige. Deras män arbetar och barnen går i skolan, lär sig svenska, skaffar sig svenska vänner och anammar mycket av vårt svenska livsmönster. Men kvinnorna stannar kvar isolerade i hemmet, långt från den svenska livsformen, och har svårt att förstå och acceptera de övriga familjemedlemmarnas utveckling. De kvinnorna har långt till jämställdhet. De lämnas ensamma och utanför. Vi måste försöka att hjälpa dem till ett bättre liv, som inte fjärrar dem men närmar dem både till de egna familjemedlemmarna och till det svenska samhället. Det är en lång och svår väg, men vi måste gå vidare på den med övertygelse och kraft.

Sverige har gjort mycket för att invandrarna skall finna sig till rätta här. Vi har ett gott namn i fråga om invandrapolitiska åtgärder. Men som framgår av vad jag har sagt återstår mycket att göra. Som ansvarig för dessa frågor kommer jag att söka driva fram de förbättringar som är möjliga med hänsyn till de ekonomiska ramar som finns.

Jag är övertygad om att goda lösningar på dessa frågor är av största betydelse för vårt samhälles fortsatta utveckling. Det är inte bara en fråga om ekonomiska resurser och myndigheters åtgärder. Det är än mer en fråga om engagemang. Det gäller oss som politiker och enskilda individer, det gäller fackliga organisationer och frivilliga föreningar. Det gäller oss alla. Vi måste söka överbygga motsättningar och förebygga klyftor mellan oss – infödda svenskar – och minoritetsgrupperna. Vi måste söka skapa mänskliga kontakter så att känslor av främlingskap och fientlighet försvinner. Vi måste göra vårt allra bästa för att lägga grunden för ett lugnt och tryggt framtida samhälle, där vi tillsammans delar på bördorna och glädjeämnen.

Det är min förhoppning att framtida politiska beslut på invandrapolitikens område kommer att fattas under lika stor enighet som tidigare.

YNGVE NYQUIST (s):

Herr talman! Kopparbergs län var ett av de problemområden som omnämndes vid "syneförrättningen" på den socialdemokratiska partikongressen. Jag skall främst uppehålla mig något vid förhållandet mellan SSAB och länets näringsliv.

Avsikten med bildandet av Svenskt Stål AB var att skapa en slagkraftig svensk handelsstålsindustri. Den strukturplan som bolagets styrelse så småningom beslutat om sägs ge samordningseffekter av skilda slag vilka, företagsekonomiskt räknat, beräknas ge resultatförbättringar av storleken 400–500 milj. kr. per år när programmet väl är genomfört. Både företaget och framför allt de anställda kommer säkerligen att få uppleva många besvärligheter innan dagens problem övervunnits.

Det är också helt klart att den antagna strukturplanen står i strid med de regionalpolitiska intressena. Om man försöker klargöra konsekvenserna som omstruktureringen får för samhällsekonomin i Kopparbergs län, om nu malmmetallurgi nedläggs i Domnarvet, kan följande noteras:

För Borlänges del räknar man i detta fall med att antalet arbetstillfällen i verket minskar med ungefär 500. Stora investeringar på band- och tunnplåtsidan och därmed sammanhängande behov av arbetskraft balanserar en del av den sysselsättningsminskning som skulle följa en nedlagd malmmetallurgi.

I Ludvika blir emellertid effekterna på sysselsättningen svåra på grund av SSAB-gruvornas stora beroende av denna form av metallurgi i Domnarvet. På kort sikt skulle 1 200 arbetstillfällen försvinna – detta som påbröd till en redan tidigare besvärlig arbetsmarknad. På längre sikt kan driften vid Grängesbergsgruvan omöjliggöras. Då försvinner ytterligare 600 arbetstillfällen i Ludvika kommun.

Länsstyrelsen har beräknat att för hela länet blir nettobortfallet av arbetstillfällen vid SSAB-enheterna minst 1 700 om strukturplanen genomförs. Därtill kommer att en så kraftig minskning av antalet arbetstillfällen kan förväntas ge upphov till s. k. multiplikatoreffekter. Underleverantörsföretag kan tvingas permittera, service- och tjänstesektorn påverkas. Enligt samma källa beräknas att länet år 1982 riskerar att ha 9 000 personer arbetslösa eller i beredskapsarbete om strukturplanen genomförs.

Det är mot den bakgrunden som man i länet anser att en satsning på bibehållen malmmetallurgi i Domnarvet är den billigaste tidsbegränsade arbetsmarknadspolitiska insatsen. Det kan ge berörda myndigheter tillfälle att under tiden utveckla alternativa sysselsättningsmöjligheter. Framför allt kan det ses som en åtgärd för att behålla en handlingsfrihet inför 1980-talet att, om så behövs, snabbt kunna utnyttja ökande efterfrågan och vinna nya marknadsandelar vid en mer positiv utveckling än den som skisserats av SSAB:s ledning.

Malmen är en av våra viktigaste naturtillgångar, och det är viktigt att se till att det sker en riktig planering och ett rätt utnyttjande av gruvhanteringen. Det är inte bra om alltför många fångas i den syn som egentligen tillhör näringslivets män – dessa människor som planerar framtiden enligt sina kortfristiga företagsekonomiska kalkyler, som bara har lönsamheten i nuet som ledstjärna. För dessa krafter är allting tillåtet bara vinsten blir tillfredsställande. För dem är de anställdas och kommunala företrädares synpunkter mindre väsentliga.

Ett sådant synsätt kan få många mycket svåra konsekvenser inte bara för

gruvnäringen. Läger vi ned eller minskar gruvindustrin här i landet kommer säkert forsknings- och utvecklingsarbetet att flytta utomlands. En minskning av gruvindustrin slår också hårt på vår verkstadsindustri, som tvingas minska produktionen. Gruvindustriarbetareförbundet har arbetat med den här problematiken och preciserat frågeställningarna i ett handlingsprogram. Programmet bygger på samhällsekonomiska aspekter, och det andas tillförsikt inför framtiden. Jag tillåter mig rekommendera den nye industriministern att lyssna på Gruvindustriarbetareförbundets representanter innan något drastiskt tillåts ske och innan en näring och ett kunnande raseras som det tagit mycket lång tid att bygga upp!

Jag har nämnt Ludvika kommun vid ett par tillfällen. Från Metallfackförbundet där säger man att situationen för metallarbetarna är allvarligare än någonsin. Sista halvåret har sex verkstadsföretag i trakten gått i konkurs. Avdelningen har på kort tid tappat över 200 medlemmar. Småverkstäderna har drabbats hårdast. Många är helt beroende av gruvindustrin. När gruvdriften trappas ned faller de som korthus.

Från grannkommunen Smedjebacken har man nyligen uppvaktat i industridepartementet och redogjort för bekymren vid Morgårdshammar AB. Företaget är landets enda stora tillverkare av valsverksutrustning och krossar. Den svenska marknaden är ytterst svag, beläggningen är dålig och man behöver flera order, annars är verksamheten i fara. Här finns ett unikt kunnande som måste räddas.

Tidigare har ASEA i Ludvika tagit emot ganska mycket arbetskraft från Ludvika och Smedjebackens kommuner. Under de senaste två åren har man emellertid inte ersatt avgången, och det har betytt flera hundra förlorade arbetstillfällen för ungdomen. Ett av skälen till ASEA:s situation är ju att energipolitiken i landet legat i träda. Ett expansivt näringsliv behöver energi i rikligt mått och givetvis då också produktionsmedlen och apparaturen för överföring av energi.

Det är en nåd att stilla bedja om att skiftet på energiministerposten skall medföra att man på nytt börjar tala energipolitik under vettiga former. Svensk energipolitik måste oavvisligen bygga på kunskap och vetenskapliga realiteter. När vi övergått till den ordningen, herr talman, då kan både kraftproducenter och distributörer våga investera igen till fromma för sysselsättningen. Det är viktigt när här på nytt skall skapas trygghet och framtidstro.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

RUNE JOHANSSON i Mölndal (c):

Herr talman! Regeringen framlade den 23 februari 1978 en proposition om riktlinjerna för fiskeripolitiken m. m. I denna proposition, som senare enhälligt antogs av riksdagen, angavs bl. a. att "målen för fiskeripolitiken bör vara att skapa förutsättningar för att de som är sysselsatta i fiskerinäringen kan få både en ekonomisk och social standard som är jämförbar med den som erbjuds inom andra näringar och trygghet i arbetet". Eftersom fiskerinä-

ringen i alla tider framstått som mycket labil och otrygg mottogs riksdagsbeslutet om riktlinjerna för den framtida fiskeripolitiken med stor glädje inom hela den svenska yrkesfiskarekåren. Fiskets utövare såg framtiden an med stor tillförsikt och optimism.

Den glädje man kände efter det att riksdagen fastlagt riktlinjerna för det framtida fisket förbyttes dock i besvikelse när 1974 års utredning om en allmän arbetslöshetsförsäkring – ALF-utredningen – i maj 1978 lämnade sitt betänkande. Enligt utredningens förslag bör compensation för inkomstbortfall, som orsakas av oförutsedda kortvariga avbrott i verksamheten för företagare, inte utges av en allmän arbetslöshetsförsäkring.

Eftersom fisket är mycket sårbart vid storm- och ishinder liksom vid maskin- och båthaverier m. m. är arbetslösheten inom fisket mycket stor. Ingen annan yrkesgrupp har en registrerad arbetslöshet, som tillnärmelsevis kommer upp i den storleksordning som förekommer inom fisket. Under 1976 ersatte Sveriges fiskares erkända arbetslöshetskassa 32,4 arbetslösa dagar per medlem, under 1977 var summan 29,4 dagar. Genomsnittet för samtliga arbetslöshetskassor i landet var under dessa båda år 2,9 dagar. Så gott som all arbetslöshet inom fisket är att betrakta som korttidsarbetslöshet.

Det svenska fisket bedrivs numera uteslutande med båtar, som ägs av någon eller några besättningsmän. Det fiske med rederifartyg som i mindre skala praktiserades för några år sedan har helt upphört. Antalet båtägande och icke båtägande yrkesfiskare är ungefär lika stort. Eftersom inkomsten av fångsten delas lika mellan såväl båtägare som icke båtägare betraktas samtliga fiskare som egna företagare. Fiskaren uppbär inte någon lön utöver den lott som kommer på hans del i fisket, varför avbrott för ofrivilliga stillaligganden ofta medför stora inkomstbortfall.

ALF-utredningen har funnit det angeläget att statsmakterna i annan ordning överväger stöd eller försäkringsskydd för företagare som drabbas av inkomstbortfall beroende på oförutsedda kortvariga avbrott i verksamheten: "I avvaktan på ett sådant stöd eller försäkringsskydd föreslår utredningen att nu gällande lag om arbetslöshetsförsäkring skall äga fortsatt tillämpning för Sveriges fiskares erkända arbetslöshetskassa under en övergångstid av förslagsvis tre till fem år."

Allt sedan Sveriges fiskares erkända arbetslöshetskassa började sin verksamhet 1963, som den första arbetslöshetskassan för företagare i vårt land, har den utgjort en betydande trygghetsfaktor för våra yrkesfiskare. Ersättningen från arbetslöshetskassan har gjort det möjligt för yrkets utövare att klara sin och familjens ekonomi under is- och stormperioder. Det är därför med stor oro yrkesfiskarna tagit del av det avsnitt i utredningen, där det föreslås att dessa arbetslöshetsorsaker ej kommer in i definitionen på begreppet arbetslöshet när den för kassan föreslagna tidsfristen löpt ut. Efter 15 års verksamhet har fiskare nu en väl fungerande arbetslöshetskassa, som i många avseenden ställs inför speciella svårigheter beroende på de från annan verksamhet så avvikande problem som förekommer inom fisket.

En arbetslöshetskassa, kompletterad med de särskilda åtgärder som riksdagen senast beslutade om när den antog den tidigare nämnda fiskepro-

positionen, medverkar till att Sveriges yrkesfiskare, trots internationella fångstbegränsningar och andra länders fiskegränsutflyttningar, ändå skall kunna känna trygghet i sin yrkesutövning. Kassans funktioner i samband med ersättningar till följd av internationella fångstbegränsningar har bl. a. fastlagts i 4 § SFS 1977:412. Jag tror det kommer att bli mycket svårt att ersätta arbetslöshetsförsäkringen vid kortare avbrott i fisket med annat stöd eller försäkringsskydd på ett sätt som inte leder till en försämring för kassans medlemmar.

När en reform genomförs, som är avsedd att för flertalet av medborgarna utöka och förbättra samhällets stöd vid arbetslöshet, bör inte detta leda till att en liten grupp människor, som nu är arbetslöshetsförsäkrade, får det sämre.

Sveriges fiskare finner det angeläget att tiden för övergång till en annan försäkringsform skall vara fram till dess att en särskild utredning utarbetat förslag till en fortsättning av verksamheten efter övergångstidens utgång. Denna utredning måste leda till en försäkringsform, som ej medför en försämring för kassans medlemmar i jämförelse med de förmåner som kan komma att gälla i den allmänna arbetslöshetsförsäkringen.

Jag vill också, herr talman, ta upp en helt annan fråga som är av mycket stor vikt för fiskare, sjöfarande och kustbefolkning i Bohuslän.

I förslag till ny organisationsplan för sjöfartsverket föreslås indragning av bemanningen vid Lysekils lotsplats. I utredningens förslag med tolv farledsområden föreslås Bohuslänns farledsområde utgöras av sträckan norska gränsen-Öckerö med Marstrand som huvudort. Utkiken i Lysekil-Brofjorden skulle då enligt förslaget slopas och funktionerna där överföras till Marstrand och Norrköping, varvid fem båtsmanstjänster vid Lysekils lotsplats skulle indragas.

Detta är ett förslag som djupt oroar alla inom Bohuslänns kustområde. När den nya lotsutkiken togs i bruk för endast tre år sedan ansågs den ha så stor betydelse för sjötrafiken att den skulle bemannas med sjökaptener. Brofjorden trafikeras som bekant av de i särklass största fartygen i Sverige, och varje fartyg för miljöfarliga laster, såsom tjockolja, bensin och flytande bly. Skulle en olycka inträffa med något av dessa fartyg, kan det få oerhörda följder för befolkningen på Bohuskusten i generationer framåt.

Lotsarna får från utkiken, som anses vara den modernaste i landet, informationer om fartygsrörelser i och omkring Brofjorden, vind, ström och andra förhållanden av vikt. Vid inseglingen bedrivs ett lönsamt trål- och snörpvadsfiske. Information lämnas till såväl lotsar som fiskare via utkikens radio. Många fartyg som inte har lots anropar dessutom utkiken för att få information om trafiksituationen. Olyckor har hittills kunnat undvikas genom att utkiken via V.H.F. har kunnat dirigera om fartyg utan lots som varit på väg rakt mot grund i Brofjorden.

Det är alltså av allra största vikt att bemanningen vid Lysekils lotsplats bibehålls, eftersom de utomordentligt viktiga funktioner dessa personer fyller för sjösäkerheten vid in- och utpassering av fartyg med miljöfarliga laster ej kan fjärrmanövreras från andra lotsplatser. Av regionalpolitiska skäl bör

dessutom bemanningen på samtliga lotsplatser nogga övervägas, innan förändringar och indragningar äger rum.

RUNE JONSSON i Husum (s):

Herr talman! I skogslänen har oron för sysselsättningen ökat under de senaste två åren. Skälet till denna oro är att den gynnsamma befolkningsutveckling som märktes i mitten av 1970-talet, till följd av de insatser den dåvarande socialdemokratiska regeringen vidtog, nu förbytts i en befolkningsminskning genom avflyttning.

Enligt sysselsättningsutredningens prognoser vet vi att framtidsbilden när det gäller sysselsättningen är allt annat än problemfri.

Vad betyder nu detta för regionalpolitiken och Norrlandslänen? Jo, på grund av den svagare arbetsmarknaden kommer strukturomvandlingen att drabba de nordliga länen väsentligt hårdare. Däremot kommer arbetsmarknaden inom storstadsområdena att fortsätta att öka genom sin knytning till den offentliga sektorn där tillväxten sker.

Vad som fordras är en kraftfull regionalpolitik med gängse stödformer, med differentierade skatter men också med mera tvingande styrmedel.

Vi får alltså inte – trots de akuta branschproblem som uppstår – glömma bort regionalpolitiken. Jag vill speciellt betona att även de statliga bolagen måste mera aktivt ingå i det regionalpolitiska arbetet. Det får inte vara så – vilket håller på att hända i min hemkommun – att ett statligt företag planerar att flytta sin väl utvecklade verksamhet till södra delen av landet.

Det företag det gäller är den statliga kemikoncernen Berol Kemi som i Örnsköldsvik driver en del av sin verksamhet med ca 220 anställda. I mitten av september i år behandlade Berol Kemis styrelse företagets långsiktiga planering. Vid en efterföljande presskonferens redogjorde företagets verkställande direktör för vad planen innebär för de i företaget ingående industrierna. Av referat från presskonferensen framgår att sysselsättningen i företagets anläggningar i Örnsköldsvik kommer att minska från nuvarande 220 personer till 80 personer – i sämsta fall till endast 20.

När det statliga stödet på 300 milj. kr. till Berol Kemi för det s. k. oxo-projektet beslutades av riksdagen framgick av propositionen att oxo-projektet var en förutsättning för att långsiktigt säkerställa råvarubasen för tillverkningen även i Örnsköldsvik. Det var med andra ord förutsättningen för att klara sysselsättningen i Örnsköldsviksområdet och uppfattades av alla berörda som en garanti för fortsatt sysselsättning i detta område. Samma synpunkter framkom också vid en uppvaktning som företagsledning och anställda gjorde hos den dåvarande industriministern Åsling före beslutet.

Skulle föreslagen nedskärning av anställda som redovisades vid presskonferensen verkställas, innebär det en katastrof för de anställda inom Berol Kemi i Örnsköldsvik och en väsentlig försvagning av arbetsmarknaden för hela Örnsköldsviksområdet.

Jag lämnade i samband med riksmötets öppnande en interpellation i ärendet för att få klarhet om vilka åtgärder regeringen ämnade vidta för att säkerställa sysselsättningen i Örnsköldsvik. Genom den borgerliga treparti-

regeringens fall har jag av naturliga skäl inte fått något svar på min interpellation, varför jag på detta sätt vill aktualisera ärendet för den nye industriministern. Tillsammans med representanter för kommunen och anställda på Berol Kemi i Örnsköldsvik kommer vi att uppvakta industriministern och göra allt för att se till att regeringen handlar på ett sådant sätt att dessa sysselsättningstillfällen blir kvar i Örnsköldsvik.

Det måste vara en bakvänd regionalpolitik att flytta arbetstillfällen från Norrland till sydvästra delen av landet, som ändå har väsentligt gynnsammare förhållanden. Mot bakgrunden av att det gäller ett statligt bolag är det speciellt anmärkningsvärt. Man skall också ta med att de investeringar som måste göras blir betydligt mindre i Örnsköldsvik än på annat håll och därigenom blir ur ekonomisk synpunkt gynnsammare.

Västkusten kommer genom riksdagens beslut om oxo-projektet ändå att få hela den sysselsättningsökning som är förknippad med projektet.

Vad vi från Örnsköldsvik kräver är att få behålla de nuvarande jobben.

Herr talman! I fallet Berol Kemi har den folkpartistiska regeringen ett utmärkt tillfälle att visa vad den menar med talet om regional balans.

I detta anförande instämde Ivar Högström (s).

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! På ett par år har 630 industrijobb försvunnit i de fem nordbohuslänska kommunerna Strömstad, Tanum, Sotenäs, Lysekil och Munkedal. Och många jobb är hotade. Därför är varje arbetstillfälle som kan räddas eller tillskapas viktigt.

Detta förklarade länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, när den i måndags yttrade sig över tre ansökningar om lokaliseringstöd. Ansökningarna tillstyrktes enhälligt, och om regeringen och arbetsmarknadsstyrelsen beviljar dem, kan man skapa ett 20-tal nya jobb samtidigt som man räddar ett 30-tal.

50 säkrade jobb betyder mycket i den här regionen.

Vi har utförligt redovisat sysselsättningsproblemen i Bohuslän i tidigare debatter här i kammaren. Jag kan som exempel nämna den omfattande interpellationsdebatt vi hade med förre arbetsmarknadsministern Per Ahlmark för snart ett år sedan. Jag skulle kunna bygga vidare på de resonemang vi förde då om våra problem med varven, med teko, med hamnutbyggnader, med stenindustrin osv. Det gällde den drastiska försämring av sysselsättningsläget som vi upplevde under den borgerliga regeringens första år. Låt mig bara säga så här: Det blev inte bättre under den borgerliga regeringens andra år. Tvärtom! Vi har nödgats konstatera ytterligare neddragningar i sysselsättningen. Länet har i dag dubbelt så många arbetslösa som för två år sedan. Mer än 10 000 personer är i dag registrerade som arbetssökande utan arbete. Därför är det förklarligt att vi slåss om varje arbetstillfälle, det må sedan gälla några hundra jobb inom teko, några tiotal inom stenindustrin eller enstaka jobb på lotsplatserna i Lysekil och på Nordkoster.

Länsarbetsnämnden har vid flera tillfällen konstaterat att sysselsättningsproblemen nu är av en sådan omfattning att kända arbetsmarknadspolitiska åtgärder är helt otillräckliga. Vad som nu krävs vid sidan av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna är rejäla näringspolitiska satsningar.

När till de ovan relaterade problemen kom krav på ytterligare nedskärningar i den av förre industriministern Åsling aviserade s. k. strukturpropositionen för de svenska varven, är det naturligt att länsarbetsnämnden reagerade hårt. Jag citerar ur nämndens skrivelse till arbetsmarknadsstyrelsen:

”Meddelandet har mötts med bestörtning i länet och tvivel har från olika håll uttalats beträffande möjligheterna att i praktiken genomföra en så drastisk omläggning. Nämnden ser också med stark oro på vad som förestår. Länsarbetsnämnden vill därför understryka vikten av att regeringen vid den slutliga utformningen av strukturpropositionen tillvaratar alla möjligheter att nå en lösning som till sina arbetsmarknadskonsekvenser är mindre ingripande än som framgår av förhandsinformationen. Angelägenheten härav upphävs eller minskas således inte av den presenterade åtgärdsplaneringen från nämndens sida.”

Herr talman! Efter detta tänkte jag uppehålla mig något vid problemen i Göteborgsregionen för att sedan avslutningsvis återknyta litet till varvsproblemen.

Jag har i många sammanhang hävdad att Göteborgsregionen är något av en motor för hela Västsverige. När näringslivet utvecklas positivt i Göteborg, ger det positiva spridningseffekter i vida ringar. På samma sätt sprider sig problemen, när Göteborg får problem.

Hur är då situationen i Göteborgsregionen i dag? Och hur ser det ut för de närmaste åren?

Jag tänker inte ta upp kammarens tid med en utförlig redovisning – det har vi andra kanaler för. Låt mig bara ta några exempel.

Andelen sysselsatta av befolkningen i Göteborgsregionen motsvarar ganska bra vad som gäller för landet som helhet, dvs. 77 % för män och 60 % för kvinnor. Industristrukturen är ensidig, vilket bl. a. innebär att verkstadsindustrin med de tunga enheterna SKF, Volvo och varven svarar för 64 % av industrissysselsättningen. Regionens exportberoende är framträdande.

För perioden 1975–1983 väntas efterfrågan på arbetskraft sjunka med nära 10 000 arbetstillfällen. Inom tillverkningsindustrin räknar man med ett bortfall på 16 000 personer. I denna siffra inkluderas då varven enligt 1977 års riksdagsbeslut. Inom den offentliga sektorn räknar man med en ökning på 12 000 tjänster – i huvudsak på den kommunala sidan.

1970–1975 ökade antalet jobb netto med 3 000 om året. 1976 och 1977 minskade de med 1 000 per år. För perioden 1978–1983 blir minskningen troligen ca 2 000 jobb per år.

Antalet registrerade arbetssökande utan arbete i Göteborgsdistriktet var i september 9 500.

Antalet förtidspensionerade överstiger bara i Göteborgs kommun 19 000 och är i procent detsamma som i de övre Norrlandslänen.

13 000 personer i Göteborgs distrikt är sysselsatta genom arbetsmarknads-politiska åtgärder.

Drar man ut de här siffrorna kan man konstatera att i runt tal 10 % av befolkningen i gruppen 16–64 år befinner sig utanför den ordinarie arbetsmarknaden.

Det är mot den här bakgrunden man skall se de våldsamma reaktionerna på den aviserade varvspropositionen. Hur skall Göteborgsregionen klara en nedskärning med ytterligare 5 000 varvsjobb? Det går inte, och det får alltså inte ske någon sådan nedskärning.

De anställda på Götaverken och Arendal slåss för sina jobb. De arbetar intensivt med nya projekt, s. k. alternativ produktion. Jag tänker inte ge någon katalog över de förslag som arbetats fram. Vi har ju nu fått en industriminister som känner problemen och som vet vilka förslag som arbetats fram. Jag hoppas att han slåss lika bra för Götaverken, Arendal och Uddevallavarvet i sin nya position som han gjorde som landshövding och som ordförande i länsarbetsnämnden.

Ett enda projekt vill jag dock peka på: de planerade storfärjorna. Fem à sex storfärjor projekteras för bygge inom den allra närmaste framtiden. Det hänger på regeringen om de byggena kan räddas för Svenska Varv. Det skulle innebära 4 000 jobb i 18 månader. Det brådskar med beslut.

Herr talman! Jag har lyft fram situationen i Göteborgsregionen, men vi har samma problem i Uddevallaregionen. När jag avslutar med att citera Sören Mannheimer, verksam inom Metalls avdelning 41 i Göteborg, så är det ett rop från såväl Götaverken och Arendal som Uddevallavarvet. Jag citerar:

”Det har tagit många årtionden – kanske längre – att bygga upp de tillgångar, det kunnande, som i dag finns i varvsregionerna. Långsiktigt ligger dessa resurser rätt och det vore förödande om vi inte slog vakt om dem, utvecklade dem och anpassade dem till framtidens behov av verkstadsprodukter inklusive fartyg.

Regeringen misstar sig grovt om den bara avfärdar de intensiva protesterna mot den aviserade så kallade strukturpropositionen som 'lokalpatriotiskt gnäll' från riksdagsmän, kommunstyrelser, länsstyrelser och länsarbetsnämnder, fack och företagsledning på varvsorterna. Vi vet allihop att svensk varvsindustri måste skäras ner ytterligare och struktureras om på ett planmässigt sätt. Men vi vet också mycket – mer än några andra – om varvsregionernas förutsättningar, om varv och shipping och deras företagsekonomiska villkor, om våra kommuners och landstings begränsade ekonomiska förutsättningar att ytterligare utöka antalet anställda inom sina områden och sist men inte minst viktigt om bristen på affärsidéer och vilja inom det enskilda näringslivet att i rådande konjunkturläge investera och öka sin sysselsättning.

Vi är dom verkliga experterna på dom här frågorna. Vi lever mitt i den verkligheten. Vi har dagliga kontakter med alla dom människor som skall leva med och i praktiken lösa problemen. Lyssna för guds skull på vad vi säger! Hitintills har det inte skett!”

Torsdagen den
26 oktober 1978

*Allmänpolitisk
debatt*

Herr talman! Kommentarer synes mig överflödiga. Låt oss bara hoppas att regeringen lyssnar.

NILS ÅSLING (c):

Herr talman! I anslutning till den debatt som fördes i går om vår samhällsekonomi skulle jag vilja understryka att en målmedveten och kraftfull ekonomisk politik – det kom tyvärr bort i debatten i går – är en förutsättning också för en framgångsrik näringspolitik. Det är därför viktigt att man nu bygger vidare på den stabila grund som lagts med den ekonomiska politiken, stabiliseringspolitiken, under de senaste två åren.

Det finns visserligen, och det framgick av gårdagens debatt, utrymme för en viss konsumtionsökning, men det finns anledning – mot bakgrund just av de näringspolitiska kraven på samhället – att varna för en överskattnings av styrkan och stabiliteten i vår ekonomi. Vi är i ett läge där risken för en ny kostnadsexplosion växer med oroande styrka. Den likviditetssuppladdning som sker i banker och kreditväsende är ju en indikation som oroar i detta sammanhang. Det är därför angeläget att det konsumtionsutrymme som finns disponeras så att de sämst ställda i samhället i första hand uppnår en standardförbättring och att i övrigt näringslivets investeringar prioriteras.

Näringspolitiken måste i detta läge ha den kraftfullhet och konsekvens som är en förutsättning för att man skall klara arbetsmarknaden men samtidigt kunna ta de tillfällen i akt som nu kommer till att bygga upp en bättre struktur i näringslivet.

Det har talats rätt mycket om behovet av ökad rörlighet i detta sammanhang. Statsministern betonade i går den geografiska rörlighetens betydelse, och jag har förstått att det finns både politiker och företagsledare som drömmer om 1960-talets lättörslighet på arbetsmarknaden som ett sätt att lösa strukturproblemen. Det är emellertid inte arbetskraftens rörlighet som är det primära problemet, även om vi naturligtvis skulle behöva en ny attityd när det gäller framför allt den yrkesmässiga rörligheten.

Problemet finns på ett helt annat fält. Det är den felaktiga allokeringen av kapitalresurserna inom näringslivet som är det väsentliga. Vi får ju också här i kammaren inom kort tillfälle att pröva teoriernas hållfasthet i verkligheten. Jag har skäl att förmoda att den nya regeringen har för avsikt att lägga fram en proposition om den svenska varvspolitiken. Från i juni föreligger en överenskommelse mellan de tre icke-socialistiska partierna om varvspolitiken. Det vore mindre välbetänkt av den nya regeringen att inte utnyttja den grund för varvspolitiken som ligger i den uppgörelsen från i somras. Även små justeringar i denna överenskommelse kan få långtgående följder, i synnerhet om de går ut över varvspolitikens offensiva inriktning, dvs. strävan att styra över produktionsresurser från fartygsproduktion till alternativ produktion på varvsorterna.

Jag ser alltså varvspropositionen som det avgörande provet på den nya regeringens näringspolitiska ambitioner. Det är nämligen den typen av rörlighet i resursanvändningen som vi där har förespråkats som nu måste till på en rad områden i svenskt näringsliv, om vi skall klara framtidens krav.

Bypolitiska hänsyn och kortsiktiga partitaktiska överväganden måste vika för dessa grundläggande krav, när det nu gäller att ompröva strukturen i svenskt näringsliv. Det gäller att planera för en övergång från produktion inom en starkt förlustbringande sektor till områden där vi har bättre förutsättningar inför framtiden och därmed också har bättre förutsättningar att trygga jobben på lång sikt.

Problemet är dock inte begränsat till varvsindustrin. Svenskt näringsliv har under de senaste två åren genomgått en omvälvning utan motstycke. Även andra paradbranscher, som stål och skog, har kämpat med omfattande strukturproblem, som hotat slå ut företag och hela bygder.

De senaste två årens industripolitik har därför i hög grad inneburit en storstädning inom krisbranscherna. Det har gällt att krympa branscher med dåliga framtidsutsikter och flytta över resurser till branscher med bättre framtidsutsikter. Men samtidigt har regeringen varit tvungen att slå vakt om sysselsättningen och förhindra onödig kapitalförstörelse i näringslivet. Krisbranschernas problem har i viss mån dolt de offensiva industripolitiska insatser som gjorts under de senaste två åren. Jag skall därför nämna några.

Småföretagspaketet hösten 1977 innebar den första egentliga samlade satsningen på de mindre och medelstora företagen, som ju faktiskt ger sysselsättning åt var tredje yrkesarbetande här i landet. Småföretagsprogrammet har förbättrat dessa företags möjligheter till kapitalförsörjning, produktutveckling och marknadsföring. Uppbyggnad av de regionala utvecklingsfonderna är en viktig näringspolitisk reform med decentralistisk inriktning.

Ökade resurser för teknisk forskning och utveckling har skapats genom kraftigt höjda anslag till styrelsen för teknisk utveckling. Härigenom har STU fått bättre möjligheter att ta till vara innovationer och produktförnyelse.

En miljard har satsats på energiforskning, framför allt inriktad på att utveckla de förnyelsebara energikällorna. Här har svensk industri ett område med stora utvecklingsmöjligheter och lovande framtida marknadsutsikter.

Genom det nya exportkreditsystemet med en ram i första hand på 10 miljarder kronor har svenska företag fått möjlighet att konkurrera med exportorder på samma villkor som företag i våra viktigaste konkurrentländer.

Under de här två åren har behovet av en långsiktig näringspolitisk planering aktualiserats med förnyad styrka. Inom industridepartementet hade vi planerat att våren 1979 lägga fram ett näringspolitiskt program för 1980-talet. Det skulle faktiskt bli det första i sitt slag här i landet.

För ett land som Sverige är det ofrånkomligt med någon form av övergripande beslut och strategiska näringspolitiska åtgärder med stor räckvidd. Näringspolitiken kan inte lämnas ut till marknadskrafterna enbart. Lika illa är det om besluten koncentreras till statliga myndigheter. Vi bör därför bygga upp ett planeringssystem, där samhället, facket och företagen i förtroendefull samverkan drar upp de stora näringspolitiska linjerna. Det näringspolitiska program som planerades innebar i övrigt en rad långtgående

Torsdagen den
26 oktober 1978

*Allmänpolitisk
debatt*

åtgärder från samhällets sida för att främja näringslivets utveckling och säkra tillgången till jobb på arbetsmarknaden.

Samhället måste gå in och stödja större utvecklingsprojekt via en industriell utvecklingsfond. Den fond som planerats i samband med varvspropositionen skall ses som ett första steg mot en fond med stora resurser som aktivt kan medverka och ta en del av riskerna i samband med stora industriella utvecklingsprojekt.

Vi måste bygga vidare på de regionala utvecklingsfonderna för att främja småföretagens utveckling. En fortlöpande och betydande förstärkning av de regionala utvecklingsfondernas resurser bör ske.

För att trygga näringslivets utveckling under 1980-talet behövs större kapitalresurser, ökat kollektivt sparande. Från många synpunkter vore en femte AP-fond den mest naturliga och ändamålsenliga vägen att lösa den institutionella frågan i det sammanhanget.

Staten måste dessutom spela en mer aktiv roll för att medverka till att stora och nödvändiga investeringar kommer till stånd i tid så att man inte försitter de chanser marknadsutvecklingen ändå ger. Staten bör alltså kunna gå in som delägare i stora projekt, t. ex. inom skogsindustrin, tillsammans med privata företag. När projektet står på egna ben skall staten kunna avveckla sitt engagemang. De frigjorda resurserna kan därefter användas i nya utvecklingsprojekt. Detta nya sätt för samverkan mellan samhälle och näringsliv bör från statens sida styras av ett speciellt strukturinstitut med betydande resurser till sitt förfogande.

Den statliga företagssektorns roll har varit föremål för utredning, och den bör omprövas. Jag tror att slutsatsen från den utredningen kan vara vägledande. Man måste nämligen skilja mellan statliga företag som har en regionalpolitisk eller social uppgift och andra, som bör arbeta strikt efter företagsekonomiska principer.

Nya företagsformer, bl. a. på kooperativ grund, bör prövas som ett av flera sätt att stimulera till nyetablering och underlätta för enskilda människor att finna nya möjligheter till ett aktivt engagemang i produktionslivet.

Det här är några av de tankar och planer som arbetades fram inom industridepartementet under de gångna två åren. Jag utgår ifrån att den nytillträdda regeringen tar väl vara på dem.

PAUL JANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! När jag hör riksdagsman Nils Åslings skrytvals om det han har uträttat och skulle kunna uträtta, om han hade fått fortsätta som industriminister, grips jag av vissa funderingar kring ting som Nils Åsling och jag har diskuterat tidigare. Jag erinrar mig nämligen den interpellationsdebatt vi hade här i kammaren den 13 januari i år. Då pekade jag på vissa problem i mitt hemlän, där det visade sig att arbetslösheten, varslen och avvecklingen av arbetsplatser hade fördubblats det första år som Nils Åsling var industriminister.

I dag, Nils Åsling, kan jag rapportera från mitt hemlän att sedan vi hade interpellationsdebatten har arbetslösheten ytterligare fördubblats. Särskilt

svår är den bland ungdomar under 25 år. Detta är mycket allvarligt. Vi har framfört åtskilliga synpunkter på hur kommuner, landsting och stat skulle kunna satsa hårdare på att bl. a. stimulera ekonomin för att få bättre fart på sysselsättningen.

När jag framförde de här synpunkterna i början av året betecknade Nils Åsling mig som mycket ansvarslös, eftersom jag ville stimulera den inhemska köpkraften i ett läge där den enligt hans uppfattning egentligen borde stramas åt.

Vi kan nu konstatera att hade man i våras vidtagit åtgärder för att stimulera ekonomin för barnfamiljer och andra, så hade t. ex. möbelindustrin i Tibro kunnat sälja flera fåtöljer och stolar. Hade man satsat på ett ökat bostadsbyggande, som vi föreslog, så hade icke en arbetsplats som Uddagården utanför Falköping, som tillverkar byggmaterial, befunnit sig i så stora svårigheter som i dag.

Herr talman! Jag har velat erinra om detta förhållande när vi nu har hört Nils Åslings skönmålning av situationen.

Jag har också en stor förhoppning om att utvecklingsfonderna skall kunna innebära mycket för vårt land, men de klarar inte allt. Det finns anledning att peka på att här föreligger problem, och vi kan inte hoppas på att utvecklingsfonderna skall vara så revolutionerande för den framtida sysselsättningen som man från visst håll gör gällande.

KARL-ERIK SVARTBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det verkar cyniskt, när förre industriministern föraktfullt anser det såsom bypolitik, då man vill slå vakt om flera tusentals arbetstillfällen, som skulle gå förlorade om den bebadade varvspropositionen fullföljs enligt Nils Åslings intentioner. Nils Åsling vet mycket väl att man inte kan klara den omställning till alternativ produktion och den naturliga avgång som är förutsättningen för denna varvsproposition.

Jag blir litet beklämd, när Nils Åsling nu säger att också små justeringar i det som den gamla trepartiregeringen var överens om när det gäller varvspropositionen skulle vara till fara för näringspolitiken i detta land. Nils Åsling formulerade det så, att varvspropositionen skulle vara något av ett test på den nya regeringens näringspolitik. Ja, jag hoppas det jag också men från en annan utgångspunkt. Jag hoppas att den nya regeringen skall visa mer öppenhet och vara mer lyhörd för kraven från varvsorterna.

Jag förstår att Nils Åslings resonemang är väl förankrat i centerpartiet, för hans partiledare, Thorbjörn Fälldin, hade ett avsnitt om varvsfrågorna i sitt anförande i går. Jag citerar:

”Det har ibland riktats kritik – även från folkpartihåll – mot att insatserna i krisbranscherna skulle ha varit för omfattande. Därför var det något förvånande att den tillträdande regeringen som ett av sina första ställningstaganden signalerade ännu mer pengar till varven än vad trepartiregeringen var beredd att anslå. Varven hör ju till näringar som vi inte kommer ifrån att banta. Ytterligare stora belopp till varven inkräktar snabbt på möjligheterna att exempelvis driva en aktiv regionalpolitik eller att ordna ersättningsjobb på

andra håll där strukturställningar är nödvändiga.”

Man inser på varvsorterna att ytterligare nedskärningar måste åstadkommas. Men de skall ske på ett planmässigt sätt. Man anser också att de förslag som föreligger om nya arbetsgrupper typ Göteborgsdelegationen inte löser de problem som man har framför sig. Göteborgsdelegationen har kallats för ”kosmetika”. Det finns anledning att ta fasta på detta ord.

NILS ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Paul Jansson tyckte att jag skönmålade vad som hade hänt. Det måste vara en missuppfattning. Jag varnade för överdriven optimism och tro på stabiliteten och styrkan i vår ekonomi. Likviditetssupbyggnaden i vårt penningssystem är illavarslande, om man ser den i ett något längre perspektiv. Det finns minsann ingen anledning att nu ge populära löften om konsumtionsstimulanser, när den marginal inom vilken konsumtionsökningen kan röra sig är väldigt begränsad. Det framhöll jag i mitt anförande.

Om man hade följt den socialdemokratiska stabiliseringspolitiken och givit en djärvare stimulans tidigare, hade risken för att vi nu befunnit oss i ett sämre konkurrensläge varit ännu större. Mest anmärkningsvärt är – men det nämner försiktigtvis inte Paul Jansson – att de stora inslagen i den socialdemokratiska stabiliseringspolitiken hade blivit riksdagens beslut. Man hade sagt nej till devalvering, varit kvar i Ormen osv. Då hade vi i dag haft en dollarkurs nedemot 3:50 kr. med fullständigt förödande och katastrofala följder för den exportberoende industrin, för skogsindustrin, för massaindustrin, för bilindustrin etc. Jag tror, Paul Jansson, att det finns anledning att med litet försiktighet värdera socialdemokratins ekonomisk-politiska ställningstaganden – om det vittnar f. ö. gårdagens debatt. Men jag är glad över att Paul Jansson har upptäckt att utvecklingsfonderna spelar en strategisk roll för utvecklingen i länen, och jag hoppas att vi tillsammans skall kunna stärka dessa resurser.

Karl-Erik Svartberg säger att jag talar cyniskt om bypolitik. Jag vill till detta säga att jag inte hittar någon bättre beteckning för vad som nu hotar att ske, dvs. att man av hänsyn till lokala strömningar har en benägenhet att ge löften, att begränsa insatserna för att styra om mot en offensiv varvspolitik, att begränsa fartygsbyggnadsaktiviteten och gå över till alternativ produktion. Mitt förslag var att man skulle göra detta under så lång tid som tre år. Det är verkligen att vara pessimistisk i överkant att säga att man inte klarar det. Om det inte går skulle man enligt mitt förslag genom att ompröva situationen med jämna mellanrum vid kontrollstationer också ha möjlighet att lägga om kursen.

Här gäller att ha kurage, att från en defensiv insats styra näringspolitiken i offensiv riktning.

PAUL JANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte sagt att Nils G. Åsling har skönmålat den ekonomiska situationen. Så pass kunnig är han att han inte gör det i ett läge med ett statligt budgetunderskott på 40–50 miljarder kronor och med

utlandslån på över 20 miljarder som skall betalas tillbaka. Att Nils G. Åsling som tidigare ordförande i finansutskottet i ett sådant läge skulle stå och skönmåla situationen, det har jag inte påstått. Vad jag påstod var att Nils G. Åsling försökte dra en skrytvals om vad han själv i egenskap av industriminister hade utträttat och skulle ha kunnat utträtta om regeringskrisen inte hade uppstått.

Som jag sade i går kväll i debatten var det en befrielse att denna splittrade regering föll. Det var nödvändigt med hänsyn till människornas tilltro till politiken. I det avseendet har Nils G. Åsling gjort oss en tjänst genom att nu återvända till den bänk han har som riksdagsman i stället för att sitta på statsrådsbänken.

Jag har vidare sagt att utvecklingsfonderna kan ha ett värde. Men jag vill varna för att överskatta dem alltför mycket och tro att de skulle kunna lösa alla problem. Sådan har nämligen propagandan under den senaste tiden varit, särskilt ifrån centerhåll.

Vad sedan gäller frågan om bypolitik, så frågar jag mig vilken anledning Nils G. Åsling har att tala om bypolitik som någonting fullt, om man med bypolitik avser att vi ute i de olika regionerna i landet försöker värna om våra medborgares och väljares intressen. Karl-Erik Svartberg har all anledning att värna om sin region. Jag håller f. ö. med honom om att det skulle bli en katastrof om Nils G. Åslings förslag till varvsåtgärder genomfördes. Vi hoppas att den regering som nu har tillträtt kommer att frisera det här förslaget så att det blir godtagbart för flera än centerpartister.

KARL-ERIK SVARTBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det behövs kurage, sade Nils Åsling. Jag skulle då vilja fråga: Om man skall genomföra Nils Åslings förslag beträffande varven, vilka är då alternativen? På tre år skall alltså 1 100 jobb bort i Uddevalla och mer än 5 000 i Göteborg.

Jag vet inte om Nils Åsling lyssnade på mitt anförande när jag pekade på att fram till 1983 kommer 16 000 industrijobb att försvinna i Göteborgsregionen enligt tidigare beslut och enligt de planer som finns. Till detta skall läggas ytterligare 5 000, och då är vi alltså uppe i över 20 000 industrijobb som skall försvinna under fem år. Var och en kan ju inse att detta klarar man inte.

Man är pessimistisk i överkant, sade Nils Åsling, om man inte tror sig om att klara det på tre år. Men vad är det fråga om? När det gäller nedskärningen på varven i Göteborg, Götaverken och Arendal, är den beslutade nedskärningen till nivån 70 %. Den föreslagna nivån enligt den av Nils Åsling aviserade propositionen, som inte blir herr Åslings proposition, är på 28 %. Detta är ju orimligheter! Det säger sig självt.

Det låg litet förakt i Nils Åslings anförande när han talade om bypolitik. Men vi slåss för jobben och för människorna som väntar på besked om hur deras jobb skall kunna tryggas eller vad de skall kunna få för nya jobb, om de måste gå från varven. Då är det ledsamt att få detta betecknat som bypolitik.

Till den nya regeringen måste man säga att det brådskar med förslag

beträffande varven. För att formulera det som en varvsarbetare på Arendal sadc: Våra nerver håller snart inte längre.

NILS ÅSLING (c) kort genmäle:

Herr talman! Nu förstår jag att Paul Jansson tycker det är besvärande, eller skrytsamt, att jag här skisserat några huvudpunkter i det näringspolitiska program för 1980-talet som jag som industriminister hade för avsikt att lägga fram. Det är besvärande, och jag kan förstå det. Socialdemokratin satt ju i regeringen över fyrtio år och lyckades aldrig samla sig till ett näringspolitiskt program. O.K., på de premisserna kan jag acceptera att jag stod här och skröt.

Till Karl-Erik Svartberg vill jag säga att cynismen i det här fallet är att använda den enkla demagogi som han nyss utnyttjade här i talarstolen: att säga att den varvsproposition, varom det råder en trepartiuppställning, skulle vara att ställa folk på gatan, att ta bort jobben. Det är ju inte fråga om det! Hur många gånger skall jag behöva upprepa att vad det här gäller är att begränsa fartygsproduktionen och styra de ekonomiska resurserna, och därmed också arbetskraften, mot en produktion som har bättre framtidsutsikter. Jag har som industriminister otaliga gånger sagt att inga varvsjobbare enligt min uppfattning skall ställas på gatan. Men vi måste planmässigt styra över produktionen ifrån starkt förlustbringande, jag höll på att säga ekonomiskt destruktiv produktion, till någonting som har framtiden för sig.

Det är cynism, Karl-Erik Svartberg, att försöka odla myten om att centerpartiet eller den gamla trepartikoalitionen skulle vilja äventyra jobben. Nej, genom att styra över resurserna till områden där vi har bättre konkurrenskraft skulle vi skapa bättre trygghet för varvsjobbarna i deras nya roll. Karl-Erik Svartberg företräder i stället en politik där man år efter år med för stor varvsnäring skall pumpa in statliga pengar, försumma utveckling av andra branscher, försämra tryggheten i andra branscher. Det är vad Karl-Erik Svartbergs politik skulle leda till, och det är cynism, som jag ser det. Här gäller frågan om vi skall fortsätta med en lagerproduktion inom varvsnäringen eller om vi i stället skall producera varor som går att sälja.

Förste vice talmannen anmälde att Karl-Erik Svartberg och Paul Jansson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

SVEN-GÖSTA SIGNELL (s):

Herr talman! Jag erinrar mig tisdagen den 3 oktober, när vi satt på riksmötets öppnande och fick lyssna till dåvarande statsminister Thorbjörn Fälldins regeringsförklaring. Man borde kanske inte offra några ord om denna regeringsförklaring, eftersom den knappt överlevde oktoberdagens solnedgång. Men det var ju trots allt en regeringsförklaring, som var fylld av lovord över trepartiregeringens tvååriga tillvaro. Man ställde sig dock omedvetet frågan, om alla de människor i vårt avlånga land, som dagligen under dessa två gångna år fått uppleva industrinedläggningar och permitteringar av

storleksordningar som aldrig tidigare i modern tid, ville skriva under på dåvarande statsministerns regeringsförklaring, om att kampen mot arbetslösheten hade varit av den dignitet som Thorbjörn Fälldin ville göra gällande.

Osökt hamnade mina tankar bland de drygt hundralet anställda vid Eiserägda Brasonfabriken i Skövde, som bara en månad tidigare fått lämna sina anställningar. Jag tror inte att de känt att det fanns en regering som gjort allt vad den kunnat för att hålla sysselsättningen uppe. Var deras situation annorlunda än andras som fått lämna sina anställningar på olika orter som drabbats av industrinedläggningar? Ja, något annorlunda tvingas man nog att beskriva nedläggningen av Brasons jämfört med många andra industrinedläggningar. Brasons i Skövde hade goda förutsättningar att fortsätta med sin produktion av byxor. Tillverkningen var av mycket hög kvalitet. Man hade till sitt förfogande en bra och modern maskinpark. Vid fabriken fanns yrkesskickliga sömmerskor och en bra arbetsledning. Till allt detta kan man också framhålla att företagets orderböcker inte var tomma. Det fanns med andra ord en efterfrågan på företagets produktion.

Några av de anställda har via AMS beretts anställningar i industriellt beredskapsarbete. Enligt uppgift har de fått fortsätta att arbeta med byxtillverkning åt Eiser, för att rädda några av de vid tillfället inneliggande ordena. För att förhindra fortsatt verksamhet i de nedlagda industrilokalerna var man från AB Eiser snabb med att montera ned befintliga maskiner i de samhällsägda lokalerna. Det nämnda industriella beredskapsarbetet bedrivs i förhyrda privatägda lokaler till väsentligt högre hyror. Hela denna nedläggning måste betecknas som onödig, och det är helt förståeligt när människor – inte bara i vår kommun, utan långt utanför kommungränsen – ställer sig frågan om det verkligen kan vara samhällsekonomiskt försvarbart att nedläggningen av Brasons fick ske. Orsaken kan endast ha varit prestige från moderföretagets ledning och brist på en handlingskraftig regering. De anställda vid Brasons fick betala ett högt pris härför.

Men det är inte bara Brasons nedläggning som gör oss bekymrade för vår kommuns framtida utveckling.

Den socialdemokratiska regeringen beslutade att man skulle förlägga civilförsvarsskolan Väst till Skövde. Under den borgerliga regeringens tid har vi inte hört något om ett fullföljande av detta beslut. Vi ställer oss nu frågan: Skall den folkpartistiska regeringen komma att fullfölja det socialdemokratiska beslutet om en förläggning av nämnda civilförsvarsskola till Skövde? Vi anser att det nu är mycket hög tid för regeringen att lägga fram ett förslag om byggnation av skolan. Dels bör Skövde kommun få de utlovade arbetstillfällena som följer med den kommande skolan, dels är det också i dagens läge viktigt att bygget kommer i gång, för att på ett aktivt sätt medverka till att lindra den stora arbetslöshet som finns bland vårt läns byggnadsarbetare. Vi hoppas att regeringen skall visa sitt ansvar.

I samband med 1971 och 1973 års riksdagsbeslut om utlokalisering av viss statlig verksamhet kom tyvärr inte Skaraborgs län med, trots att detta län kunde uppfylla de huvudkrav som ställdes för att en lokalisering till länet

skulle vara motiverad. Mot denna bakgrund har vi socialdemokratiska ledamöter från Skaraborgs län ansett att det borde vara en självklar sak att den kommande centrala stiftelsen för skyddsarbetet skulle förläggas till Skövde. Vi har motiverat detta i motionen 1977/78:45. I propositionen 1977/78:30 sades bl. a. att nämnda stiftelse inte skulle förläggas till Stockholms kommun. Nu har vi dock i denna vecka sett i pressen att en avdelningschef på arbetsmarknadsdepartementet gjort vissa uttalanden som kan tolkas så, att lokaliseringen skall ske till Stockholmsregionen. Även denna gång lär vårt län gå miste om en statlig lokalisering som vi är i så stort behov av. Det vore dock märkligt om en folkpartiregering skulle lägga fram ett sådant förslag. Ännu kommer vi från Skaraborgs län ihåg all den fräna kritik som inte minst från folkpartihåll riktades mot att någon lokalisering inte skedde till Skaraborgs län. Vi minns ännu väl när dåvarande folkpartiledaren Per Ahlmark i valrörelsen 1976 reste runt i vårt län och på ett onyanserat sätt angrep länets socialdemokratiska ledamöter för att de inte hade lyckats medverka till någon statlig lokalisering till Skaraborgs län. Nu har folkpartiet sin chans att visa vad man duger till, och jag säger: Lycka till!

För att ytterligare belysa hur känsliga vår kommuns sysselsättningsmöjligheter är vill jag bara i några ord redovisa vad som framkommit vid en information som lämnades i måndags från vår kommuns största industri, nämligen Volvo Skövdeverken. Om en 20-procentig neddragning av bilmotorindustrin sker skulle detta för Skövde kommun få mycket negativa konsekvenser enligt Volvos beräkningar. Man har räknat fram att vid Volvo Skövde-verken är omkring 1 200 personer sysselsatta med motortillverkning. Därtill kommer omkring 550 personer som är sysselsatta hos entreprenörer samt varierande tjänster inom stat och kommun för att ge samhällsservice till de nämnda grupperna. Totalt skulle det bli 1 700 personer, vilket betyder att omkring 300 sysselsättningstillfällen skulle försvinna från Skövde kommun.

Mot denna bakgrund, herr talman, är vi något oroliga, när statsminister Ullsten och regeringsdelegationen i kväll reser över till Norge för att förhandla med den norska regeringen om Volvoaffären. Vi hoppas att förhandlingsresultatet inte skall bli negativt för vårt lands industriella utveckling.

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Den ekonomiska verkligheten i Sverige har under den allmänpolitiska debatten beskrivits på olika sätt. Man kan mäta den i termer av budgetunderskott, statsskuld, handels- och bytesbalans, bruttonationalprodukt, industriproduktion, produktivitet, arbetslöshet och annat. Man kan se utvecklingen i långtidsperspektiv, bakåt och framåt, eller uppehålla sig vid ändringar i förlopp och tendenser under det år som gått. Förhoppningar har uttalats att vi snart skall ha det värsta bakom oss. Detta är kanske sant för stunden. Det är möjligt att nationen behöver en psykologisk andhämtningspaus för att kunna samla sig och ta sats på nytt. Men vi måste ändå hela tiden vara medvetna om att vår ekonomiska storhetstid byggde på förutsättningar

som inte längre består, i och med att allt flera nya industrinationer konkurrerar ut oss på område efter område. *Vårt* välstånd har baserats på *andra folks* villighet att betala höga priser för våra exportprodukter. När de kan köpa lika bra varor billigare från annat håll, kan vi inte räkna med att utan vidare få bevara vår hittillsvarande levnadsstandard. Om våra exportinkomster minskar, medan priset på livsviktiga importvaror – framför allt olja – stiger, är vi inne i en ond cirkel, som förstärker den vi själva har åstadkommit genom en väldig, skattefinansierad offentlig sektor, vars oavbrutna tillväxt förutsätter en *generell tillväxtekonomi*, som vi inte längre har och kanske inte heller kommer att få tillbaka.

Det är därför inte så underligt att statskontoret i sin årsskrift 1978 frågar sig: "När ekonomin stagnerar – vad händer med den offentliga sektorn?" och att framstående ekonomer som Dahmén, Bentzel, Ståhl och af Trolle, men också yngre forskare, tagit upp den stagnerande ekonomins problem. Inom forskningsrådsnämnden har en arbetsgrupp med parlamentarisk förankring tillsatts för att analysera konsekvenserna av en även på längre sikt stagnerande ekonomi i vårt land.

Riskerna för en sådan utveckling är uppenbara i en situation, när våra hittillsvarande relativa fördelar på det industriella området har urholkats, när utvecklingen har gjort våra råvaror mindre begärliga, när innovationerna tycks bli färre och när lönsamheten inte medger fortlöpande nyinvesteringar. Skulle vi därutöver känna oss tvungna att leva upp till de deklamationer om en ny ekonomisk världsordning – till de fattigaste folkens förmån – som vårt land tidigare gjort i FN, har vi tvivelsutan att vänta oss en helt annorlunda tillvaro än den vi strävat efter och vant oss vid, sedan 50 år tillbaka. En föraning gavs oss häromåret av herrarna Ingelstam och Bäckstrand i *framstidsstudiesekretariatet* genom deras skrift "Hur mycket är lagom?". Mera lär vi få veta, när det projekt om "Sverige i en ny ekonomisk världsordning", som nu genomförs inom *framstidsstudiesekretariatet*, tar form.

Herr talman! Jag har velat antyda denna bakgrund, därför att den naturligtvis också finns med – eller i varje fall borde finnas med – i den debatt, som gäller våra *omedelbara* politiska problem. När regeringen Fäldin avgick, angavs detta bl. a. bero på *meningsskiljaktigheter om en folkomröstning i kärnkraftsfrågan*. För min *personliga del* har jag varit positiv till en folkomröstning, men inte primärt om kärnkraften, utan om vilket slags samhälle vi är beredda att leva i för framtiden: ett energikrävande industrisamhälle av ungefär det slag vi haft intill för ett par år sedan – och som många fortfarande tror att vi lever i, medan arbetslösheten och utlandslånen växer – eller en successiv återgång till vår egen levnadsstandard för 10, 20 eller 30 år sedan – för all del, åtskilliga av oss levde även på den tiden! – kanske som Portugal, fast mörkare och kallare. Det är f. ö. den utveckling som Hudsoninstitutet för några år sedan förutspådde för Englands vidkommande.

En sådan utveckling är redan på väg i den svenska statsförvaltningen. Budgetministerns direktiv till underställda myndigheter om en reduktion av petitaäskandena med 2 % är ju ett uttryck för mer än stagnation – det betyder

inskränkningar. De lydigaste ämbetsverken har följaktligen föreslagit krympning eller nedläggning av vissa verksamheter. Detta kan nog saklöst ske inom byråkratiska organ. Men inom andra verksamheter, som har positiva uppgifter, som skapar ny kunskap och nya värden – jag tänker här i första hand på utbildningsväsendet och forskningen – är det mera tveksamt om man bör minska arbetsvolymen. Om samhället inte har råd att betala för att få nyttigt arbete utfört, om alternativet är att behöva betala nästan lika mycket i arbetslöshetsunderstöd utan att få någonting uträttat och – för den enskilde – utan att få uträtta något, så vore det kanske rimligare, för alla parter, att ta ut den 2-procentiga reduktionen på *lönesidan*, men behålla arbetsvolymen intakt. Det hör ju ändå till marginalskattesystemets få fördelar, att den reella inkomstminskningen blir så mycket mindre än vad det ser ut.

Många tecken tyder på att det moderna, datoriserade och robotiserade industrisamhället inte kommer att kunna erbjuda tillräckligt många meningsfulla arbetsuppgifter i produktionen. Sysselsättningsproblemen kommer att bestå och förvärras. Möjligheterna att med överskott från produktionen försörja ökande mängder offentligt anställda – och därutöver barn och pensionärer – kommer förmodligen att avta. En fortsatt spridning av arbetstillfällen genom kortare arbetstid och längre ledigheter är att förutse. Detta kommer dock förmodligen inte att kunna ske med bibehållande av vår nuvarande levnadsstandard. Det är däremot möjligt att kortare arbetstid kan ge utrymme för mera "egenvård" i form av ökad omsorg om egna familjemedlemmar – både äldre och yngre – och kanske också i åtskilliga fall sidoinkomster, eller åtminstone minskade utgifter, genom fritidsverksamhet inom hantverk, trädgårdsodling och liknande – en utveckling som ju i viss utsträckning redan är på gång inom den ännu obeskattade och icke kriminaliserade delen av svenska folkets vardagsliv.

För mitt sätt att se har debatten om Sveriges framtid på ett olyckligt sätt kommit att handla om kärnkraften, när den borde handla om vad för slags samhälle och livsstilar, som är möjliga vid olika energibalanser, relativt oberoende av var energin kommer ifrån, eftersom den avgörande faktorn under överskådlig tid i alla fall kommer att vara oljan. Över vårt oljeberoende råder vi bara delvis själva: politiska förvecklingar och bristande valutatillgångar kan begränsa våra importmöjligheter. Dessutom har också oljan sin ekologi.

Vilket samhälle och vilka livsstilar vi än strävar efter – och en folkomröstning skulle kunna ge upplysning om det: det effektiva industrisamhället eller en mera pastoral landskapsbild med fåravel, hemslöjd och gammaldans – så tror jag att vårt behov av medborgare, utbildade inom naturvetenskap och teknik, kommer att bli mycket stort. I det ena fallet gäller det att i ett rasande tempo ta igen årtiondens försummelser i vårt land och erövra och befästa nya teknologier för att ersätta dem, som inte längre ger oss inkomster. I det andra fallet måste vi utveckla en billig, energiknapp teknologi för lokalsamhällen och enskilda för att kompensera bortfallet av många av de nyttigheter vi har i dag. TV:n och datorerna klarar sig förmodligen, men cykeln, hästskjutsen och vedeldningen kommer då att uppleva en renässans.

Det har så sakteliga börjat gå upp för somliga att vi nu har ett förtvivlat behov av bredd och intensitet inom vår naturvetenskapliga och tekniska utbildning och forskning. Om åtgärder för att möjliggöra detta har jag redan vid flera tillfällen vädjat här i kammaren, och sedan förra året har också framstående företrädare för socialdemokratin tagit ställning för att någonting måste göras, och göras nu. Jag ser nu lika litet som i våras inte någon anledning att polemisera mot detta: tvärtom, låt oss arbeta sida vid sida för att uppnå det, som måste göras. Just därför vill jag begagna tillfället att vädja till socialdemokraterna att ompröva en del av sina ideologiska föreställningar för att vi alla gemensamt skall kunna uppnå det vi eftersträvar och anser nödvändigt.

Redan under de första åren av framtidsstudiesekretariatets arbete tog man – liksom amerikanerna – upp begreppet "teknikvärdering" till debatt: att försöka analysera de sociala och psykologiska konsekvenserna av olika tekniska framsteg. Sedermera har begreppet vidgats – samma betraktelsesätt kan naturligtvis anläggas på många andra företeelser i samhällslivet. Nu talar man därför om "konsekvensanalys". Det har sagts om Dag Hammarskjöld att en av hans egenskaper var att – som en schackspelare – kunna förtuse drag och motdrag många led framåt och anpassa sitt handlande därefter. Det har förefallit mig som om man i det politiska handlandet i vårt land alltför mycket bortsett från de successiva följdverkningar, som uppstår genom att människor anpassar sig till – eller försöker undandra sig verkningarna av – medvetna förändringar av samhället.

Det är naturligt för en rörelse, som hämtat sin styrka ur massverkan, som känner sig hemma i kollektivet och som verkar för att avskaffa olikheter, att undervärdera enskilda personliga insatser, att bortförklara skillnader mellan goda och dåliga prestationer, att avskaffa belöningar för väl utfört arbete, däribland betyg – allt utifrån den föreställningen att det är nog för envar att veta med sig att ha gjort sitt bästa. Detta skulle också vara tillräckligt i den bästa av magister Pangloss alla världar, men det gäller nog inte i ett samhälle som vårt. Om vi ännu en gång skall lyckas få fram ny teknik och en genomgripande – gärna ekologiskt färgad – naturvetenskaplig kunskap hos svenska folket, så måste vi stimulera och belöna initiativ och förmåga på alla upptänkliga sätt. Det måste löna sig att arbeta, och det måste löna sig att göra mer än det vanliga.

Av en händelse föll häromdagen i mina händer en rapport om kinesisk forsknings- och utbildningspolitik efter Mao. Där kunde man bl. a. läsa att "det nu i kinesisk press alltmera talas om att det måste löna sig att arbeta". Det anses reaktionärt att ta avstånd från ackordslöner. Man lägger ökad vikt vid teoretiska förkunskaper för inträde vid högskolan. Man förordar nu "att personer med fackkunskaper måste ha ledningen över det vetenskapliga arbetet. Detta innebär att man tillbakavisar de Fyras tes att amatörer kan leda fackmän". Även i Sverige hade vi ett de Fyras gäng - och det är dess filosofi som har kommit till uttryck i den s. k. högskolereformen. Vad kineserna gjort är att de har dragit slutsatser ur sin egen konsekvensanalys. Vi måste också göra detta i fråga om skolan och högskolan. Vi måste ompröva alltför blögt

idealistiska trosartiklar i ljuset av de naturvetenskapliga linjernas förfall, den kvalitativt och kvantitativt otillfredsställande rekryteringen till de naturvetenskapliga fakulteterna och de tekniska högskolorna och den skrämmande nedgången av antalet forskarstuderande. Det kommer inte att flyga några stekta sparvar i munnen på svenskarna, om det här får fortsätta, hur många samhällsvetare som än kan få tillfälle att skriva stencilerna om det svenska välfärdens och den därmed förknippade svenska välfärdens nedgång och fall.

Herr talman! Jag har nu kommit rätt långt in på utbildningsministerns arbetsfält – ett fält som hittills varit helt reserverat för folkpartiet och annorlunda kommer det väl inte att bli för den närmaste tiden heller. Eftersom jag här har vädjat till socialdemokraterna vill jag ta ett steg närmare mitten och sluta med att vädja också till folkpartiet. Jag är tacksam för att Jan-Erik Wikström har tagit sig tid att komma hit.

Riksdagen har betrott UHÄ med att följa upp den högskolereform som sagda ämbete i så hög grad har bidragit att utforma, något som jag har varit – och fortfarande i princip är – skeptisk emot. Bl. a. har man studerat hur de s. k. planeringsberedningarna fungerar. Det är en i många avseenden skakande läsning. Sålunda tycks dessa beredningar, som till övervägande del består av lekmän – på kinesiska alltså: amatörer – ha fått för sig att de skall ”planera forskningen” i vårt land. Utbildningsministern och jag hade ett tankeutbyte om instruktionen för UHÄ i detta hänseende förra året, och vi blev till sist överens om att planera forskningen skulle nog inte UHÄ göra, men väl planera för att ge högskoleforskningen resurser.

Nu har regering och riksdag tillskapat en myndighet, som har till uppgift – och kanske också vissa förutsättningar – att planera för och samordna forskningen i Sverige, nämligen forskningsrådsnämnden, på engelska The Swedish Council for planning and co-ordination of research. Det torde vara ganska nödvändigt att regering och riksdag omgående skapar klarhet om vem som skall göra vad i det här sammanhanget – även om utbildningsministern och jag djupare sett nog är överens om att den sanna forskningen alltid bryter fram i egna fåror. Och medan jag är i farten, låt mig, herr talman, också till slut vädja om två andra åtgärder av vilka den högre utbildningen och forskningen är i trängande behov:

1. Återupprätta *fakulteterna* i deras ursprungliga skepnad, innan hela universitetet blivit ett Babels hus!

2. Lägg inte den medicinska forskningen i de filosofiska fakulteternas Prokrustessäng! Bryt ut den kliniska utbildningen och forskningen ur de konstruktioner som forskarutbildningsutredningen och lärtjänstutredningens byråkrater snickrat ihop, och ge en eller ett par personer, som representerar vad som i en tidigare valrörelse kallats ”erfarenhet och förnyelse”, i uppdrag att utan dröjsmål lägga fram vettiga förslag, där formerna får underkasta sig funktionen och inte tvärtom!

LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Inom den fackliga och politiska rörelsen har jag fått lära mig att det i demokratibegreppet ingår att lyssna på andra människor. I dag är det tredje gången förre industriministern Nils Åsling försvinner, när jag skulle vilja ställa några frågor till honom. Men Nils Åsling befinner sig kanske på sitt rum och har knäppt på den lilla lådan som gör att vi kan lyssna på debatterna. Kanske kan han springa ner och svara på de frågor jag nu tänkte ställa.

Han använder svepande formuleringar när det gäller varvsfrågan. Då Nils Åsling talar om att man skall styra över medel till andra näringar för alternativ produktion skulle jag vilja säga till honom: Tala om för de tusentals varvsarbetarna i Göteborg, Landskrona och Uddevalla vad det är för alternativ det handlar om! Det är det som varvsarbetarna och de andra som är beroende av dessa näringsgrenar vill ha reda på. Om man tycker att det är fel att satsa mer pengar i varvsnäringen, som folkpartiregeringen och även vi socialdemokrater har uttalat, måste man också tala om vad det är för alternativ som man har i bakfickan, men det gör inte herr Åsling.

Vad skall dessa tusentals varvsarbetare göra? Ja, vi vet ju att det tar många år innan man kan ställa om produktionen till annan verksamhet, och då är det naturligtvis nödvändigt att samhället ser till att dessa människor har arbete under omställningsperioden. Vi har från socialdemokratiskt håll flera gånger sagt att den angivna perioden inte kommer att räcka till.

Det gäller att hålla huvudet kallt och att se med optimism på framtiden, men om herr Åsling säger att omställningsperioden skall förkortas och talar om alternativ produktion, vore det också på sin plats att han redovisade vad det handlar om. Men det verkar ibland som om centerpartisterna är så upptagna av att lyssna på vad de själva säger att de inte är beredda att höra på vad andra har att anföra i olika sammanhang. Alla de tusentals varvsarbetare som berörs av de nuvarande svårigheterna och av de beslut som vi kommer att fatta här i riksdagen känner naturligtvis – i likhet med många andra människor i vårt samhälle – stark oro inför framtiden. Man funderar över hur det kommer att gå med jobben i framtiden och undrar hur det samhälle som våra barn växer upp i kommer att se ut. Andra frågor som människor ställer sig i sin vardag är: Kommer vi att kunna hushålla med de tillgångar som vi förfogar över? Kommer våra barn att drabbas av alkohol- och narkotikaberoende? Kommer de att kunna uppleva någon trygghet i framtiden?

Svaret på dessa frågor blir naturligtvis att det beror på vem som kommer att styra vår utveckling. Vi vet att, trots massiva insatser från den fackliga och politiska arbetarrörelsen, kapitalet har vuxit sig starkare och förmögenheterna blivit uppsamlade på ett fåtal händer. Detta kan vi från arbetarrörelsen naturligtvis inte acceptera i framtiden. Det finns egentligen enligt vårt sätt att se enbart en väg att gå i framtiden, och det handlar om att demokratins ideal måste prägla även det ekonomiska livet.

Därför kommer naturligtvis våra och människornas krav på att bli delaktiga i beslutsprocessen och i hela den demokratiska processen att vinna i framtiden. Därför kommer vi inom arbetarrörelsen självfallet att driva frågorna om löntagarfonder med stor kraft. Det handlar om att vi solidariskt

måste fördela lönerna på ett rättvist sätt och att vi måste motverka koncentration inom näringslivet, dvs. förmögenhetsbildning. Vi måste med hjälp av medägande också få ett inflytande över det ekonomiska livet.

Men den viktigaste förutsättningen för att vi skall klara vår framtid är naturligtvis att vi kan trygga kapitaltillväxten i vårt samhälle. Därför är det självklart att alla de människor som gör en insats i produktionen, oavsett om det är på varven, i textilfabriken eller på annat håll, skall ha del i makten över förmögenhetstillväxten inom sina företag. Det är nämligen det arbetande folket som är med och arbetar ihop de här frukterna, som vi måste vara med och dela. Därför är det ganska underligt att man från borgerligt håll, inte minst från centerpartiet med Thorbjörn Fälldin i spetsen, pratar om att nu gäller det att hålla vakt mot socialismen.

Vad är det då man egentligen vill åstadkomma? Är det ett samhälle som ytterligare präglas av egoism, att ungdomar blir utslagna, att människor blir beroende av alkohol, att människor blir utsparkade från industrierna och blir förtidspensionerade långt innan de över huvud taget har blivit gamla?

För oss betyder socialism omsorg och omtanke om varandra, att vi tillsammans är med och deltar i besluten, att vi tar ansvar för varandra och att vi utvecklar vårt samhälle så att vi inte behöver känna rädsla för varandra i våra bostadsområden, på gator och torg och var vi nu befinner oss.

Med hjälp av löntagarfonder skall vi bygga arbetsplatser, där människor känner det som en meningsfull uppgift att delta i produktionen och där man inte känner det som ett tvång att gå till arbetet utan upplever gemenskap och skaparglädje tillsammans med arbetskamrater. Det är bl. a. detta som löntagarfonder och utvecklingen av den ekonomiska demokratin handlar om. Det är min övertygelse att även om de borgerliga partierna kommer att försöka utmåla oss socialdemokrater såsom anhängare av ett system där ofrihet råder så kommer dessa tongångar inte att gå hem. Mot bakgrund av vår idétradition och våra andra traditioner kommer människor att förstå att den enda garantin för att vi skall kunna utveckla ett samhälle där människor känner meningsfullhet och där vi utvecklar demokrati på alla områden är socialdemokratin.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Energipolitiken vid skiljevägen, skulle jag vilja sätta som rubrik på mitt anförande.

Vi får bara 4 % av vår energi från kärnkraften och faktiskt, redan i dag, nästan dubbelt så mycket från biomassa – ved och lutar i massaindustrin.

I boken Sol eller uran har man visat att tekniken och ekonomin för förnybara energikällor är lättare att överblicka än för kärnkraften. Man måste göra fler djärva antaganden om framtida teknisk utveckling och lägre kostnader när det gäller ett Uransverige än för ett Solsverige.

Hela den argumentering som går ut på att vi i dag måste fortsätta investera i

kärnkraft därför att vi inte har något alternativ som är tillräckligt långt framme håller alltså inte.

Ju fler resurser vi binder i kärnkraften, desto svårare blir det att övergå till alternativa energikällor.

Ju mer vi gör oss beroende av energibäraren elektricitet för ändamål där man kunde använda energi av lägre kvalitet, desto svårare blir det att klara sig med förnybara energikällor.

Ju mer pengar vi satsar på kärnkraftsutbyggnad, desto mäktigare blir kraftindustrin och desto svårare får alternativen att göra sig gällande och desto svårare blir det att bygga upp ett demokratiskt energiförsörjningssystem.

Som energiexperter tycks bara elefterna räknas. Det har en historisk förklaring. Samhället började lägga sig i energipolitiken först i samband med vattenkraftsutbyggnaden – nämligen för att producera elektricitet – därför att det då var nödvändigt att skapa lagar och bestämmelser för att få den utbyggnaden till stånd. Oljan som bränsle däremot infördes i vårt land genom marknadskrafterna direkt.

Det är elefterter som har givit råd när samhället försökt orientera sig om energiframtiden, och beslutsunderlaget har därför kommit att i hög grad präglas av dessa experters önskan att vidareutveckla sin specialitet.

Statens vattenfallsverk, liksom tidigare det kommunal- och privatägda företaget Sydkraft, har med stor beslutsamhet nu engagerat sig i också den kommunala energiplaneringen. Jag hämtar följande uppgifter från en rapport som har utarbetats inom Vattenfall och som lämnades den 14 juni i år. Den bär beteckningen AO-BE/MW-2600 och heter Samarbete mellan Vattenfall och kommuner. Vattenfall planerar att avdela minst tio personer som på heltid skall arbeta för att ge kommunerna goda råd om hur de skall leva upp till lagen om kommunal energiplanering. I den mån Vattenfall kan dra nytta av kommunens beslut, dvs. i den mån kommunen går in för elektricitet som huvudsaklig energibärare, t. ex. elvärmda hus, kommer man att ge rabatt och kanske ställa upp med sin rådgivning helt gratis. Jag citerar direkt ett stycke från rapportens avsnitt om debiteringsprinciper: "Utgångspunkten för debitering av tjänsterna för kommunal energiplanering bör vara att en marknads- mässig prissättning baserad på självkostnadstäckning tillämpas. Avsteg från denna princip kan tänkas beroende på den nytta Vattenfall har av den kommunala energiplaneringen för den egna verksamheten.

--- Fördelarna ur företagets synvinkel uppväger gott och väl de kostnader Vattenfall åsamkas av verksamheten, varför Vattenfalls tjänster i kommunal energiplanering bör kunna erbjudas kommunerna utan ersättning. ---

Kostnaderna för externa konsulter – andra konsultbyråer kan alltså tänkas få en chans – bör delas mellan inblandade parter, förutsatt att Vattenfall får inflytande över styrningen och utvärderingen av konsultinsatserna".

Målmedvetenheten hos våra mäktiga kraftföretag är stor. Man vet precis vad man vill: göra oss alltmer beroende av elektricitet. Och man vet varifrån elektriciteten skall komma: kärnkraft, först lättvattenreaktorer och sedan brytareaktorer.

Nr 23

Torsdagen den
26 oktober 1978

---

*Allmänpolitisk
debatt*

Men vem ger kommunerna kostnadsfria eller rabatterade råd för en mer allsidig energiplanering? Vattenfalls specialkunskaper ligger ju inom elområdet.

Olof Johansson har tidigare i denna debatt visat att det är nu vi måste göra ett vägval i energifrågan.

Vi befinner oss nu i Oljesverige, med 70 % av energin från fossila bränslen. De allvarligaste miljöproblemen med olja kommer från bilavgaser. Bensinen bör snart kunna ersättas med metanol, och därigenom kan man undanröja miljöproblemen. Det går också att rena oljan för kraftproduktion med nu känd teknik. Ändå är vi överens om att det är önskvärt att minska vårt oljeberoende, det finns inga delade meningar mellan partierna om den saken.

Hushållning, dvs. klokare användning av energiresurser, är den bästa energiinvesteringen. De satsningar som hittills gjorts har kraftigt minskat behovet av att köpa energi. Vi kan i dag producera mer elektricitet än vad som efterfrågas. Det är alltså ett ovanligt lämpligt tillfälle att börja byta energisystem och målmedvetet gå in för Solsverige.

Men organisationen i landet på energiområdet strävar kraftfullt mot Uransverige, mot att göra oss allt mer beroende av kärnkraft också för sådana ändamål där energi av lägre kvalitet är lämpligare, t.ex. husuppvärmning.

Det finns nu ett starkt behov, både hos kraftindustri och hos politiker inom de andra partierna, av att lugna ned energidebatten. Man vill bagatellisera beslutens betydelse för att ostört kunna gå vidare mot Uransverige. Man talar inom kraftindustrin om en acceptansgräns. Ett beslut i taget lirkar oss fram på den väg vi inte vill gå – och folk vänjer sig och resignerar. Ett beslut om pengar till Forsmark 3 är det enda kraftindustrin nu behöver för att fortsätta som man tänkt sig mot allt större kärnkraftsberoende. Därför går gränsen mellan Solsverige och Uransverige i dag vid Forsmark 3. Vi kommer aldrig att få ta ställning till hela frågan, så länge det finns en opinion mot kärnkraften. Man aktar sig för att beskriva vad man egentligen är på färd mot. Man ser bara till att de nödvändiga besluten fattas successivt. Det har kallats för dragkedjeprincipen. Vi låses successivt vid ett system som vi aldrig har valt.

Det är nu nödvändigt att skapa nya organisationsformer för energiförsörjningen, om vi inte skall låsa oss helt för Uransverige. Institutionella och organisatoriska faktorer måste anpassas efter Solsverige. Taxor, finansieringsformer, tekniska bestämmelser, regler för inkoppling, statlig upphandling, bestämmelser för distributionen etc. måste förändras. Det är alltså mer en fråga om organisation än om teknik.

Man talar om människors oro, och man har anslagit en milt överseende ton. Oron kommer att försvinna när fakta uppdragas, säger man. Det är i själva verket tvärtom.

Riskerna med kärnkraften har underskattats. Ju mer vi lär oss om kärnkraften desto mindre vill vi ha den. Energikommissionen hann inte i lugn och ro smälta de nya rön som dess expertgrupp för säkerhet och miljö kom fram till.

Några exempel: Tungmetallproblemen vid fullutvinning av skiffer, t. ex. i

Ranstad, är allvarligare än vid ett stort kolprogram i landet. Vi får alltså mer tungmetaller om vi bryter skiffern än om vi eldar med kol för fullt. Den informationen har inte, vad jag vet, kommit fram särskilt kraftfullt. Skifferresterna utgör förmodligen ett allvarligt strålningsproblem för all framtid, ett problem som begränsar användningen av områden som man försökt återställa efter brytningen. Men allvarligast kanske: Sannolikheten för att en stor reaktorolycka skall inträffa kan inte meningsfullt beräknas, men professor Rasmussen bekräftade inför energikommissionen att det finns mellan 1 och 10 % risk att en stor olycka inträffar, om man fortsätter med 1975 års energipolitiska beslut om kärnkraften i 15 år till. Man måste räkna med att en tredjedel av sådana olyckor skulle innebära att tusentals kvadratkilometer beläggs med radioaktivt stoft som gör det nödvändigt att överge området. Avgiftning av området är inte praktiskt möjlig. Stora delar av vårt land kanske alltså måste utrymmas, om en sådan här olycka inträffar.

Avfallsfrågan är inte ens tekniskt löst. Kraftindustrin har också klart demonstrerat i sitt KBS-projekt att man tänker övervältra kostnader, problem och risker på kommande generationer. Innan ett slutförvar ens beräknas påbörjas har det förflutit minst 40 år, och då är alla vi antingen döda eller pensionerade.

Man försöker alltså undanröja människors oro – inte genom att ta bort det vi har all anledning att vara oroliga för utan genom att snacka bort oss, få oss att ge upp och så småningom anpassa oss. Det har hänt förr att människor anpassat sig till ohyggligheter.

De som får klart för sig vad kärnkraft innebär vill inte ha kärnkraft, om de inte är bundna till kärnkraften för sin försörjning. Många fruktar att vi inte klarar oss utan kärnkraft utan risk för sysselsättning, kaos i samhället och energibrist. Det är nu klart visat genom statliga utredningar att det inte finns skäl för en sådan fruktan ur energisynpunkt. Å andra sidan finns det krafter i vårt land som är mäktiga nog att ställa till med kaos och arbetslöshet. Kommer de att göra det om vi lyckas avskaffa kärnkraften, därför att de inte får sin vilja fram?

Energikommissionen har klart visat att man kan avveckla all kärnkraft till 1990 med fler människor sysselsatta inom energisektorn, med obetydligt mer olja och med något lägre ökning i standardhöjningen – observera lägre ökning i standardhöjningen, det är inte fråga om någon standardsänkning – än om man fortsätter bygga ut kärnkraft. Det finns alltså inga sakliga argument för kärnkraft. De förnybara energikällorna används och kan öka i användning redan i dag och kommer självfallet att bli allt bättre ju mer våra tekniker får i uppdrag att utveckla dem. Patenten ligger och väntar på att sätta i gång ny produktion.

Vårt 70-procentiga oljeberoende vill vi alla avveckla. Ju dyrare och ju knappare oljan blir, desto fortare kommer de förnybara alternativen att bli efterfrågade, om inte kraftindustrin lyckas i sin strävan att ersätta oljan med el.

Kärnkraften var ett stort misstag. Det gäller att inte binda mera resurser till den, och det gäller att börja avvecklingen.

I detta anförande instämde Sture Korpås (c).

ÅKE GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Häromdagen satt jag i allsköns ro och läste Facklära- ren, Svenska facklärarförbundets tidskrift. Jag fastnade för en artikel som skildrade den svenska skoldebatten från engelsk horisont. I England införde man visserligen grundskolan 1944, men den är ännu inte till fullo genomförd och tycks inte bli det heller. Bara 80 % av eleverna går i grundskolan. 14 % går i de gamla läroverken, och 6 % i de dyra privatskolorna.

Jag gjorde omedelbart två reflexioner medan jag läste. Det första som slog mig var hur oerhört lika grundskolan i England 1944 och SIA-skolan i Sverige 1978 måste ha haft det. Med alla till buds stående medel har de besuttna lyckats fördröja utvecklingen i båda fallen. I England under snart 35 år, i Sverige förhoppningsvis inte längre än till nästa val.

Den andra tanken var att skoldebatten i England under alla dessa år gällt precis samma ämne som debatten i Sverige sedan valet 1976 – frågan om vi satsar för litet på begåvningarna. Tidningar som Veckans Affärer, Vecko- journalen och Svenska Dagbladet antyder i den ena artikeln efter den andra att många svenskar är litet avundsjuka på Englands segregerade skolsys- tem.

Jag citerar ur Facklära- ren:

”Vi var många som i vår enfald trodde att Sverige hade passerat detta utvecklingsstadium. Att Sverige hade nått politisk enighet åtminstone om utbildningsstrukturen inom det obligatoriska skolväsendet. Att det var innehållet i utbildningen man ville diskutera och förändra och förhopp- ningsvis alltid skulle komma att göra eftersom samhället och därmed också skolan är föränderlig.

Vi var många som trodde att utbildningsklimatet i Sverige aldrig skulle bli så konservativt igen att man på allvar diskuterar att återinföra privilegier som det har tagit så lång tid att göra sig av med. Men det är märkligt hur snabbt det politiska klimatet kan förändras.”

Ja, det är i sanning märkligt. På en punkt har artikelförfattaren fel: den politiska enighet om utbildningsstrukturen som hon talar om är inte fullständig. Moderata samlingspartiet har i den ena reformen efter den andra markerat sin högerprofil på ett väl påtagligt sätt. Därför var det en stor olycka för det svenska samhället att skolministerposten fick besättas av moderata samlingspartiet.

Även från utbildningssynpunkt är det intressant att granska regeringsför- klaringarna från 1976 och oktober 1978 och den folkpartistiska regeringens. Det är inte bara antalet ord som minskat – det har också innehållet när det gäller utbildningspolitiken. När trepartiregeringen tillträdde 1976 hette det:

”Reformpolitiken på skolans område förs vidare. Den skall syfta till en god

utbildning anpassad till elevernas anlag och intressen. Små skolenheter och mindre klasser eftersträvas.”

Innan denna regering avgick hann den lämna en regeringsförklaring, där det om utbildning stod följande:

”Som ett led i reformeringen av skolans inre arbete kommer elevernas och föräldrarnas medinflytande i det lokala skolarbetet att förstärkas. Förslag läggs fram om ny läroplan för grundskolan samt om reformering av betygssystemet i grundskolan och gymnasieskolan.”

Under dessa två år har inget enda förslag framlagts, som skulle innebära mindre skolenheter och mindre klasser. I en interpellationsdebatt i våras sade dåvarande skolministern apropå mitt påpekande att inget gjorts på denna punkt:

”Skulle inte herr Gillström kunna vänta med att bedöma vad denna regering har åstadkommit på skolans område i förhållande till regeringsförklaringen till åtminstone nästa vår, så att vi får litet tid på oss.”

Nåväl, som tur var hann trepartiregeringen göra sin regeringsförklaring innan den gick, så avsikten t. o. m. nästa vår hann avslöjas. Det borde ha stått något om förslag i denna fråga, men som jag nyss citerat gjorde det inte det. Jag har tidigare i debatt sagt att det kanske inte är bästa vägen att gå fram med hänsyn till att kostnaderna för en *verkningsfull* sänkning av elevantalet i klasserna är *mycket* stora. SIA-modellen med flexibla grupperingar bör ge ganska bra resultat utan större extra kostnader.

Den nya regeringsförklaringen säger kort och gott: ”Arbetet för en bättre skola skall gå vidare.” Den programförklaringen är heltäckande; säg det parti som inte kan ställa upp på detta!

Det skall dock bli intressant att se vad regeringen kommer med. Det kanske kan finnas anledning för Birgit Rodhe att läsa interpellationsdebatten från den 16 maj i år. Jag skall inte trötta kammaren med att räkna upp de insatser som vi skulle ha haft att räkna med, om regeringen Fälldin suttit kvar. Men alla dessa insatser kan gladeligen inordnas under rubriken ”Arbete för en bättre skola” – i varje fall så länge de inte innebär nivågruppering och vidgad satsning på de s. k. begåvningarna, vilket tycktes ha högsta prioritet hos den avgående ministären.

När det gäller nivågruppering tycks man t. o. m. ha lyckats med att få in den i nya skolförordningen. På annat sätt går det näppeligen att tolka 5 kap. 14 §:

”Elever på samma färdighets- och prestationsnivå får för viss färdighets- och tränings- sammanföras i en grupp enligt föreskrifter som regeringen meddelar särskilt.”

På den punkten bör den nya regeringen göra allt för att undvika denna form av social skiktning av elever.

På en punkt har den nya regeringen uttryckt sig ganska klart, och det gäller forsknings- och utvecklingsarbetet. Det utgör grunden för att skapa en bättre skola. Där står:

”Ett ökat stöd bör ges till forskning och utveckling. Det har stor betydelse för framtidskridandet och för vitaliteten i samhället.”

Jag hoppas att det inte bara är teknisk forskning som avses. Men man får sina misstankar, när man hör propåer om nedskurna anslag till det pedagogiska forsknings- och utvecklingsarbetet. I årets budget har skett en nedskärning med ca 10 %, och den trenden lär fortsätta för nästa år. Forskarna börjar kalla budgetposten "avvecklingsanslag". SÖ:s planeringsråd har t. o. m. efter information om det sannolika budgetutfallet i skrivelse framfört sin oro över möjligheterna att vidmakthålla en pedagogisk forsknings- och utvecklingsverksamhet till stöd för skolutvecklingen i landet. De tre professorerna skriver:

"Oavsett vilket det slutliga utfallet blir måste de uppgifter vi erhållit tydas så att SÖ:s reservationsanslag för pedagogiskt utvecklingsarbete kommer att reduceras inte bara i fast penningvärde utan också i nominellt belopp. Detta är anmärkningsvärt i ett läge när medverkan av alla goda krafter torde behövas för att lösa skolans problem."

Det är troligt att ca 10 % av institutionernas forskare måste sägas upp, vilket rimmar illa med regeringsförklaringens ord om att ett ökat stöd bör ges till forskningen. Avses därmed också den pedagogiska forskningen?

Birgit Rodhe har själv tillhört pedagogiska nämnden på den tiden då anslagen årligen höjdes, mellan 1971 och 1975. Med det intresse hon då visade för denna viktiga del av utbildningen i landet borde det inte vara svårt att justera forsknings- och utvecklingsanslaget uppåt.

Det var intressant att ta del av det inlägg i debatten som förra skolministern Britt Mogård gjorde i går. Det gick helt i linje med hur jag i det här inlägget karakteriserat utbildningspolitiken under trepartiregeringen. Det var ett försvar för utbildningen av barn till människor som har det gott ställt i vårt samhälle. Inte ett ord om elever med skolsvårigheter. Läroplansförslaget kritiserades bl. a. för att valfriheten inte anses bli tillräckligt stor. Det kallas "diffust jämlikhetstänkande och oförståelse för andra än teoretiskt lagda". Det är inte omtanken om dessa som driver fram dessa dunkla argument, utan det är en vilja att ge möjlighet att differentiera grundskolan – att sälla agnarna från vetet. Det är den gamla vanliga högerpolitiken, nu inlindad i något slags omtanke om de svaga.

Vad värre är: Förra skolministern har i läroplansförslaget inte upptäckt SÖ:s synpunkter på basfärdigheter. Det är bara det, att basfärdigheter inte enbart gäller att kunna läsa, skriva och räkna, som högerpolitiker menar, utan det gäller en träning av långt bredare omfattning för att över huvud taget bli en god medborgare i ett alltmer komplicerat samhälle. Men den senare delen tränar naturligtvis elever med goda och ekonomiskt säkra hemförhållanden redan i hemmiljö, så varför bekymra sig om att de andra får något mer än läsa, skriva och räkna?

I vanlig ordning talas om flexibla elevgrupperingar, och för den oinvigde låter det bra. Men nämner man det vid dess rätta namn – nivågruppering – så förstår var och en att Britt Mogård är rädd för att den möjligheten sjabbas bort. De studiebegåvade får också några ord med: "De med goda förutsättningar för studier får inte tillåtas att lata sig genom skolan."

Det finns inget belägg för att det är så. Snarare visar den internationella

jämförelsen mellan ett 20-tal länder att Sverige hävdar sig mycket fint även mot länder som enbart satsar på de s. k. begåvningarna. Att Britt Mogård åter slår ett slag för betygen i grundskolan är väl naturligt. På den punkten hoppas jag efterträdaren lyssnar mer på folkpartiets ungdomsförbunds synpunkter, framförda i senaste numret av Vuxenskolans Impuls.

Men allra intressantast är Britt Mogårds upplysning att det skulle finnas en proposition färdig om de s. k. skolnämnderna. Jag har kontrollerat uppgiften och fått upplysningen att någon sådan proposition inte finns att lägga fram – om nu den nya skolministern skulle frestas. Hur skulle det vara möjligt för övrigt att ha lämnat denna i oktober, när förhandlingar med personalorganisationerna ännu inte hade förts då trepartiregeringen lämnade in?

Jag skall inte kommentera hennes synpunkter på de privata skolorna – högerens inflytande på dessa måste väl vara över för gott nu. Att hon avslutningsvis tar åt sig äran av reformer på skolledarområdet, vilka beställts av riksdagen redan i SIA-besluten under socialdemokratisk regering, är väl bara ett uttryck för att det är svårt finna någon del i utbildningspolitiken under Britt Mogårds tid som hon kan ha egen ära av. Det är en tid som vi med det snaraste glömmet för att jobba vidare för en bättre utbildning.

Låt mig slutligen återgå till vad jag inledningsvis sade. T. o. m. i England tycker man att de två senaste åren betytt konservativ skolpolitik i Sverige. Nu gäller det för folkpartiet att visa om den trenden skall fortsätta. I utbildningsfrågor har socialdemokratin och folkpartiet stått varandra ganska nära. För inget av partierna har valet mellan ökad satsning på begåvningar eller elever med skolsvårigheter varit särskilt svårt. När nu folkpartiet har kommit från den black om foten som de högerorienterade krafterna i regeringen Fälldin utgjorde, är det dags att vrida utbildningspolitiken rätt igen.

Herr talman! Nu väntar vi att SIA-skolan kommer med snabbhet efter en ack så knagglig början.

BO TURESSON (m):

Herr talman! I går kväll hann jag tyvärr inte fullfölja mitt anförande inom den utmäta tidsramen. För att få tillfälle att till kammarens protokoll inläsa ytterligare några trafikpolitiska tankar har jag nu begärt ordet.

Det bör enligt min mening allvarligt övervägas om inte ett flertal statliga trafikorgan kan slås samman till ett för att öka möjligheterna till en helhetssyn. En väsentlig uppgift för ett sådant organ bör vara att följa utvecklings- och forskningsarbetet på trafikförsörjningsområdet.

Under en följd av år har de anslag som kunnat utverkas till vägbyggande och vägunderhåll varit otillräckliga. Vad vägbyggandet beträffar har emellertid de extra anslagen av beredskapskaraktär varit av betydande storlek – under de senaste två åren större än de ordinarie anslagen i vägverkets budget. Med hänsyn till vägverkets planeringsmöjligheter är det emellertid önskvärt och motiverat att föra över en del av beredskapsmedlen – förslagsvis 200 à 300 milj. kr. – från beredskapsstat till vägverkets byggnadsanslag. Dessa medels användning bör geografiskt bestämmas med hänsyn till arbetsmarknadsläget.

Av stor betydelse för den svenska anläggningsindustrins möjligheter att få entreprenadarbeten i andra länder är omfattningen av dess väg- och brobyggnadsverksamhet i hemlandet. Tyvärr har denna minskat avsevärt under en lång följd av år. I stället har vägverkets egenregiarbeten ökat i oroande grad. Denna tendens måste brytas, om den viktiga del av de svenska exportnäringarna som byggnads- och anläggningsverksamheten utgör skall kunna fortleva och vidareutvecklas. Ett steg har tagits i den riktningen.

Av vad jag här har sagt – i går och i dag – torde framgå att på trafikpolitikens och angränsande områden finns många för allmänheten angelägna och för samhällets makthavare svårbemästrade problem att lösa. Regeringens förslag till lösningar av dessa kommer att följas med stor uppmärksamhet av oppositionen i denna riksdag.

GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Den allmänpolitiska debatten är som en diversehandel eller auktionskammare. Utbudet blandas. Kundernas behov och intressen växlar från än det ena än det andra.

Min avsikt var att i debatten lyfta fram några frågor som berör mitt utskotts, kulturutskottets, verksamhetsområde, men som debatten utvecklats finner jag det nödvändigt att ta tillfället i akt för att föra fram några av de akuta problem som speciellt berör befolkningen i mitt hemlän.

Att döma av Nils G. Åslings inlägg i dagens debatt är det troligt att han skulle beteckna mitt inlägg som bypolitiskt, men jag tror att vi politiker måste ta allvarligt på de problem som rör de människor vi representerar.

Problemen vad gäller sysselsättning och näringsliv hopar sig. Medan den borgerliga regeringen, både den gamla och den nya, talar om att den är på väg att lösa näringslivets problem, så drabbas allt fler människor av arbetslöshet. Medan Gösta Bohman, Thorbjörn Fälldin och Ola Ullsten i olika tonarter sjunger på temat Vi klarade krisen, nås allt fler arbetare och tjänstemän av bud om förestående inskränkningar, friställningar och avskedanden. Människorna i Västerbotten kan inte i de borgerliga partiernas beskrivningar känna igen sin egen vardag.

Jag måste här få säga att oron inför framtiden är stor i mitt län. En tidigare gynnsam regional utveckling har vänt och är på väg mot en avveckling. De svåra problem som redan för några år sedan drabbade Norrbotten tycks med en obetvingslig kraft nu tränga in över Västerbotten.

I den allmänpolitiska debatten för ett år sedan nödgades jag konstatera att samtidigt som den statliga regionalpolitiken förlorat sin kraft hade de borgerliga riksdagsledamöterna från länet förlorat sin talförmåga. Deras krav hade tystnat. Den borgerligt dominerade länspressen underlät att kritiskt granska den borgerliga politiken. Detta omdöme gäller också i dag.

Rune Ångström deltog i debatten i går. Jag väntade mig att han då skulle ha något att säga. För ett år sedan öppnade han ett åtgärds paket inför massmedias beundrande blickar. Såvitt jag vet har detta ännu inte gett Västerbotten ett enda nytt jobb.

I gårdagens debatt hade Rune Ångström ingenting att säga om åtgärder i

vårt krisdrabbade län. I stället valde han att hålla en provpredikan för att bevisa sin sakkunskap i idrottsfrågor. Parentetiskt vill jag säga att idrottsrörelsen hade varit mer betjänt av ett bifall till det socialdemokratiska kravet på ökade resurser till rörelsen. Den besitter nödig sakkunskap, men den är faktiskt i behov av ökade ekonomiska resurser.

Jag tvingas således än en gång konstatera att de borgerliga kollegerna inte ställer några krav på den borgerliga regeringen när det gäller åtgärder i vårt län.

Om två månader stängs fabriksportarna vid Algots anläggningar i Skellefteå och Lycksele. De stora ansträngningar som de anställda har gjort för att få fortsätta med en alternativ produktion har inte rönt något stöd från ägarnas, dvs. Statsföretags, sida. Inte heller regeringen har velat ge de anställda sitt stöd. Trots upprepade vädjanden till förre industriministern Åsling har ingen förlängd nådatid erbjudits. Det socialdemokratiska kravet på att inga avskedanden skall få ske har avvisats av en enig borgerlighet här i riksdagen. Dessa borgerliga politiker har inte vare sig i riksdagen eller i andra sammanhang visat några ansträngningar för att hitta alternativ produktion.

Får jag framföra ännu en vädjan – nu till den nye industriministern. Ge de anställda vid Algots en chans till! Låt oss åtminstone få en förlängd tid för att kunna finna en alternativ produktion och kanske en annan företagskonstruktion! De två månaderna fram till årsskiftet är på tok för kort tid.

Jag har här i min hand en broschyr som de Algotsanställda har utformat. Den skildrar hur det känns, hur man upplever det att bli friställd. Broschyren har rubriken "Din tur nästa gång".

Om den nye industriministern i den provisoriska regeringen hade varit här, skulle jag ha bett att få överlämna den broschyren till honom.

En annan fråga som har fått människorna att ifrågasätta regeringens vilja är behandlingen av det s. k. Vindelälvspaketet. Det åtgärdsprogrammet har nu bollats i regeringen i två år. En rad statsråd i den numera spruckna regeringen gjorde uttalanden och utfästelser, men ingenting hände. Det påstods att en proposition var färdigskriven redan i våras. Jan-Ivan Nilsson, som länsrepresentant för centern i arbetsmarknadsutskottet, lovade att propositionen skulle komma under hösten. Nu faller redan snö över Vindelådalen. Ingen proposition har kommit. Den finns inte med på förteckningen över utlovade propositioner. Den fråga om åtgärder i Vindelådalen som jag ställde här i kammaren för en månad sedan är obesvarad. Jag väntar på svar och undrar: Vad väntar regeringen på?

Jag har här kort berört ett par konkreta och akuta sysselsättningsfrågor. Frågor av mera övergripande näringspolitisk karaktär i Norrlandslänen gäller malmen och skogen. Här krävs det nu skyndsamma aktiva insatser för att trygga för vårt näringsliv väsentliga råvarubehov och slå vakt om sysselsättningsstillfällena.

De regionalpolitiska instrumenten måste återigen sättas i funktion. Den borgerliga regeringen har successivt strött ut stödinsatserna över hela landet, och prioriteringen av stödområdet har blivit allt svagare. Den senaste insatsen

i det avseendet var avskaffandet av arbetsgivaravgiften. Tidigare hävdade de borgerliga partierna att det inre stödområdet behövde prioriteras genom en lägre arbetsgivaravgift än övriga landet. När man nu skryter med att ha sänkt arbetsgivaravgift glömmar man medvetet att tala om att man samtidigt har suddat ut prioriteringen av det inre stödområdet också i detta avseende.

Avslutningsvis: Vi behöver nu snabbt en ny aktivare näringspolitik och en pånyttfödd regionalpolitik.

I detta anförande instämde Hagar Normark (s).

RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Social nedrustning är ett uttryck som användes flitigt av socialdemokraterna under den förra valrörelsen, under den här tvåårsperioden och även här i denna allmänpolitiska debatt. Det går dock inte nu längre att med trovärdighet hävda att en social nedrustning skulle ha skett. De två gångna åren visar att vi i regeringsställning har gjort betydande insatser på angelägna områden. Tryggheten för alla generationer och grupper har stått i centrum för den politik som vi har fört. Det har varit och kommer att vara den viktigaste grundstenen i centerns socialpolitik. Det innebär att vi arbetar för att skapa ett samhälle där alla kan känna en grundläggande känslomässig trygghet, där gemenskap, personligt engagemang och ansvarstagande stimuleras och där alla är garanterade en ekonomisk grundtrygghet. Livsmiljön måste anpassas efter människors förutsättningar och grundläggande behov.

Under alltför många år har en bristfällig samhällsplanering fått framkalla och förstärka sociala problem. En bristande förmåga att betrakta människans situation i en helhetssyn och i stället sätta ekonomiska och tekniska mål först har bidragit till detta.

Under 1960-talet byggdes alltså det koncentrationssamhälle vars utslagningmekanismer vi i dag får ta konsekvenserna av. Det var socialdemokraterna som svarade för att det samhället byggdes, men det skedde hand i hand med storkapitalets intresse, under livligt påhejande av moderater och folkpartister. Då – liksom nu – var det centern som varnade för konsekvenserna. Då – liksom nu – var det centern som förde debatten om vilket samhälle vi vill ha i framtiden att leva i för oss, för våra barn och för de kommande generationerna.

Att döma av de uttalanden Olof Palme gjorde under den socialpolitiska debatten på den socialdemokratiska kongressen, och också här i den allmänpolitiska debatten, har han emellertid börjat inse att det samhälle han varit med om att bygga har stora brister. Jag citerar Olof Palme från socialdemokratiska kongressen (enligt en tidningsuppgift):

”I våra enorma ansträngningar att bygga landet, utveckla välfärden, och värna om den sociala tryggheten kanske vi försummade en del. Så blev en del bostadsmiljöer sämre än vi avsåg, så uteblev en del nödvändiga krafttag mot bostadssegregationen, så fick några flyttlass i onödan rulla söderut och några familjer fick börja om som främlingar i en ny miljö.”

Jag tänker inte motsäga Olof Palme i hans beskrivning. Jag tänker bara tillägga att det var inte fråga om *några* flyttlass i onödan, *några* människor som blev främlingar. Det var hundratals, tusentals människor som utan att själva nämnvärt kunna påverka sin situation tvingades till uppbrott.

Trots att ett ökat ekonomiskt välstånd byggdes upp har den del av den sociala välfärden som ligger i den känslomässiga tryggheten, livskvaliteten, minskat för många människor.

Man klarar inte av att ta ansvar för och visa solidaritet med medmänniskor. Ett sådant samhälle leder till fler utslagna, nya sociala problem och flykt in i missbruk av olika slag.

I dag märker vi att vad människor söker efter, det är inte enbart materiella ting. Vi måste bygga ett samhälle med god livskvalitet där sociala aspekter redan från början har sin givna plats i samhällets planering. Då först kan vi förebygga de sociala problemen. I dag måste vi ägna oss åt att avhjälpa brister som skapats genom felgrepp i 1960-talets planering.

Socialpolitik är inget avgränsat område. Tvärtom – de socialpolitiska frågorna är i högsta grad heltäckande och rör i själva verket människans hela livssituation. Därför är det viktigt att sätta in frågorna i sitt sammanhang och betona helheten, samtidigt som de särskilda frågorna var för sig kräver största uppmärksamhet. Jag skall här kortfattat ta upp tre av dessa områden – familjepolitiken, missbruksproblemen och äldrefrågorna.

När vi väljer handlingslinje inom familjepolitiken måste vårt mål vara att samhällsstödet skall byggas ut utifrån barnens situation och behov. Vi måste välja vägar som ger möjlighet till ökad kontakt mellan barn och föräldrar, ökad kontakt mellan generationerna, ökad gemenskap och trygghet och ökad jämställdhet.

De vägar vi har valt för oss i den riktningen. Föräldraförsäkringen har byggts ut med två månader. Ledighetslagen har beslutats. Nästa steg måste nu vara att fortsätta utbyggnaden av vårdnadsbidraget så som var planerat – en utbyggnad enligt nionde månadens konstruktion, dvs. med samma belopp oavsett inkomst. Därmed ger vi möjligheter till kompensation för dem som minskar sin arbetsinsats från åtta till sex timmar per dag.

Samtidigt måste fullföljandet av barnomsorgens utbyggnad fortsätta liksom de inledda förberedelserna för en fortsatt utbyggnad av barnomsorgen under perioden 1981–1986.

Jag hade inte tillfälle att gå in i debatten i dag, men Mats Hellström gjorde några påhopp mot mig och ville påstå att vi inte haft några kontakter med Kommunförbundet om barnomsorgens utbyggnad.

Jag tolkar Mats Hellströms påhopp som en stor besvikelse från hans sida över att barnomsorgsutbyggnaden blev annan än vad han hade räknat med. Nu saknar han argument och gör då sådana påhopp.

Jag kan bara tala om att vi har haft regelbundna överläggningar med Kommunförbundet om den situation vi har när det gäller utvecklingen av barnomsorgsutbyggnaden, liksom om den utbyggnad som skall ske efter 1981. För femårsperioden har kommunerna sedan sammanlagt planerat för daghem och familjedaghem med drygt 120 000 platser.

Olof Palme talade i går om en svångremspolitik som drabbat barnfamiljerna. Det är inte riktigt sant. Den tidigare trepartiregeringen har lagt fram förslag till förbättringar för barnfamiljerna – förslag som skall ge föräldrarna ökad valfrihet och barnen möjlighet till goda uppväxtvillkor.

Barnbidraget har höjts vid två tillfällen, från 1 800 kr. per år till 2 260 kr. Det skulle bli en höjning nästa år, och det är bra att den nya regeringen fullföljer vad som var planerat och kommer med förslag om detta. I oktober 1976 var barnbidraget 17,3 % av basbeloppet. I dag utgör barnbidraget 17,9 % av basbeloppet.

Jag kan också nämna att samhällets totala utgifter för familjer och barn, dvs. såväl direkta ekonomiska insatser som serviceinsatser, från 1976 till 1978 ökat från 13 430 milj. kr. till 16 900 milj. kr., dvs. med 3 470 milj. kr. I procent räknat har det ekonomiska stödet och servicen till barnfamiljerna ökat med 25,8 %.

Ser man på det direkta ekonomiska stödet – barnbidrag, bostadstillägg, barnpensioner, bidragsförskott, föräldrapenning – finner man att det från 1976 till 1978 ökat med 26,2 %.

Goda uppväxtmiljöer för barnen skapar grunden till den trygghet som är en viktig komponent för att man i ungdomsåren skall undgå att dras in i problem med missbruk av olika slag. Tillgång till meningsfullt arbete är en annan sådan mycket viktig komponent.

Alkoholmissbruket är vårt lands största sociala och socialmedicinska fråga. Ett annat stort problem, om än inte lika omfattande, är narkotikamissbruket.

Inom loppet av ett år fick riksdagen ta ställning till två stora program med åtgärder mot missbruksproblemen i samhället. Socialstyrelsen och socialdepartementet har nu övertagit ansvaret för samhällets alkoholpolitik och inte bara för vårdfrågorna. Jag betraktar alkohollnämnden – knuten till socialstyrelsen – som en mycket viktig funktion i det alkoholpolitiska arbetet, därför att i nämnden finns hela Folkrorelsesverige representerat.

Detta är en milstolpe i svensk alkoholpolitik. Genom folkrorelsernas representation är vi alla engagerade, och jag förutsätter att alla tar sin uppgift på allvar.

Kampen mot narkotikan måste föras på bred front. Det är nödvändigt att de åtgärder som beslutats och igångsatts inom det narkotikapolitiska programmet följs upp av kommuner och landsting till verkningsfulla insatser. Inledningen har därmed gjorts till en narkotikapolitik, vars syfte är att eliminera det missbruk som ödelägger många människors liv, leder till brottslighet och rycker undan möjligheterna till en meningsfull tillvaro för många människor. Det är också nödvändigt att den nya regeringen fullföljer de satsningar som var planerade när det gäller både narkotikaområdet och alkoholpolitikens område.

Ett annat viktigt område är omsorgerna om de äldre.

Samtidigt som antalet pensionärer ökar inträder också en förskjutning mot högre åldrar. Vid sekelskiftet kommer det att finnas ca 150 000 fler personer som är 80 år och äldre än vad fallet var 1975.

Klart är att vi har noggranna prioriteringar att göra när vi skall ta ställning till hur vi skall kunna ge våra äldre god och riktig omvårdnad i en situation med en ökande andel äldre i befolkningen. Vi måste därför skjuta planeringen av omsorgerna om pensionärerna i förgrunden. Vi kommer annars att möta ytterst stora svårigheter att genomföra de åtgärder som krävs för att ge ett ökande antal äldre goda och rättvisa villkor.

I valrörelsen 1976 gick socialdemokraterna ut och förespeglade pensionärerna att deras trygghet skulle stå på spel om, som det hette, borgarna kom till makten. Vad har hänt med pensionerna sedan dess? Det ekonomiska stödet till pensionärerna har ökat. Pensionerna har höjts i takt med prisutvecklingen, och pensionstillskotten har inneburit standardhöjningar. Under tiden oktober 1976–oktober 1978 har en ensam pensionär, som har fullt pensions-tillskott, fått sin pension höjd med 3 648 kr. per år och två makar, som har fullt pensionstillskott, har fått en höjning med 6 526 kr. Ökad satsning har skett på hemsjukvården, ökade bidrag har getts till pensionärernas organisationer. Också här har talet om social nedrustning kommit på skam.

Jag sade tidigare att socialpolitiken inte är ett begränsat område utan innebär ett heltäckande arbete som innefattar människans hela livssituation. Det är ett område som kräver stora resurser, såväl för att garantera redan gjorda åtaganden som för att skapa nya reformer. Då är det särskilt viktigt att de prioriteringar som görs i första hand kommer de sämst ställda till godo.

Vi har att prioritera insatser som fyller behoven för de svaga grupperna i vårt samhälle. Denna sociala grundsyn, parad med viljan att utveckla samhället efter en helhetssyn på människan, utgör grunden för vårt fortsatta samhällsbyggande, präglad av god livskvalitet och gemenskap.

MAJ PEHRSSON (c):

Herr talman! Jag vill tala litet grand om trafiksäkerheten. Jag vill anföra en del synpunkter på sambandet mellan trafiksäkerhet, alkohol och läkemedel.

Trafikolyckorna tillfogar både den enskilde och samhället stora skador, och alla är överens om att åtgärder måste vidtas för att minska olyckorna. Jag vill peka på ett par saker.

Många olyckor på vägarna beror på att förarna använt alkohol eller medicin eller kanske bådadera. Det är dessa problem som jag vill tala om i detta anförande. Många forskare har visat på sambandet mellan alkoholförtäring och trafikolyckor – risken för en alkoholpåverkad förare att råka ut för skada eller olycksfall är betydligt större än för en opåverkad. Enligt statens rättskemiska laboratorium hade de som var inblandade i 15–20 % av alla misstänkta trafikolyckorfall förtärt någon form av medicin.

Allt det här har medfört att ett flertal länder sänkt gränsvärdet för blodalkoholhalt för att på det sättet öka säkerheten i trafiken. Trafiken har också blivit säkrare – fast nog kan man fundera över hur det står till i vårt land. Polisen har ju vid de senaste trafikkontrollerna upptäckt många som kört med alkohol i kroppen. Här kan man verkligen fråga hur det står till med

laglydigheten. Eller är det måhända så att den information som systembolaget ger, om hur mycket man kan dricka och sedan köra bil, har lett till ett sådant här skrämmande resultat?

Här behövs verkligen upplysning och information om kroppens förmåga att förbränna alkohol och om hur lång tid kroppen behöver för att bli fri från alkohol. Det finns forskare som har konstaterat hög alkoholhalt i blodet på försökspersoner trots att vederbörande känt sig helt nyktra och trots sig kompetenta att köra bil.

En annan trafikfara utgörs av läkemedel. Vissa läkemedel har för trafiksäkerheten mycket negativa verkningar. Ett stort problem är att alkohol ofta förstärker effekten i samband med ett trafikfarligt läkemedel. Här måste det enligt min mening till en omfattande upplysning om riskerna, för det allvarliga i det här sammanhanget är att personerna i fråga är helt okunniga om farorna. Det behövs klara anvisningar till läkarna om informationsplikt vid förskrivning av läkemedel som klassificeras som trafikfarliga.

En färsk undersökning visar att nästan var fjärde förare som misstänks för trafiknykterhetsbrott har intagit något läkemedel. 75 % av dessa förare-läkemedelskonsumenter intog enligt samma utredning läkemedel som klassificeras som trafikfarliga.

Den här frågan har vid ett flertal tillfällen varit uppe i riksdagen och även behandlats i Nordiska rådet. År 1974 antog Nordiska rådet en rekommendation enligt vilken frågan om en märkning av läkemedel snarast möjligt borde utredas och ett förslag utarbetas till gemensamma märkningsbestämmelser för läkemedel som nedsätter förmågan att uppträda som trafikant.

En expertgrupp från nordiska läkemedelsnämnden har framlagt ett förslag i betänkandet NU A 1977:11, Läkemedel och trafik. Låt mig mycket kortfattat redovisa utredningens slutsatser och förslag.

Man föreslår ökad forskning på området och ökad informationsplikt för läkarna. Man föreslår en gruppering av läkemedel med hänsyn till deras trafikfara. Man konstaterar att vissa läkemedel har sådana egenskaper att de förstärker alkoholens inverkan. Man föreslår att de för trafiken farligaste läkemedlen märks av producenten, och märkningen föreslås ske i form av en triangel med röd kant. Man föreslår också att det under den nordiska läkemedelsnämnden tillsätts ett speciellt utskott, som får till uppgift att följa dessa frågor.

I läkemedelsnämndens promemoria ställs krav på ökade kunskaper inom området. Kunskaperna är avsedda att ligga till grund för bedömning av ett läkemedels trafikfarlighet. Emellertid är det betydelsefullt att kunskaperna om den fara för trafiksäkerheten som påverkan av vissa läkemedel kan medföra blir spridd till berörda grupper, i första hand till läkare, sjuksköterskor och personal vid apoteken. Skärpt uppmärksamhet åt läkemedlens trafikfarlighet bör ägnas vid utbildningen av de nämnda kategorierna.

Herr talman! Vad jag här vill ha framfört är följande. Trafiksäkerheten måste förbättras. Det kan ske genom sänkt promillehalt. Det kan ske genom ett snabbt beslut i enlighet med de förslag som jag här skisserat. Det behövs strängare krav på läkarinformation vid förskrivning av vissa läkemedel. Det

behövs också bred information, exempelvis genom TV och radio, till allmänheten. Det gäller här att rädda människoliv och effektivt minska trafikskadorna.

Nr 23

Torsdagen den
26 oktober 1978

BERTIL JOHANSSON (c):

Herr talman! Det är något som inte stämmer i socialdemokraternas argumentering. Man är inte sen från det hållet att tala om de fattiga folkens rättmätiga krav på en bättre levnadsstandard. Olof Palme brukar – när han är ute i världen – tala om nödvändigheten av en ny ekonomisk världsordning. De rika länderna måste dela med sig – de får inte suga ut naturtillgångarna på u-ländernas bekostnad. De rika länderna måste hålla igen på sin standardhöjning.

Om det f. ö. inte är mycket av Olof Palmes politiska budskap som jag är överens med honom om, så ger jag honom alldeles rätt i denna del. Vi måste mera jämnt fördela denna världs tillgångar.

Men så händer det ju att herr Palme m. fl. socialdemokrater också ägnar sig åt svensk inrikespolitik. Det är då det går galt med logiken. Ja, inte tillhör Sverige då de rika länderna. Vi har ju blivit så fattiga under den borgerliga regeringens tid, dundras det från socialdemokratiska talarstolar. Här förs en svångremspolitik, vilket innebär att här tas från de fattiga och ges till de rika. Det är nästan så man vill tro att den socialdemokratiska ledningen snart vill jämföra detta land med de mest fattiga ute i världen. Det är då logiken kommer på skam. Att komma åt politiska motståndare är fullt legitimt, men att göra det på ett så ohederligt sätt är skrämmande.

Här har Sverige, liksom en stor del av den övriga världen, drabbats av en svår lågkonjunktur. Att detta får ekonomiska konsekvenser för svenska medborgare är helt naturligt. Men socialdemokraterna vägrar helt enkelt att se till grundorsakerna till att vi haft det så besvärligt några år. Att man tog det alltför lättsinnigt med den ekonomiska politiken när man själv hade regeringsmakten nämns inte mycket av – ett litet erkännande i den riktningen kom för all del under gårdagens debatt. Det vore hederligt och logiskt med anledning av vad man från socialdemokratiskt håll i vissa sammanhang säger till u-länderna, att man erkände att vi i vårt land inte kan leva oberoende av vad som händer i vår omvärld. Har vi rätt att ständigt höja vår levnadsstandard, har vi rätt att roffa åt oss utan att ta hänsyn till andra?

Den materiella tillväxten tycks vara det enda som tilltalar ledande socialdemokrater i dag. Aldrig tidigare har jag hört så mycket talas om behov av ökad standard och tillväxt som efter 1976 års val. Det är ett resonemang som har mycket litet att göra med talet om en ny ekonomisk världsordning. Man talar på ett språk till de fattiga folken och på ett annat för hemmabruk. Att det är säljbart tycks vara det enda saliggörande.

Med det sagda vill jag inte påstå annat än att vi skall driva en ekonomisk politik som ger trygghet för alla medborgare i vårt land. Men vi får aldrig i Sverige driva en så lättsinnig ekonomisk politik som det delvis gjordes på 1960- och i början på 1970-talet. Den då sittande regeringen trodde sig kunna

---

*Allmänpolitisk
debatt*

avgöra tillväxttakten i landet på egen hand utan att ta hänsyn till omvärlden. Förre finansministern Sträng sade på den tiden, då han själv stod för rusthållet, att vi inte skulle övergå till övermod och påvisade att ingen nation i längden kan leva över sina tillgångar. Men det var just vad vi gjorde. Låt mig ta några exempel.

Löneökningar på drygt 40 % på två år, starkt stigande löneskatter och den svenska kronans bindning till D-marken drev upp den svenska kostnadsnivån så högt att svenska varor blev för dyra både utomlands och hemma. Resultatet blev produktionsminskning och sysselsättningsbekymmer.

Det är en utveckling som allra minst hjälper u-länderna.

Men jag kan utan överord påstå att regeringen Fälldin lyckades väl med den ekonomiska politiken. Man hann rätta till åtskilligt av den oreda som socialdemokraterna lämnade över. De icke socialistiska partierna enades om en kraftfull ekonomisk politik.

Allt talar för att den i långa stycken beska medicin som bjöds svenska folket, även kallad "svångremspolitik", helt enkelt var nödvändig. Thorbjörn Fälldins regering fick ekonomin på fötter igen. Sverige är i dag ett land med växande export, fördubblad valutareserv och minskad inflation. För första gången sedan 1974 finns tecken på att industriproduktionen åter ökar, och enligt konjunkturinstitutet kommer bruttonationalprodukten nästa år att öka med 4 % mot 2 % i år.

Har då svenska folket fått utstå sådana kval som socialdemokraterna påstår? Knappast. Att återföra svenska folket till den verklighet som vi har råd med kan naturligtvis vara besvärande men nödvändigt för att vår framtid skall se mer ljus ut. Denna politik har också mottagits positivt bland de människor jag träffat.

Jag bara beklagar att trepartiregeringen utsattes för sådana påfrestningar att den upplöstes. Det var inte den här utgången vi önskade när de icke socialistiska partierna tog vid efter 1976 års val. Många känner naturligtvis stor besvikelse över utgången. Mycket stora förväntningar ställdes på den regeringen.

Många förväntningar har också infriats. Jag har nämnt som exempel den ekonomiska politiken. Det finns fler områden där vi liksom har lagt ut rälsen i en annan färdriktning – mot ett bättre Sverige. Men, herr talman, det var ju energifrågan som blev den stora stötestenen och som medverkade till att regeringssamarbetet på den borgerliga sidan sprack. Det förvånar mig att de tre partierna moderaterna, folkpartiet och socialdemokraterna fortfarande är så okänsliga för kärnenergens risker. Men det var – det vill jag gärna erkänna – välgörande att höra Gösta Bohman i går, då han oförbehållsamt erkände att han tagit alltför lätt på kärnkraftens risker tidigare, exempelvis i 1976 års valrörelse. Tyvärr hörde vi inte några sådana medgivanden från vare sig Ola Ullsten eller Olof Palme. Gösta Bohman drar dock inte några slutsatser av sin vunna övertygelse att det finns större risker än han trodde tidigare. Slutsatsen skulle ju vara att han kunde gå med på den överenskommelse som centern lanserade nu mot slutet.

Man kan fråga sig om det inte finns tekniker som är utsatta för något slags

teknisk berusning, som hindrar dem att tänka på annat än att få sin teknik att fungera oavsett vilka konsekvenser den får. Jag tror inte att de här tre partierna har blivit så fångslade av kärnkraftstekniken – det vore mig fjärran att påstå något sådant. Men är det prestige så är det lika illa.

Moderata samlingspartiet och folkpartiet var ju i regeringsdeklarationen 1976 överens om följande:

”Kärnkraften är förenad med stora problem och risker. Främst gäller det hanteringen av det använda bränslet och det högaktiva avfallet. Satsning på kärnkraft kan inte ske, om inte dessa risker bemästras på betryggande sätt.”

Med den här gemensamma uppfattningen bland de tre regeringspartierna borde det inte ha varit svårt för moderater och folkpartister i regeringen att sätta ut det borte parentestecknet för denna energiform.

Man kan tumma på säkerheten i mycket annat här i livet, men det är ingen rekommendation, och när det gäller säkerheten omkring kärnenergin är det helt oförsvarligt.

Att den slutliga förvaringen av avfallet ligger så långt fram i tiden som 30 år kan vi ju ta ganska lätt på, låter det från socialdemokratiskt håll. Det är ett farligt resonemang. Redan i dag förvaras det farligt avfall i vatten under intensiv uppsikt. En del medelfarligt avfall som t. v. förvaras i betongkuber i väntan på bearbetning eller slutåtgärder har börjat spräcka sina emballage, vilket tydligen kom som en stor överraskning för kärnkraftsexperterna.

Vi vet också att i dagens läge är vårt elströmsbehov helt tillgodosett, med bred marginal, av de nuvarande sex aggregaten jämte bl. a. vattenkraften. Olja används inte i någon betydelse till elströmsproduktion. Det är alltså misshushållning med pengar att bygga de övriga tre reaktorer som det felaktiga riksdagsbeslutet 1975 avsåg. De s. k. alternativa energislagen måste också in i bilden. Det fanns en tid då man drev gäck med oss i centern för att vi trodde att dessa energiformer hade en framtid. Det gör man inte i dag – man har blivit överbevisad. Man rekommenderar – även från andra partier än centern – sol- och vindkraft, biomassa och jordvärme, för att nämna några exempel.

Men var skall dessa energiformer komma in i energiförsörjningssystemet när vi redan i dag har stort överskott på t. ex. elenergi? Den förra regeringen fördubblade satsningen på energiforskning. Vidare satsade man medel för att forcera utbyggnaden av fjärrvärme och mottryckskraft.

Till sist, herr talman! Jag är nu litet ängslig över hur det skall bli i fortsättningen med denna inriktning av energipolitiken i den nya regeringen. Det har redan framförts från folkpartihåll att man skall gå fram med viss försiktighet när det gäller de alternativa energislagen. Men, det är klart, en viss konsekvens är det ju i en sådan politik. Man måste någonstans göra av den myckna kärnenergin.

Min förhoppning är, trots betänkligheterna i energifrågan, att folkpartiregeringen skall föra en politik som är klart icke-socialistisk, där centerns ståndpunkter kommer att beaktas.

WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Många deltagare i den här debatten har tagit upp sysselsättningsproblemen i vårt land. Arbetslösheten är i vårt land låg i ett internationellt perspektiv. Men arbetslöshet skall naturligtvis aldrig accepteras som något naturligt, även om det i det moderna samhällets strukturomvandling under en del perioder ges en viss arbetslöshet.

Det är besvärande att bli arbetslös vare sig man är äldre eller ung. De äldres problem vill man från samhällets sida ofta lösa med hänvisning till de omskolningskurser som blivit alltmer utbyggda under senare år. Kanske glöms de äldres arbetslöshetsproblem något bort i dagens situation, där allting tycks kretsa kring ungdomsarbetslösheten.

Det är alldeles självklart att om man är ung och söker arbete för första gången och inte kan bli anvisad ett arbete på grund av att det inte finns något, så är risken stor att man börjar sitt livsverk med en negativ syn på samhället. Men det finns – här som överallt annars – en förklaring till att så många ungdomar är arbetslösa.

Tillkomsten av de s. k. trygghetslagarna har när det gäller ungdomar som söker arbete för första gången fått en effekt motsatt den avsedda. De hårda bindningar som görs mellan arbetstagare och arbetsgivare medför att många drar sig för att anställa ungdomar. Dessa bindningar är definitivt inte till fördel för de unga arbetslösa. Av den anledningen är det nog dags att se över trygghetslagarna, vilket ju också har framförts av den som utformade dessa lagar, nämligen Valter Åman. Denna översyn bör skyndsamt genomföras, och jag hoppas på ett snabbt ingripande från arbetsmarknadsdepartementet.

Men en lika viktig faktor i sammanhanget är arbetssökandes och arbetsförmedlingars syn på de arbeten som är lediga. Under hösten har vid olika tillfällen i massmedia redovisats hur omöjligt det har varit att få arbetskraft till vissa arbeten. När arbetsförmedlare framträder i TV och klart uttalar att arbetet med att skörda grönsaker och frukt är för tungt och för smutsigt för ungdomar som är arbetslösa, då har den här frågan gått snett.

Om Sveriges riksdag är helt okunnig om detta, så har svenska folket i allmänhet en helt annan syn på dessa problem, och jag vill därför framföra de åsikter som kanske mera kommer till uttryck ute i vårt land. Det kan inte vara fel att arbetslösa ungdomar får ta ett tillfälligt jobb under några månader. Även om det är inom ett arbetsområde som man inte har tänkt sig fortsätta med i framtiden, så är det i alla fall en arbetslivserfarenhet som ingen kan ta ifrån någon. Med undantag för dem som t. ex. har ett fysiskt handikapp borde det inte vara tillåtet att tacka nej till ett tillfälligt arbete.

Det har också sagts mig att i en del fall tackar man nej till erbjudande om arbete därför att samhällets stöd till arbetslös ungdom är så pass generöst att det kanske handlar om bara två eller tre kronor i timmen i skillnad mellan att arbeta eller att vara arbetslös. Det är i så fall hög tid för arbetsmarknadsdepartementet att se över gällande bestämmelser. Fortsätter vi så här, så är det vi politiker som bär ansvaret för att vi fördärvar den unga generationen. Jag kan i vart fall inte medverka till detta utan att protestera.

Herr talman! Jag har med det anförda velat framföra några synpunkter som inte tidigare kommit till uttryck under denna debatt.

TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! En av de frågor som ägnats mycket liten uppmärksamhet i denna allmänpolitiska debatt, som nu lider mot sitt slut, är bostadsfrågan och de problem som finns på bostadsmarknaden. Det är praktiskt taget bara tidigare bostadsministern Elvy Olsson som ägnat sitt anförande åt de frågorna, men hon valde då att gå förbi den aktuella situationen med de våldsamma hyresstegringarna och de problem som dessa för med sig. Hon talade i stället om vad man kan förvänta sig då det gäller bostaden på 1980-talet. Det kan vara intressant och värdefullt i och för sig, och den diskussionen bör vi ha, men det som framstår som problem för människorna i dag är hur man skall få pengarna att räcka till, bl. a. till de ständigt nya hyreshöjningarna.

Orsakerna till krissituationen på bostadsmarknaden måste i första hand sökas i den allmänna kapitalistiska krisen. Men även den bostadspolitik som den socialdemokratiska regeringen förde under sina sista regeringsår – i bästa samförstånd med centern och folkpartiet – har bidragit till krisen.

Bostäderna i vårt samhälle är underkastade marknadens lagar om tillgång och efterfrågan. Köpkraften, och inte behovet, avgör människans val av bostad. Bostaden är en vara som i princip säljs till den högstbjudande. Hyrorna stiger oupphörligt, och de lägre inkomsttagarna drabbas hårdast. De som har bankkontakter och pengar att köpa sin bostad flyttar från områden med höga hyror, torftig miljö och maktlöshet för hyresgästerna. Följden har blivit en klar skärpning av klassuppdelningen mellan olika bostadsområden.

Situationen är inte ny. I mer än två decennier efter andra världskriget var bostadsbristen det akuta problemet, till största delen som en följd av kapitalkoncentration och folkomflyttningar. Genom ett successivt slopande av hyresregleringen och genom statliga och kommunala subventioner gjordes bostadsmarknaden åter tillräckligt attraktiv för de privata kapitalintressena. Kapital tillfördes, bostadsbyggandet sköt fart och inom ramen för det s. k. miljonprogrammet kortades bostadskoerna.

Mot slutet av 1960-talet och i början av 1970-talet började den internationella konjunkturnedgången med ökad arbetslöshet och kraftig inflation att göra sig gällande även i Sverige. Industrins utbyggnad stannade av, folkomflyttningar och invandring avtog, nybyggda lägenheter och hela bostadshus stod utan hyresgäster. Produktionskostnader och hyror steg kraftigt och ökade ytterligare uthyrningssvårigheterna.

Men detta överskott var delvis skenbart. Sanningen bakom överskottet var många gånger den att människor inte hade råd att flytta till de nybyggda lägenheterna utan tvingades att bo kvar i mindre och billigare lägenheter. På detta vis har det hela tiden funnits en dold bostadsbrist med trångboddhet och lägre standard som kännetecken. Under 1970-talet har hyrorna fortsatt att skjuta i höjden och t. o. m. ökat snabbare än den kraftiga allmänna

Nr 23

Torsdagen den
26 oktober 1978

---

*Allmänpolitisk
debatt*

inflationen. Åren 1970–1977 ökade konsumentprisindex med 80,5 %, medan den genomsnittliga årshyran för en hyreslägenhet under samma tid ökade med 92,5 %.

Bilden av bostadsmarknaden i dag visar att problemet med tomma lägenheter så gott som försvunnit i de flesta kommuner. Har detta skett som en följd av hyressänkningar? Nej, den kapitalistiska bostadsmarknaden har fungerat som andra marknader – genom att minska tillförseln av varor håller man priserna uppe. I dag byggs ett betydligt mindre antal lägenheter, bostadsbristen är tillbaka, samtidigt som hyran höjs mer än någonsin tidigare.

Bostadsbyggandet har sjunkit till samma nivå som efter andra världskriget – det byggs i dag omkring 50 000 lägenheter per år. Samtidigt skjuter många kommuner utbyggnaden av daghem och annan samhällsservice på framtiden. Kapitalismens planlöshet understryks av att arbetslösheten bland byggnadsarbetarna samtidigt växer. Antalet byggnadsarbetare som är anställda för att bygga bostadshus har sjunkit från ca 50 000 år 1970 till ca 25 000 år 1978.

Byggsektorn har en central roll inte bara när det gäller att bygga bort sociala brister utan också i kampen mot arbetslöshet. Ett ökat byggande skapar jobb inte enbart för byggnadsarbetare. Det påverkar också direkt en rad andra branscher: cement-, trä-, järn-, stål-, jord- och stenindustrin, den kemisk-tekniska industrin samt verkstads- och sanitetsvaruindustrin. Också transportsektorn och branscher som ger tjänster åt byggandet påverkas. Byggbranschen är jämfört med andra industrigrenar föga importberoende, vilket gör att varje investering ger förhållandevis mycket arbete inom landet.

Bostadsbyggandet inriktas i dag alltmer på småhus. Av omkring 110 000 byggda lägenheter år 1970 låg 70 % eller 75 000 lägenheter i flerfamiljshus. År 1977 byggdes 55 000 lägenheter, varav 25 % eller 14 000 lägenheter i flerfamiljshus. Proportionerna har alltså blivit helt omvända. Antalet nybyggda småhus har hållit sig konstant mellan 35 000 och 45 000 varje år under 1970-talet, men andelen småhus har ökat till 75 %. Dagens snedvridna bostadsbyggande innebär att det blir allt svårare för dem som måste hyra sin bostad, medan valmöjligheterna hela tiden ökar för dem som kan köpa sin bostad. Detta gäller inte bara nyproduktionen. Även i bostadsbeståndet i övrigt sker en förändring som gynnar dem som kan köpa – hyreshus omvandlas till privata bostadsrätter och andelslägenheter. Mängden hyreslägenheter minskar därmed ytterligare.

Denna utveckling kommer att förstärkas, om folkpartiet och övriga borgerliga partier fullföljer sina förslag att ytterligare underlätta överförande av hyreslägenheter till bostadsrätter och andelslägenheter. Bostadsbyggandet styrs i dag av bank-, bygg- och fastighetskapitalet. Detta gynnar småhusbyggandet. De allmännyttiga, kommunala, bostadsföretagen har hamnat i ett allt sämre läge och hotas nu på många håll av nedrustning och försäljning. Kommunernas markpolitik är passiv och planberedskapen är dålig. Av vad jag nu sagt framgår, att situationen på bostadsmarknaden och för de boende är mycket allvarlig och att de nuvarande förhållandena inte kan få fortsätta.

Vi lever i ett samhälle, där köpkraften och inte människornas behov betyder mest och bestämmer var och hur vi skall bo. De som framför allt drabbas av bostadsbristen i Sverige i dag är de ungdomar som skall flytta hemifrån. Ofta gäller det de ungdomar som samtidigt är arbetslösa. Också många gamla människor bor dåligt. Trångboddheten är långt ifrån avskaffad. Många lågavlönade barnfamiljer och en stor mängd ensamstående är i realiteten trångbodda, eftersom de inte har något separat sovrum.

De som söker andra boendeformer än de traditionella – kollektivhus eller stora lägenheter för mindre kollektivboende – saknar också bostäder. Tendensen i byggandet är klar: *för* privatisering *mot* kollektiva boendeformer.

Privatiseringen av boendet påbörjades under den socialdemokratiska regeringens tid bl. a. genom skapandet av en fri marknad för bostadsrätter och möjligheter till avdragsgilla boendekostnader. Den förstärks nu av borgarna. Ett utbyggt system med äganderätts- och andelslägenheter samt en avrustning av de allmännyttiga bostadsföretagen ingår som de främsta åtgärderna i en borgerlig bostadspolitik.

En av de viktigaste uppgifterna i en social bostadspolitik är att se till att de boende i flerfamiljshusområdena får ett verkligt inflytande över sina boendeförhållanden, på förvaltning och service. Kraven på ökat individuellt och kollektivt boendeinflytande har ökat och gäller flera led i boendet. Från borgerligt håll har kraven på boendeinflytande, boendedemokrati, mötts med förslag om att föra över hyresrättslägenheter till bostadsrätter. Utgångspunkten är därvidlag att det privata ägandet utgör en avgörande förutsättning för inflytande och boendedemokrati. Detta är fel. Det viktigaste är vilka medel som de boende har till sitt förfogande för att kollektivt bestämma över sin boendemiljö.

Hyresrätten som upplåtelseform behöver inte avskaffas eller utbytas för att utveckla boendedemokratin. För att ytterst förverkliga kravet på boendedemokrati måste andra reformer på bostadspolitikens område genomföras. Det gäller att effektivt motverka all privat vinstjakt, ägande och spekulation på bostadsmarknaden och i stället göra bostaden till en social rättighet.

Herr talman! Det första steget för en ny bostadspolitik består i att sätta stopp för hyreshöjningarna. Varje hyreshöjning är en löneminskning, och arbetare och tjänstemän måste för att försvara sin levnadsstandard ta upp kampen mot hyreshöjningarna. I tider av ekonomisk kris framstår detta tydligare än annars. Rörelsen bland hyresgästerna för hyresstopp har vuxit sig allt starkare under den senaste lågkonjunkturen. Denna lågkonjunktur, Svenska arbetsgivareföreningens allt hårdare attacker mot lokal lönekamp och de fackliga ledningarnas undfallenhet i avtalsförhandlingar har skapat ett skärpt läge i den ekonomiska kampen.

Vänsterpartiet kommunisterna kräver hyresstopp. Ett hyresstopp måste kombineras med stöd åt de allmännyttiga bostadsföretagen, ja hyresstoppet måste realiseras just genom ett sådant riktat stöd. Hyresnivån i de allmännyttiga bostadsföretagen har stor betydelse för hyresnivån även i privata fastigheter. De privata värdarna är visserligen skyldiga att förhandla om

hyran, men de s. k. bruksvärdesreglerna i hyreslagen garanterar dem minst lika stora hyreshöjningar som i likvärdiga allmännyttiga lägenheter.

I dag befinner sig många allmännyttiga bostadsföretag i ständigt ekonomisk kris. Deras kostnader stiger häftigt och leder till allt orimligare hyreskrav. Eftersom de ingår som en del i den kapitalistiska ekonomin blir deras s. k. självkostnadshyror närmast ett slags marknadspris på lägenheter. I detta marknadspris ingår marknadsräntan på de pengar som har lånats för att täcka kostnader för bygget innan det är färdigt. Där ingår priset på marken inkl. tidigare spekulationsvinster, monopolvinster på byggnadsmaterial och vinster till privata byggföretag.

När de kommunala bostadsföretagen vill höja hyran för att få dessa skenande s. k. självkostnader täckta möts de av ett allt bestämdare motstånd från hyresgäster som helt enkelt inte orkar med flera hyreshöjningar. De borgerliga partiernas svar på denna hyresgästopinion har varit förslag som innebär en ökad privatisering av boendet. Attraktiva delar av allmännyttan skall förvandlas till äganderättslägenheter och småhusbyggandet skall öka. Dessa förslag måste bestämt avvisas. Även om de allmännyttiga bostadsföretagen är beroende av den kapitalistiska marknadsekonomin så gör de ingen egen profit i förvaltningsledet. Att försvaga dessa företag vore ett steg i rakt motsatt riktning till en bostadspolitik med socialt innehåll.

Under trycket av hyresgästopinionen har Hyresgästernas riksförbund ställt kravet på statligt stöd till allmännyttan för att stoppa hyreshöjningarna. Därmed anslöt man sig till det krav kommunisterna varit ensamma om att driva. Som svar på kraven om statligt stöd till de kommunala bostadsföretagen har den tidigare trepartiregeringen genom nuvarande bostadsministern Birgit Friggebo aviserat ett förslag om särskilda underhållslån. Sådana lån för underhåll av nyare flerfamiljshus kan vara av intresse för vissa fastighetsägare. De kan också ge vissa sysselsättningseffekter, men de är inget svar på hyresgästernas krav på hyresstopp för att försvara levnadsstandarderna och minska orättvisorna på bostadsmarknaden. Förslaget skulle ge fastighetsägare möjlighet att låna ca 1 000 kr. per lägenhet för underhåll i hus som är byggda 1965–1975. Räntan ligger något under marknadsräntan och amorteringstiden är kort, bara 15 år.

Ett sådant lån innebär att kapitalkostnaderna ökar och att framtida hyreshöjningar intecknas. Lånen kan inte utgå till hus byggda före 1965 – där underhållsbehoven är störst. De är inte särskilt intressanta för välskötta allmännyttiga företag. De privata fastighetsägare som kan utnyttja skatteavdragen får däremot en extra subvention.

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har föreslagit ett statligt stöd till allmännyttan i form av ränte- och amorteringsfria lån, så att hyreshöjningarna kan stoppas. Behovet av ett sådant stöd kvarstår ograverat även om man beslutar ge lån till underhåll.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jag skall som sista talare inte göra någon sammanfattning av den allmänpolitiska debatten. Jag vill i stället ta upp två viktiga frågor.

Inledningen i folkpartiets regeringsförklaring är ett stort "hurra, vad vi är bra". I Sverige lever människorna i välstånd och trygghet, och för egna initiativ finns det stort utrymme. Sedan skrapar man litet på ytan och medger att det fortfarande finns brister på flera samhällsområden. Därefter erkänner regeringen sin oförmåga att lösa alla dessa problem. Men, herr talman, oförmågan till handling ligger ju i den bristande viljan att verkligen ta itu med de grundläggande orsakerna till problemen.

Det problem som jag vill beröra hör samman med inledningen i regeringsförklaringen, människornas välstånd och trygghet. Visst finns det människor i vårt land för vilka detta är en realitet, men det gäller inte för större delen av löntagarna, barnfamiljerna eller pensionärerna – stora grupper som dagligen brottas med sin ekonomiska situation och för vilka varje prishöjning betyder en sänkt levnadsstandard.

När den borgerliga regeringen trädde till efter 1976 års val konstaterade den snabbt att en av orsakerna till inflationen var att svenska folket köpte för mycket, konsumtionen var hög. Receptet för detta var: Dra åt svångremmen! Det lyckades man göra så hårt att hålen inte längre räckte till. Det fick till resultat att försäljningssiffrorna gick ned även för detaljhandeln. Människor med begränsade inkomster tvingades minska sina inköp även av nödvändiga livsmedel och övriga dagligvaror. För dessa grupper har svångremspolitiken verkligen varit effektiv.

Under en av de sista dagarna på riksdagens vårsession, i samband med behandlingen av den ekonomiska politiken, påstod den borgerliga regeringen att den nu lyckats hejda inflationen och utlovade en lugn prisutveckling under 1978.

Frågan är då vad som är en lugn prisutveckling. Det beror ju på vad man jämför med. Om man jämför med 1977 års prisutveckling, kan 1978 års möjligen betecknas som lugnare. Men om jämförelsen görs med löneutvecklingen, vilket måste vara det riktiga, eftersom den är avgörande för löntagarnas köpkraft, måste man konstatera att det varit en osund prisutveckling även hittills under 1978. Sammanlagt har under perioden 1 januari – 30 september 1978 den allmänna prisnivån i konsumentledet stigit med 5,5 %. Fördelningen innebär att priserna på dagligvaror stigit med 3,8 % och priserna på livsmedel med i genomsnitt 4 %. Priserna på de subventionerade baslivsmedlen, där bl. a. mjölk, ost, kött, fläsk och charkuterivaror ingår, har från årets början stigit med inte mindre än 8 %, varav 1 till 1,4 % utgör höjda handelsmarginaler – allt enligt statens pris- och kartellnämnd.

Även om årets prishöjningar är mindre än föregående års, måste årets prisutveckling ses i samband med löneuppgörelsen för 1978, som gav mellan 2,5 och 5 %, eller ca en hundralapp per månad. Det är en helt otillräcklig kompensation. Ännu sämre blir ekonomin för många om man tar i beaktande den reallönesänkning som löntagarna drabbades av 1977. Självfallet ligger det nu i den borgerliga regeringens intresse, oavsett om det är en tre- eller enpartiregering, att hålla den allmänna prisnivån under de 7,25 % jämfört med januari månad som är gränsen för utlösandet av nya löneförhandlingar under året.

Vänsterpartiet kommunisterna har för att lindra verkningarna av prisutvecklingen under många år ställt krav på ett slopande av mervärdeskatten på livsmedel och ett allmänt effektivt prisstopp på alla dagligvaror. Numera är det helt klart för alla partier att de som har små inkomster – barnfamiljer och pensionärer – tvingas använda större andel av sina inkomster till inköp av livsmedel och andra nödvändighetsvaror och därmed drabbas hårdare av en prishöjning på dessa varor.

Andra som drabbas hårt är kommuner och landsting, som är stora avnämare av dessa varor. Prishöjningarna har inneburit att budgeterade medel inte räckt till därför att det blir allt vanligare att beslut fattas att prishöjningar på livsmedel inte får innebära budgetöverskridande. Det betyder då att kosthållet på de offentliga institutionerna försämras.

Undersökningar har under senare tid visat att skolelever på grund av att de äter för dåligt drabbas av bristsjukdomar och har svårt att följa med i undervisningen. I stället för att kompensera barnfamiljernas försämrade ekonomi genom ett förbättrat kosthåll i skolan låter man ofta utgifter för denna sociala förmån först drabbas av ekonomiska prutningar. Men kommunernas och landstingens allmänt dåliga budgetläge förstärker nedskärningstendenserna också på andra socialt viktiga områden.

Herr talman! Levnadsstandard är inte bara det som hör till livets nödortf. Dit hör också rätten till ett meningsfullt arbete och sunda arbetsförhållanden. Och här kommer jag då in på en annan fråga, frågan om arbetsförhållandena för de många anställda inom den s. k. landstingskommunala sektorn.

De anställda inom den offentliga sektorn drabbas liksom det övriga arbetslivet mycket hårt av det kapitalistiska samhällets effektivitetskrav. Kommunernas och landstingens allt svårare ekonomiska situation har drabbat de anställda på alla vård- och serviceområden. Personalstyrkan har inte ökat i den takt som verksamheten har byggts ut. Arbetstidsförkortningarna har genomförts utan några persontillskott. Rationaliseringar, som innebär att ökade arbetsuppgifter måste skötas på samma tid, liksom överbeläggningar är orsaker som tvingar till ökade arbetsinsatser för stora yrkesgrupper. Med de ökade effektivitetskraven har stressreaktioner bland denna personal blivit allt vanligare.

Detta har fått som följd en helt oacceptabel personalomsättning och att övervägande delen av dessa anställda nu arbetar deltid. Det finns offentliga undersökningar från Stockholms läns landsting som visar på en personalomsättning på mer än 100 % inom enskilda vårdenheter och att ett 20-tal personer under ett år kan sysselsättas på en enda tjänst. Detta måste naturligtvis utgöra ett hinder i kontinuiteten i vården och därmed drabbas också patienterna hårt.

Trots den förändrade arbetsmarknadssituationen, med ökat antal arbetslösa, kvarstår rekryteringssvårigheter när det gäller stora personalgrupper. Det gäller inte bara Stockholmsregionen. Som främsta orsaker till rörligheten anges arbetstiden, arbetsbelastningen och den ofta bristande utbildningen och fortbildningen.

Att vara sjukvårdsbiträde, undersköterska, skötare eller sjuksköterska är

ett både fysiskt och psykiskt krävande jobb. Ändå är det här som kvinnorna finns. När de då inte av vad man kan kalla arbetsmiljömässiga skäl klarar av en heltidssysselsättning blir enda valmöjligheten att de arbetar på deltid med de nackdelar som det innebär.

Utvecklingen mot allt fler deltidssysselsatta kvinnor på grund av ohållbara arbetsförhållanden kan inte få fortsätta. Av den totala arbetskraften arbetar i dag var fjärde deltid, men inom den landstingskommunala sektorn har utvecklingen gått ännu snabbare. På landstingssidan har andelen deltidsarbetande på tio år ökat från 31 till 53 %. I primärkommunerna har utvecklingen varit än mer drastisk. Där finns i dag drygt 77 % deltids- och timanställda.

Inom Kommunalarbetareförbundet, som organiserar de flesta deltidsanställda, arbetar inte mindre än 240 000 medlemmar deltid. I Sjuk- och hälsovårdens tjänstemannaförbund, som organiserar bl. a. sjuksköterskor, är hälften av alla medlemmar deltidsanställda. Samtidigt råder stor arbetskraftsbrist inom dessa yrkesområden.

Situationen inom sjukvården, speciellt inom åldringsvården, som är den tyngsta biten, är på grund av arbetskraftsbristen helt ohållbar. Oförståelsen från de ansvariga för de omänskliga arbetsförhållandena har lett till att personalen tvingats reagera på olika sätt för att dra uppmärksamhet till sin situation. Ett sätt har varit att börja arbeta efter den metodbok och de arbetsinstruktioner som de anställda tillsammans med sjukvårdsansvariga arbetat fram och varit överens om. Men vårdarbete, utfört med metoder som arbetats fram med hänsyn till skyddssynpunkterna, innebär att vissa arbetsuppgifter inte ryms inom den fastställda arbetstiden. Patienter har helt enkelt blivit liggande i sina sängar.

I stället för att öka personaltätheten och bereda de anställda arbetsförhållanden som gör deras arbete meningsfullt, vilket på sikt skulle minska personalomsättningen, satsar de ansvariga ännu mera på rationaliseringsåtgärder. Löpandebandsprincipen får allt större utrymme också när det gäller den mänskliga omvårdnaden. På fullt allvar planeras bilburna patruller för service. En sängläggningspatrull kommer på kvällen, en annan patrull kommer på morgonen för uppstigning, en tredje kommer med mat etc. Hur stämmer det överens med statsministerns tal i går om mer närhet och mänsklig värme i vården?

På alla rationaliseringsåtgärder läggs ekonomiska aspekter. Samtidigt som allt fler slås ut på grund av omänskliga arbetsförhållanden går många, inte minst ungdomar och kvinnor, arbetslösa, trots att deras arbetskraft mycket väl behövs på vårdområdet.

I regeringsförklaringen konstateras att det finns stora brister inom omvårdnaden och att långvården behöver ökade resurser för att kunna svara mot grundläggande mänskliga anspråk.

Betyder det då att regeringen är beredd att framlägga förslag om att staten skall ta över en större andel av sjukvårdskostnaderna? Det skulle väl stämma överens med vpk:s uppfattning. Ett husläkarsystem som man talar om löser ju inte dessa problem. Det är inom de övriga personalkategorierna som de

Nr 23

Torsdagen den
26 oktober 1978

Anmälan av interpellationer

största bristerna finns. Och betyder det att man, när det gäller att bekämpa arbetslösheten, som för regeringen sägs vara en huvuduppgift, tar i beaktande problemet att åstadkomma mänskligare arbetsförhållanden på alla områden?

Jag kommer så tillbaka till den första fråga som jag tog upp och som gällde prispolitiken. Statsministern har lovat att det finns ett ökat utrymme för privat konsumtion. En stimulans skall göras dels genom ökat barnbidrag, dels genom skattesänkning. Men även om barnbidraget nu plussats på med två tion i månaden, så är det en dålig kompensation för barnfamiljerna.

När det gäller sänkningen av marginalskatten – vpk är i princip motståndare till en sådan sänkning – i inkomstlagen mellan 50 000 och 90 000 kr. i årsinkomst vill jag säga att inte heller det ökar köpkraften för de grupper jag talar för. Större delen av de svenska löntagarna och pensionärerna kommer inte upp ens till den lägre inkomstgränsen. För dem är den höga kommunalskatten och den indirekta beskattningen av nödvändighetsvaror det stora problemet.

Så sent som den 4 oktober i år väckte vpk en motion, där vi ställde en rad förslag om åtgärder för bevarandet av levnadsstandarden för de sämst ställda grupperna i samhället. Bl. a. föreslog vi en kraftigare höjning av barnbidraget, slopande av mervärdesskatten på nödvändighetsvaror och ett allmänt pris- och hyresstopp. Ett bifall till den motionen skulle verkligen innebära ekonomiska förbättringar för dem som bäst behöver dem.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 15 Anmäldes och bordlades

Motioner

1978/79:27 av *Stig Alemyr m. fl.*

1978/79:28 av *Eva Hjelmström m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:15 om statsbidrag till Handelshögskolan i Stockholm

§ 16 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 26 oktober

1978/79:54 av *Sten-Ove Sundström (s)* till industriministern om åtgärder för att stimulera näringslivet i Norrbotten:

Det svenska samhället är uppbyggt av och bygger på arbete. Att sakna arbete får stora konsekvenser för den enskilde. Att många saknar arbete får allvarliga följder för samhället.

För svenska förhållanden är den nuvarande situationen i Norrbotten unik. Arbetslösheten är hög och sysselsättningssituationen extremt ogynnsam. Länet har ett mycket ensidigt näringsliv med synnerligen utlandsberoende produktion. Utvecklingsprognoserna för Norrbotten är nedslående.

Snabba och kraftfulla näringspolitiska insatser måste till för att Norrbotten och dess innevånare skall få en chans att utvecklas på samma grunder som anses självklara för resten av landet. För den kommande vintern beräknas 20 % av arbetskraften vara antingen arbetslös, i beredskapsarbete eller under arbetsmarknadsutbildning.

De arbetsmarknadspolitiska satsningarna i länet är betydande. Bara i år används över 1 miljard för detta ändamål. De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna är och kan inte vara något annat än en tillfällig hjälp för att hålla sysselsättningen uppe. Vad länet behöver är ett näringsliv som klarar av att sysselsätta befolkningen.

Orsaken till Norrbottens svåra situation står till stora delar att finna i länets totala beroende av sina basindustrier och i de av basindustrierna beroende lego/serviceföretagen. Basindustrierna är synnerligen konjunktur känsliga samt extremt utlandsberoende. Ett differentierat näringsliv – även om det utgick från länets naturtillgångar – skulle vara mer okänsligt för svängningar på enskilda utlandsmarknader.

Olika stödformer från samhällets sida har inte resulterat i att den privata företagsamheten byggt upp ett mångsidigt näringsliv i länet. Inte heller staten har gjort det. En fortsatt oförändrad passiv politik från statsmakternas sida kommer inte heller att leda till en sådan uppbyggnad. För att få det privata näringslivet att satsa på Norrbotten behövs mer långtgående åtgärder. För att få den statliga industrisektorn att satsa på länet krävs en klart uttalad politisk vilja.

Norrbotten behöver en industripolitik och näringspolitik med målsättningen att länet skall bli en med övriga Sverige jämställd del. Att konstatera detta är inte att förringa de många problem som finns på andra håll i landet – även där behövs likartade satsningar – utan en följd av att problemen i Norrbotten är så många fler och så mycket större än på andra håll.

Att förvandla Norrbotten till en med övriga Sverige jämställd del kommer att fordra stora insatser. Det fordrar en målmedvetenhet i handling och vilja att genomföra nödvändiga åtgärder.

Det viktigaste målet måste vara att bygga upp ett näringsliv, som är tillräckligt differentierat för att länet totalt skall kunna stå emot efterfrågesvängningarna för råvarorna malm, stål och trä/massa. Ett mindre störningskänsligt näringsliv måste innebära att basnäringarna struktureras om med denna målsättning. Det innebär att ett kompletterande näringsliv med annat produktionsprogram byggs upp. Uppbyggnaden av näringslivet måste ske med såväl statliga som privata insatser.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om att få ställa följande frågor till industriministern:

1. Är industriministern beredd att vidta åtgärder för att få till stånd en ökad förädling av de norrbottniska basindustriernas produkter?

*Anmälan av inter-
pellationer*

2. Vilka åtgärder tänker statsrådet vidta för att skapa grunden för ett utökat näringsliv i Norrbotten?

3. Avser statsrådet att förändra de nuvarande stöd- och stimulansmetoderna för företagsetablering i Norrbotten?

1978/79:55 av *Gunnel Jonäng* (c) till arbetsmarknadsministern om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten:

Det har under i stort sett hela 1970-talet varit en vanlig uppfattning bland samhällsdebattörer att ungdomsarbetslösheten är ett övergående problem, som beror på den rådande ekonomiska situationen. Detta synsätt har inneburit att man angripit ungdomsarbetslösheten med tillfälliga punktinsatser och inte på ett mera djupgående sätt.

Självfallet ligger det mycken sanning i påståendet att det är de nytillträdande grupperna på arbetsmarknaden som får svårt att hävda sig när sysselsättningsläget allmänt sett kärvar. En mycket stor del av samhällets insatser inom arbetsmarknads- och näringspolitiken inriktas på att göra det möjligt för dem som redan har arbeten att behålla dem. Detta drabbar självfallet ungdomen särskilt hårt. Men hela sanningen bakom ungdomsarbetslösheten kan knappast finnas här, då ungdomar gått utan arbete hela 1970-talet om än i något varierande omfattning.

Det är en mycket central uppgift att se till att ungdom som söker arbete känner sig välkomna i arbetslivet. De problem som annars kan komma är väl omvittnade. Det gäller därför att skapa bättre villkor och möjligheter för de unga att känna sig välkomna i arbetslivet.

Det är min övertygelse, att parallellt med de punktinsatser som är nödvändiga i den nu akuta situationen måste mera grundläggande fel rättas till. Det gäller att förmå arbetslivet att ha realistiska förväntningar på de nytillträdande, och det gäller att förmå de unga att ha realistiska förväntningar på arbetslivet. Det får inte vara ett långt och dramatiskt steg från skolbänk till arbetsliv, lika litet som steget tillbaka får vara särskilt långt. Det psykologiska motstånd som finns hos vissa arbetsgivare måste brytas.

Man kan tänka sig en rad olika åtgärder som har detta syfte:

En ekonomisk stimulans för anställning av ungdom.

En förstärkning av de praktiska inslagen i grundskolan.

En utveckling av samarbetet mellan skola och arbetsliv.

Ökade skyldigheter för arbetslivet att ställa upp med praktikplatser.

En varvning mellan praktik och teori i gymnasieskolan, gärna inom ramen för ett treterminssystem.

Förbättring av arbetslivets villkor.

Det finns säkert en lång rad åtgärder av denna typ som skulle kunna övervägas. Det centrala synes emellertid vara, att man tar ett mera långsiktigt helhetsgrepp på ungdomsarbetslösheten och inte betraktar den som ett konjunkturfenomen.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för arbetsmarknadsdepartementet få ställa följande

fråga:

Är arbetsmarknadsministern beredd redovisa regeringens syn på hur man mera långsiktigt ämnar ta itu med de numera permanenta ungdomsarbetslöshetsproblemen?

1978/79:56 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till utrikesministern om den politiska situationen i Nicaragua:

Vid allmänna motionstiden i januari i år inlämnade jag och några övriga ledamöter av vpk:s riksdagsgrupp en motion, som beskrev de olidliga förhållandena i den mellanamerikanska diktaturstaten Nicaragua. Vi ville att riksdagen skulle uttala sitt stöd för de demokratiska krafterna och för befrielsefronten i Nicaragua, FSNL, samt hos regeringen begära att Sverige i FN och andra internationella organisationer skulle arbeta för ett fördömande av Somozaregimen i landet.

Sedan dess har mycket hänt i Nicaragua som har besannat våra värsta farhågor. Även här hemma i Sverige har förändringar inträffat i vårt ombonade politiska liv. Det finns därför anledning att aktualisera problemet, dels för att förtrycket i Nicaragua inte skall bli bortglömt, dels för att få höra den nya svenska regeringens åsikt i frågan.

En kort resumé av vad som hänt i Nicaragua sedan i januari är på sin plats. Oppositionen mot Somoza ökade under sommaren och kulminerade i en ockupation av parlaments- och regeringsbyggnaderna, Palacio Nacional, i huvudstaden Managua i slutet av augusti. Ockupationen genomfördes av enheter ur FSNL, och de krävde fyra saker av Somoza: frigivandet av 59 namngivna politiska fångar, en större summa pengar, publicerandet av en lång kommuniké från gerillan i press, radio och TV samt att venezolanska, panamanska eller mexikanska plan skulle eskortera gerillagruppen, de frisläppta fångarna och delar av gisslan ut ur landet. Somoza blev tvungen att gå med på kraven, framför allt därför att president Carter och USA inte fann det möjligt att för tillfället stödja Somozas uppenbara brott mot allt vad mänskliga fri- och rättigheter borde innebära. Men Somoza tog hämnd. De folkliga resningar som följde, utbrott av förtvivlan efter många års förtryck, slogs ner med obönhörlig hårdhet. I Matagalpa, Tipitapa och många andra städer slaktades folket som boskap av Somozas nationalgarde och flyg. Stad efter stad bombades till ruiner. Nationalgardet fyllde sin huvuduppgift, att slå ner det egna folket. Mot dessa välbevärnade och välutbildade soldater kämpade motståndarna i slumkvarteren förgäves. Lugn och ordning råder åter i Nicaragua. Men motståndet finns kvar och lever under ytan.

Under det att allt detta genomfördes hördes inga protester, inte från "världens största demokrati", USA, och inte heller i någon nämnvärd omfattning från officiellt håll här i Sverige. Utrikesministern i den avgående regeringen har vid ett par tillfällen, bl. a. vid interpellations- och frågesvar i riksdagen, uttalat att det är viktigt att opinionstrycket från utlandet mot vad som händer i Nicaragua hålls uppe. Det är i dag viktigare än någonsin.

Jag vill därför fråga utrikesministern:

Avser regeringen att vidta några åtgärder i internationella fora för att fördöma brotten mot mänskliga fri- och rättigheter i Nicaragua?

Anser utrikesministern att det som hänt i Nicaragua är tillräckligt viktigt för att motivera ett uttalande av den svenska regeringen?

1978/79:57 av *Sune Johansson* (s) till arbetsmarknadsministern om sysselsättningen vid Ero-Frys AB i Arvika:

Kylindustrin i Sverige har under årens lopp genomgått omfattande strukturförändringar. Under 1950-talet innebar förändringarna en utbyggnad av branschen samt nya företag, men senare upphörde flera kylindustrier med sin verksamhet, antingen genom nedläggning eller på grund av fusion med annan tillverkare.

Ett sådant fusionsföretag är Ero-Frys AB i Arvika, som startades på 1950-talet och som sedermera kom att ingå i Husqvarnakoncernen. Senare sammanfördes Husqvarna AB med AB Electrolux, och i samband med denna fusion anfördes från bolagsledningarna att fusionen inte skulle innebära någon reduktion av arbetstillfällena vid Ero-Frys AB i Arvika.

Nu har emellertid Electrolux meddelat att det räknar med överflyttning av produkter från Arvika till ett annat tillverkningsställe samt att detta kommer att innebära en reduktion av arbetsstyrkan vid Ero-Frys med ca 200 personer. Går dessa planer i verkställighet utan att ersättningssysselsättning skapas i Arvika, kommer det att innebära problem för den redan hårt drabbade sysselsättningen i västra Värmland.

Såväl Husqvarna AB som tidigare ägare av Ero-Frys har fått stora statliga stöd för uppbyggnad av industrianläggningarna i Arvika. Dessa stöd har lämnats av arbetsmarknadsmässiga skäl, men nu är de tidigare satsningarna på väg att raseras av Electrolux.

Ero-Frys sysselsätter arbetskraft både från Arvika och från Eda kommuner, och det torde vara känt för regeringen att andra företag inom regionen nyligen reducerat arbetsstyrkan eller varslat om omfattande uppsägningar av personal.

Fusionen mellan Husqvarna och Electrolux skedde under trepartiregeringens tid. Men eftersom flera av de nu ansvariga statsråden även var statsråd i den förra regeringen, bör dessa statsråd känna till om det i villkoren för fusionen mellan Husqvarna och Electrolux fanns planer på neddragning av sysselsättningen i Arvika, eller om det i samband med Electrolux engagemang i andra företag, där förhandlingar förts med regeringen, har förutsatts att Electrolux skulle genomföra en omstrukturering av sin tillverkning, som skulle gå ut över sysselsättningen vid Ero-Frys i Arvika.

I villkoren för de tidigare lokaliseringstöd som staten gett till Ero-Frys ingår att AMS och regeringen måste godkänna att aktuella lokaliseringsslån överförs på de nya ägarna. Det är av intresse att få veta vilka villkor som staten gjort upp med Electrolux om beträffande verksamheten vid Ero-Frys.

Med hänvisning till det här anförda anhåller jag att få rikta följande frågor till arbetsmarknadsministern:

1. Vilka villkor beträffande ineliggande lokaliseringsslån vid Ero-Frys i Arvika utfärdades då AMS och regeringen godkände fusionen mellan Husqvarna och Electrolux?

2. Meddelade Electrolux regeringen några planer om reducering av verksamheten vid Ero-Frys?

3. Om inga reduceringsplaner presenterats, vilka åtgärder tänker regeringen vidta för att tillse att Electrolux inte minskar sysselsättningen vid Ero-Frys?

§ 17 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 26 oktober

1978/79:77 av *Lilly Hansson* (s) till försvarsministern om åtgärder för att stoppa vissa socialmedicinska undersökningar:

Miloläkaren i Strängnäs har genomfört en s. k. socialmedicinsk profilering av ca 600 värnpliktiga vid I 3 i Örebro. För att genomföra undersökningen har han erhållit 17 000 kr. från försvaret. De värnpliktiga har fått svara på 31 närgångna frågor om privatlivet. Pengar till undersökningen beviljades trots att FOA, sjukvårdsstyrelsen och försvarsstabens personalvårdsbyrå sagt nej.

Med hänvisning till vad som anförts vill jag ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att vidta åtgärder för att sådana undersökningar stoppas och att frågeformulären förstörs?

1978/79:78 av *Gertrud Stigursen* (s) till utrikesministern om domarna mot vissa fackföreningsledare i Tunisien:

Den 26 januari i år utbröt en generalstrejk i Tunisien. De fackliga ledarna anklagades för att ha satt i gång oroligheter i samband med denna strejk. Den 9 oktober föll domarna: tunisiska LO:s generalsekreterare Habib Achour dömdes till tio års straffarbete och flera andra till åtta och sex års straffarbete.

I dag, den 26 oktober, går medlemsorganisationerna inom Fria fackför- eningsinternationalen (FFI) till gemensam aktion för de dömda fackliga ledarna i Tunisien. I Sverige uppvakter LO och TCO den tunisiska ambassaden samtidigt som man skriver till den svenska regeringen med hemställan om stöd för den internationella fackföreningsrörelsens krav. Enligt samstämmiga uppgifter från observatörer vid rättegångarna har man inte kunnat påvisa någon grund för anklagelserna om brott. De fackliga ledarna har utfört normalt fackligt arbete. Den tunisiska regeringen har

Torsdagen den
26 oktober 1978

*Meddelande om
frågor*

ratificerat ILO:s konventioner 87 och 98 och därigenom förbundit sig att respektera fackliga rättigheter. Det inträffade får anses som ett svårt övergrepp på de fackliga rättigheterna.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till utrikesministern:

Vad avser den svenska regeringen att göra för att stödja kraven på att domarna mot de tunisiska fackföreningsledarna upphävs och att de fackliga rättigheterna respekteras i Tunisien?

1978/79:79 av *Inga Lantz* (vpk) till socialministern om statsbidraget till förskollärarytbildningen:

Våren 1977 beslöt riksdagen att praktikorganisationen inom förskollärarytbildningen skulle förändras fr. o. m. den 1 juli 1978. Dessutom beslöt riksdagen att det statliga arvodet till handledare och föreståndare för övningsinstitution skulle upphöra och att kommuner som tar emot lärarkandidater skall få statsbidrag.

Stat och kommun har fortfarande inte klarat av sina förhandlingar om statsbidragets storlek.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att till socialministern få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder kommer socialministern att vidta för att se till att ett centralt avtal kommer till stånd?

1978/79:80 av *Eva Hjelmström* (vpk) till socialministern om vårdresurserna för omhändertagande av berusade personer:

Tillkomsten av lagen om omhändertagande av berusade personer (LOB), som innebär att berusade skall föras till sjukhus och inte till polisarrest, uttrycker ett vårdmässigt angeläget behov.

Närmare två år efter lagens tillkomst förs fortfarande merparten av berusade som omhändertags av polis till vanliga polisceller och inte till sjukhus. Alternativt används i stället den s. k. LTO-lagstiftningen. Den sjukhusvård LOB skulle ge de berusade har därmed uteblivit. De har i stället fått sova ruset av sig i en omänsklig och kal fyllicell, utan någon som helst tillsyn av medicinsk personal. Endast omkring 5 % av samtliga omhändertagna kunde ges sjukvård under det senaste året. Sjukvården har i dag inga resurser för att kunna följa LOB:s innebörd, till stor del beroende på att landstingen inte satsat några resurser på detta område. I Stockholmsområdet är situationen i det närmaste katastrofal – av de omkring 13 300 berusade som togs om hand av polisen i Stockholm under 1978 års första åtta månader uppges bara omkring 736 ha förts till sjukhus.

Med hänvisning till det anförda hemställs att till socialministern få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta för att påskynda utbyggnaden av vårdresurser inom detta område och därmed ge omhändertagna berusade den vård de har rätt att kräva?

1978/79:81 av *Kurt Hugosson* (s) till industriministern om fortsatt utbyggnad av Göteborgs hamn:

Göteborgs hamn har en utomordentligt stor betydelse för svenskt näringsliv. Det är därför ett riksintresse att Nordens centralhamn kan slå vakt om den transoceaniska trafiken. Ca 75 % av den transoceaniska gods som går över Göteborgs hamn avser näringslivet utanför Göteborgsområdet. Skulle den transoceaniska trafiken över Göteborg försvinna, skulle detta innebära en årlig merkostnad för svenskt näringsliv på ca 350 till 400 milj. kr. per år. För att möta den ökande konkurrensen från de kommunalt och statligt subventionerade kontinenthamnarna måste Göteborgs hamn under de närmaste åren investera mycket stora belopp – belopp som ej kan inrymmas i den kommunala budgeten.

Förhandlingar mellan Göteborgs hamn och den tidigare trepartiregeringen om ett statligt ägarinflytande i Göteborgs hamn hade påbörjats. Med tanke på hamnens stora betydelse för svenskt näringsliv, och då hamnen har en utomordentligt stor näringspolitisk betydelse för vårt land, vill jag till industriministern ställa följande frågor:

1. Anser industriministern att det från näringspolitisk synpunkt är angeläget att slå vakt om Göteborgs hamn?

2. Kommer industriministern att medverka till ett statligt delägarskap i Göteborgs hamn, så att därigenom en fortsatt utbyggnad av hamnen kan säkerställas?

1978/79:82 av *Kurt Hugosson* (s) till kommunikationsministern om avgiftsfinansiering av vissa vägar och broar:

Förutvarande kommunikationsministern, Bo Turesson, uppdrog för en tid sedan åt statens vägverk att utreda frågan om att genomföra vägutbyggnader genom att avgiftsbelägga nybyggda vägar och broar. I riksdagen har en stor majoritet vid flera tillfällen uttalat sig mot ett system med vägtullar. Vägverket har också tidigare dokumenterat att trafikunderlaget i vårt land är för litet för att ekonomiskt motivera ett tullvägssystem. Mot en avgiftsfinansiering av från trafiksäkerhetssynpunkt angelägna vägobjekt talar enligt min mening också starka principiella skäl. Det skall inte vara den enskilde trafikantens ekonomiska situation som skall avgöra om han skall kunna utnyttja en viss trafikled.

Mot denna bakgrund vill jag till kommunikationsministern ställa följande frågor:

1. Avser kommunikationsministern att låta statens vägverk fullfölja utredningen om en avgiftsfinansiering av vissa Europavägsobjekt?

Om svaret på fråga 1 är ja vill jag ha följande fråga besvarad:

2. Avser kommunikationsministern att inom en snar framtid framlägga förslag för riksdagen om införande av ett vägtullssystem i vårt land?

Nr 23

Torsdagen den
26 oktober 1978

---

*Meddelande om
frågor*

1978/79:83 av *Ivan Svanström* (c) till kommunikationsministern om en bro över Bjursunds ström i Kalmar län:

Byggandet av en bro över Bjursunds ström i Kalmar län har länge varit ett krav från näringslivet och befolkningen i Loftahammar, där bl. a. en efter ortens förhållanden stor bageriindustri är starkt beroende av goda vägförbindelser för sina tunga transporter av råvaror och färdiga produkter.

Frågan om att inordna Bjursundsbron bland de stålbroprojekt som är avsedda att underlätta sysselsättningsbekymren vid varven har medfört förväntningar om en snar lösning av brofrågan vid Bjursund.

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Kan Bjursundsbron beräknas komma med i blivande varvsbeställningar av stålbroar?

1978/79:84 av *Håkan Strömberg* (s) till jordbruksministern om bibehållande av det statliga stimulansbidraget till friluftsanläggningar i närmiljö:

Statens naturvårdsverk har i skrivelse till jordbruksdepartementet angående statliga insatser för turism och rekreation föreslagit vissa ändringar. Bl. a. föreslås att det nuvarande statliga stimulansstödet för byggande av friluftsanläggningar i närområden skall avvecklas och i stället överföras för utveckling av de primära rekreationsområdena.

Många av de organisationer och myndigheter som beretts tillfälle att yttra sig över förslaget har ställt sig tvexsamma till om en överflyttning av dessa begränsade bidragsmedel till de primära rekreationsområdena kan få någon nämnvärd effekt på utvecklingen av dessa. Däremot skulle ett slopande av stimulansbidragen till friluftsanläggningar i närområden få en stark negativ effekt på möjligheterna att få till stånd nya sådana anläggningar, som med hänsyn till friskvården i landet måste anses viktigare för folkhälsan än turist- och rekreationsanläggningar i semesterområden.

Med anledning av det anförda anhåller jag att till jordbruksministern få ställa följande fråga:

Är jordbruksministern beredd medverka till att det statliga stimulansbidraget till friluftsanläggningar i närmiljö bibehålles?

§ 18 Kammaren åtskildes kl. 16.05.

In fidem
BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert